

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Πολιτιστική Πολιτική
και Ανάπτυξη**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Μουσείο Μουσικών Οργάνων στη Λεμεσό, Κύπρος:
Μουσειολογικός προγραμματισμός και σχεδιασμός**

Νικόλας Βρυώνη

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Ελένη Μαυραγάνη**

Δεκέμβριος 2017

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Πολιτιστική Πολιτική
και Ανάπτυξη**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Μουσείο Μουσικών Οργάνων στη Λεμεσό, Κύπρος:
Μουσειολογικός προγραμματισμός και σχεδιασμός**

Νικόλας Βρυώνη

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Ελένη Μαυραγάνη**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη από τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Δεκέμβριος 2017

Περίληψη

Η Κύπρος είναι ένα νησί με ιδιαίτερη πολιτισμική παράδοση, που συνδυάζει ένα κράμα πολιτιστικών αντιθέσεων και που γίνεται αντιληπτό σε όλους τους τομείς των τεχνών της. Τα μουσεία στην Κύπρο έρχονται να βοηθήσουν τη μελέτη και διατήρηση των πολιτιστικών θησαυρών του νησιού, αλλά και την ίδια την ταυτότητα του νησιού, όπως έχει διαμορφωθεί από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα.

Ο τουρισμός, μια βιομηχανία που βρίσκεται σε άνθιση στο νησί, βασίζεται κυρίως στο πλεονέκτημα του νησιού να έχει μεγάλο ποσοστό ηλιοφάνειας ολόχρονα, ενώ ως νησί συνδυάζει το πλεονέκτημα της θάλασσας. Έτσι κυριαρχεί το μαζικό μοντέλο τουρισμού, οι αρνητικές συνέπειες του οποίου έχουν ήδη αρχίσει να διαφαίνονται. Το γεγονός αυτό έχει οδηγήσει στην προσπάθεια ανάπτυξης εναλλακτικών λύσεων, μορφών τουρισμού, οι οποίες προσφέρουν τα θετικά στοιχεία του τουρισμού, απαμβλύνοντας παράλληλα τα αρνητικά. Ο μουσειακός τουρισμός, είναι ένα είδος εναλλακτικού τουρισμού, ο οποίος έχει αρχίσει να κερδίζει έδαφος στο εξωτερικό και χρησιμοποιείται ως εργαλείο ανάπτυξης περιοχών.

Η παρούσα έρευνα, στοχεύει στη μελέτη της ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού στην Κύπρο, και πιο συγκεκριμένα τον ρόλο των μουσείων ως αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού. Το μεθοδολογικό πλαίσιο της εργασίας στηρίχθηκε σε πρώτο στάδιο στη βιβλιογραφική ανασκόπηση, ενώ στη συνέχεια διεξάχθηκε ποσοτική και ποιοτική έρευνα μέσω συνεντεύξεων με εκπροσώπους τριών θεματικών Μουσείων της Λεμεσού.

Η έρευνα οδήγησε στο συμπέρασμα πως, πρόκειται για ένα είδος τουρισμού στο οποίο υπάρχουν προοπτικές εάν δοθεί πρόσφορο έδαφος και η δέουσα σημασία. Οι νέες τεχνολογίες αποτελούν το κλειδί στην επιτυχία των σύγχρονων μουσείων, καθώς και η πιο ουσιαστική επικοινωνία με το κοινό. Η ανθρωποκεντρική προσέγγιση των μουσείων έχει αρχίσει να κερδίζει έδαφος και στην Κύπρο, ωστόσο υπάρχει ακόμη μεγάλη απόσταση να διανυθεί.

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, γίνεται μια προσπάθεια στρατηγικού σχεδιασμού και προγραμματισμού ενός Μουσείου Μουσικών Οργάνων στην Λεμεσό, το οποίο θα μπορέσει να αποτελέσει πρότυπο για την ανάπτυξη των σύγχρονων μουσείων και τον ρόλο που μπορούν να λάβουν στην τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής.

Summary

Cyprus is an island with a particular cultural tradition that combines an alliance of cultural contrasts and is perceived in all areas of its art. Museums in Cyprus come to help study and preserve the cultural treasures of the island, as well as the very identity of the island, as it has been shaped from antiquity to the present day.

Tourism, a blooming industry on the island, relies heavily on the island's advantage of having a large amount of sunshine all year round, and as an island combines the advantage of the sea. The mass tourism model, the negative consequences of which have already begun to emerge, dominates this. This has led to efforts to develop alternatives, forms of tourism, which offer the positive elements of tourism, while at the same time neutralizing the negative ones. Museum tourism is a kind of alternative tourism, which has begun to gain ground abroad and is used as a tool for area development.

This research aims to study the development of cultural tourism in Cyprus, and more specifically the role of museums as an integral part of culture. The methodological framework of the work was based on a bibliographic review at first stage, and then quantitative and qualitative research was carried out through interviews with representatives of three thematic museums of Limassol.

Research has led to the conclusion that it is a type of tourism in which there are prospects if appropriate attention is given to the industry. New technologies are the key to the success of modern museums, as well as the most effective communication with the public. The human-centered approach of museums has begun to gain ground also in Cyprus, but there is still a long way to go.

Based on the results of the research, an effort is being made to strategically design and plan a Museum of Musical Instruments in Limassol, Cyprus, which can serve as a model for the development of modern museums, and the significant impact in the development of a city.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα μου Δρ. Ελένη Μαυραγάνη για την αगाστή συνεργασία και τις κατευθύνσεις που μου παρείχε. Επίσης την οικογένεια μου για τη ψυχολογική υποστήριξη και την υπομονή που επέδειξε τους τελευταίους μήνες. Τέλος όλους όσους συμμετείχαν στην έρευνα αλλά και τα θεματικά μουσεία που στήριξαν την παρούσα προσπάθεια.

Περιεχόμενα

Περίληψη	iii
Summary	iv
Ευχαριστίες	vi
1 Εισαγωγή.....	1
2 Βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	2
2.1 Ορισμός του τουρισμού και Ιστορική αναδρομή.....	2
2.2 Επιπτώσεις του τουρισμού.....	4
3 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού.....	6
3.1 Ορισμός και είδη εναλλακτικού τουρισμού	6
3.2 Μαζικός έναντι εναλλακτικού τουρισμού και οι επιπτώσεις του εναλλακτικού τουρισμού.....	8
4 Πολιτιστικός τουρισμός ως μορφή εναλλακτικού τουρισμού.....	12
4.1 Έννοια του Πολιτιστικού Τουρίστα και το προφίλ του.....	12
4.2 Ο Πολιτιστικός τουρισμός ως εργαλείο ανάπτυξης και οι προϋποθέσεις επιτυχημένης ανάπτυξης του.....	14
4.2.1 Το μουσείο ως νέο πολιτιστικό προϊόν	16
4.2.2 Η διεθνής εμπειρία	18
4.3 Κώδικας Δεοντολογίας ICOM για τα Μουσεία.....	19
5 Πολιτιστικός Τουρισμός: η Κυπριακή Εμπειρία.....	20
5.1 Η Κύπρος ως τουριστικός προορισμός	20
5.2 Ο Πολιτιστικός Τουρισμός στην Κύπρο	22
5.3 Τα Μουσεία στην Κύπρο - Κυπριακή Νομοθεσία	23
6 Μεθοδολογία.....	26
6.1 Στόχος έρευνας.....	26
6.2 Θεατρικό Μουσείο Κύπρου.....	27
6.3 Κυπριακό Μουσείο Ιστορικού και Κλασσικού Αυτοκινήτου Λεμεσού.....	31
6.4 Παττίχειο Δημοτικό Μουσείο – Ιστορικό Αρχείο και Κέντρο Μελετών Λεμεσού.....	34
6.5 Ερωτηματολόγια Κοινού-Ποσοτική Έρευνα.....	36
7. Στρατηγικός Σχεδιασμός και προγραμματισμός Μουσείου Μουσικών Οργάνων.....	40
7.1 SWOT Analysis.....	40
7.2 PEST Analysis.....	43
7.3 Μάρκετινγκ Μουσείου (Μείγμα Μάρκετινγκ Υπηρεσιών 7Ps).....	45
7.4 Νέες Τεχνολογίες.....	49
8. Επίλογος.....	51
Παραρτήματα.....	54
A. Δείγμα ερωτηματολογίου για τις συνεντεύξεις με Μουσεία (ποιοτική έρευνα)	
B. Ερωτηματολόγιο Κοινού (ποσοτική έρευνα).....	55
Γ. Καταστατικό Ιατρικού Μουσείου Κύπρου.....	64
Βιβλιογραφία.....	73

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Η διπλωματική αυτή εργασία πραγματεύεται το φαινόμενο του πολιτιστικού τουρισμού, ως ένα εργαλείο ανάπτυξης και ενίσχυσης του προϊόντος τουριστικών περιοχών. Όσον αφορά τη δομή της εργασίας, αποτελείται από οκτώ κεφάλαια. Τα πρώτα πέντε αποτελούν μια βιβλιογραφική ανασκόπηση του φαινομένου του τουρισμού, συζητώντας τις τάσεις που οδήγησαν στην εμφάνιση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζουν συγκριτικά με τον μαζικό τουρισμό.

Εν συνεχεία, μελετάται ο πολιτιστικός τουρισμός: πώς ορίζεται, ποιο είναι το προφίλ του πολιτιστικού τουρίστα, καθώς και η χρήση του ως εργαλείο ανάπτυξης περιοχών. Ειδικότερα αφού γίνει μια ιστορική αναδρομή του όρου «μουσείο», θα παρουσιαστεί η προοπτική του ως νέο πολιτιστικό προϊόν και πως έχει χρησιμοποιηθεί στο εξωτερικό ως εργαλείο ανάπτυξης. Τέλος, θα συζητηθεί η περίπτωση της Κύπρου και ειδικότερα της τουριστικής πόλης της Λεμεσού, ως τουριστικός αλλά κυρίως ως πολιτιστικός προορισμός, καθώς και η θέση που έχουν τα Μουσεία στον πολιτιστικό χάρτη της Κύπρου.

Τα τελευταία τρία κεφάλαια της εργασίας αυτής, αποτελούν την έρευνα και τα συμπεράσματα της. Για το σκοπό της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα εκπονηθεί ποιοτική αλλά και ποσοτική έρευνα, για να μελετηθούν τα σημερινά δεδομένα του μουσειακού τουρισμού στην Κύπρο. Τέλος, μέσω εργαλείων σχεδιασμού και αξιολόγησης (αναλύσεις S.W.O.T, PEST και μείγμα Μάρκετινγκ 7Ps) θα σχεδιαστεί και προγραμματιστεί στρατηγικά ένα Μουσείο Μουσικών Οργάνων στη Λεμεσό, όπου θα εφαρμόζονται οι προϋποθέσεις που έχουν εντοπιστεί στα προηγούμενα στάδια.

Κεφάλαιο 2

Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Το κεφάλαιο αυτό αποτελεί μια εισαγωγή, η οποία αποσκοπεί στην παρουσίαση του φαινομένου του τουρισμού. Αφού προσδιοριστεί η ερμηνεία του όρου, θα παρουσιαστεί η εξέλιξη του από την εμφάνιση του μέχρι και σήμερα και θα αναλυθούν οι επιπτώσεις του, θετικές και αρνητικές. Επιπτώσεις, που οδήγησαν στην στροφή προς τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, μια εκ των οποίων είναι και ο Πολιτιστικός τουρισμός. Η πρώτη αυτή γνωριμία με το φαινόμενο του τουρισμού και των εναλλακτικών του μορφών, θα αποτελέσει το θεμέλιο για την ανάλυση στη συνέχεια του πολιτιστικού τουρισμού και ειδικότερα τη συμβολή των μουσείων στην ανάπτυξη του.

2.1 Ορισμός Τουρισμού και Ιστορική αναδρομή

Μελετώντας τη βιβλιογραφία, διαπιστώνει κανείς πως η ακριβής ερμηνεία του όρου τουρισμός, δεν είναι εύκολη. Μια από τις παλαιότερες προσπάθειες αποσαφήνισης του όρου είναι αυτή των Leiper (1981) και Mathieson & Wall (1982), οι οποίοι προσεγγίζουν τον τουρισμό με βάση τη δομή της βιομηχανίας του τουρισμού. Σύμφωνα με τον πρώτο, τα βασικά στοιχεία του ευρύτερου περιβάλλοντος της βιομηχανίας του τουρισμού είναι πέντε: 1) οι εργαζόμενοι, 2) η περιοχή προέλευσης, 3) μια ενδεχόμενη ενδιάμεση περιοχή, 4) η περιοχή υποδοχής και τέλος 5) η ίδια η τουριστική βιομηχανία. Οι Mathieson & Wall συμπύσσουν τα στοιχεία σε τρία, διατυπώνοντας πως ο τουρισμός είναι πρώτον το ταξίδι προς ένα προορισμό, δεύτερον η προσωρινή παραμονή στον προορισμό αυτό και τρίτον το τεχνητό στοιχείο, που προκύπτει από τα πρώτα δύο, το οποίο αφορά τις επιπτώσεις που επιφέρουν σε όλους τους τομείς – οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό.

Οι Mill&Morisson (1985), θεωρούν πως τα βασικά στοιχεία που περιλαμβάνει ο τουρισμός είναι τέσσερα: η αγορά, το ταξίδι, η περιοχή υποδοχής και το μάρκετινγκ που χρησιμοποιείται από την περιοχή, ενώ οι Makintosh&Goeldner (1990) θεωρούν πως ο

τουρισμός είναι ένα φαινόμενο τόσο οικονομικό όσο και ψυχολογικό, το οποίο προκύπτει μέσω της αλληλεπίδρασης των τουριστών με την κοινωνία του προορισμού, την ίδια την τουριστική επιχείρηση που έρχονται σε επαφή και το κράτος της χώρας υποδοχής.

Ο Fennell (2001) αντιλαμβάνομενος την πολυπλοκότητα του φαινομένου και την πολυσημία του όρου, προσπαθεί μέσα στην ερμηνεία του να συμπεριλάβει όλες τις πτυχές του, διατυπώνοντας τον όρο «τουρισμός» ως ένα αλληλοσυνδεδεμένο σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει όλους τους τουρίστες και όλες τις υπηρεσίες που τους παρέχονται και που χρησιμοποιούν, για την άνετη μετακίνηση τους και διαμονή (όπως εγκαταστάσεις, καταλύματα, μεταφορές κ.ά).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNTWO 2014) ωστόσο, έχει ορίσει τον τουρισμό ως ένα κοινωνικό, πολιτιστικό και οικονομικό φαινόμενο, το οποίο προωθεί την κινητικότητα των ανθρώπων μεταξύ χωρών για προσωπικούς ή επαγγελματικούς σκοπούς, για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο του ενός έτους.

Με βάση αρχαιολογικά τεκμήρια, οι πρώτες περιηγήσεις πραγματοποιήθηκαν από τους λαούς της Ανατολής στη Μεσοποταμία, για εμπορικούς σκοπούς γύρω στο 4000 π.Χ. Λίγα χρόνια αργότερα, οι αρχαίοι Έλληνες ταξιδεύουν για αθλητικές οργανώσεις (π.χ Ολυμπιακούς αγώνες) αλλά και θρησκευτικές τελετές, αποτελώντας το πρώτο δείγμα πολιτιστικού τουρισμού.

Ο Μεσαίωνας, αν και χαρακτηρίζεται ως «σκοτεινοί αιώνες», τα ταξίδια δεν ήταν άγνωστα ως δραστηριότητα, με κυριότερες αφορμές το εμπόριο, την εκπαίδευση καθώς και τα θρησκευτικά ταξίδια. Αυτά τα είδη ταξιδιού συνεχίστηκαν κατά την Αναγέννηση, με την παράλληλη εμφάνιση του GrandTour, δηλαδή την περιήγηση σε ξένες χώρες με απώτερο σκοπό την εκπαίδευση και τη γνωριμία με άλλους πολιτισμούς. Τέλος εμφανίζεται ένα νέο είδος: τα εξερευνητικά ταξίδια, μέσα από τα οποία άλλαξαν ριζικά οι μέχρι τότε γνώσεις των ανθρώπων, αλλά και ο ρους της ιστορίας.

Ο τουρισμός, με την έννοια που τον γνωρίζουμε σήμερα, εμφανίστηκε ως απόρροια των τεχνολογικών εξελίξεων του 19^{ου} αιώνα. Η τουριστική κίνηση κατά την περίοδο αυτή αναπτύσσεται ραγδαία, ενώ κατά τον 20^ο αιώνα, αναπτύσσεται το μοντέλο του μαζικού τουρισμού (Ανδριώτης 2008; Βαρβαρέσος 2000; Τσάρτας 1996).

Ως μαζικός τουρισμός ορίζεται το είδος τουρισμού το οποίο χαρακτηρίζεται από ομαδικότητα συμμετοχής των τουριστών στη τουριστική δραστηριότητα, ενώ αναφέρεται στον τρόπο οργάνωσης της τουριστικής μετακίνησης αλλά και τη συγκέντρωση μεγάλου αριθμού τουριστών. Είναι το κυρίαρχο είδος στην παγκόσμια τουριστική αγορά. (Ηγουμενάκης 1997).

2.2 Επιπτώσεις του τουρισμού

Όταν μια περιοχή καταφέρει να αναπτυχθεί τουριστικά, επηρεάζεται άρδην από τις αλλαγές που επιφέρει η τουριστική βιομηχανία και η κίνηση. Οι τομείς που υπόκεινται σε αλλαγές είναι η οικονομία, η τοπική κοινωνία, ο πολιτισμός της χώρας υποδοχής, αλλά και το περιβάλλον, τόσο το δομικό όσο και το φυσικό.

Η οικονομία είναι ο πρώτος τομέας στον οποίο γίνονται εμφανείς οι αλλαγές αυτές. Αλλαγές οι οποίες επηρεάζουν α) την απασχόληση, ενώ δημιουργείται το πρόβλημα της εποχικότητας στις τουριστικές θέσεις εργασίας, β) πολλές περιοχές υποβαθμίζονται, κυρίως στην ύπαιθρο, ενώ αντίθετα περιοχές με πλούσιους τουριστικούς πόρους αναπτύσσονται εντονότερα, γ) παρουσιάζεται θετική επίδραση σε παρεμφερείς κλάδους, δ) αλλάζει το ισοζύγιο πληρωμών, ε) παρατηρούνται αλλαγές στα φορολογικά έσοδα του κράτους, στ) αυξάνονται οι τιμές γης αλλά και ο πληθωρισμός (Κοκκώσης & Τσάρτας 2001, Mathieson&Wall 1982).

Όσον αφορά την κοινωνία και τον πολιτισμό υπάρχουν επιπτώσεις: α) στην κοινωνική δομή της χώρας υποδοχής, με την εμφάνιση νέων ειδών απασχόλησης (νέες θέσεις εργασίας), νέες δραστηριότητες, παραγωγή κλπ. β) στον επαγγελματικό τομέα, αφού τα τουριστικά επαγγέλματα φαίνονται πιο ελκυστικά και ο κόσμος στρέφεται προς αυτά, γ) η επαφή του γηγενή πληθυσμού με ανθρώπους από άλλες κουλτούρες επηρεάζει τον τρόπο ζωής των πρώτων, δ) ως συνεπακόλουθο αλλάζουν οι κοινωνικές σχέσεις, ο τρόπος ζωής, ενώ τα ήθη και έθιμα παραγκωνίζονται. Τέλος, ε) παρατηρείται εμπορευματοποίηση των δραστηριοτήτων καθώς και προϊόντων των ντόπιων, που φιλοδοξούν να αυξήσουν τα κέρδη τους (Κοκκώσης & Τσάρτας 2001, Smith 1978).

Τέλος, το περιβάλλον δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστο. Αλλαγές παρατηρούνται στα εξής επίπεδα: α) επηρεάζεται η οικολογική ισορροπία του φυσικού περιβάλλοντος, β) δημιουργούνται νέες υποδομές, με την τουριστική ανάπτυξη να λειτουργεί πολλές φορές «ολιστικά», ενώ η χρήση της γης γίνεται πολλές φορές αιτία για συγκρούσεις μεταξύ των ντόπιων. γ) οικιστικά σύνολα και χωρικές ενότητες μετατρέπονται σε τουριστικούς πόρους, δ) εμφανίζονται προβλήματα όσον αφορά τη διαχείριση, την ανάπτυξη και τη λειτουργία των τουριστικών υποδομών ε) τίθεται το ζήτημα της φέρουσας ικανότητας, δηλαδή κατά πόσο μπορεί μια περιοχή να φιλοξενήσει συγκεκριμένο όγκο υποδομών αλλά και αριθμό τουριστών, χωρίς να επιβαρύνεται αρνητικά (Κοκκώσης & Τσάρτας 2001; Mathieson&Wall 1982).

Συμπερασματικά, στο κεφάλαιο αυτό μελετήθηκε το φαινόμενο του τουρισμού, από τις πρώτες περιηγήσεις μέχρι και την εμφάνιση του μαζικού μοντέλου τουρισμού κατά τη δεκαετία του 80'. Σήμερα, αυτό το είδος τουρισμού, λόγω των αρνητικών επιδράσεων που επιφέρει σε διάφορους τομείς της περιοχής υποδοχής, έχει λάβει αρνητική χροιά. Το θετικά οικονομικά του οφέλη, τα οποία υπήρξαν η αρχική αιτία της τουριστικής ανάπτυξης, αν συγκριθούν με τις αρνητικές συνέπειες που δημιουργεί στην περιοχή αλλά και την κοινωνία, δεν έχουν τόση βαρύτητα. Για αυτό το λόγο, τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μια τάση προς νέες, εναλλακτικές μορφές τουρισμού, πιο ήπιες από το μοντέλο του μαζικού τουρισμού.

Κεφάλαιο 3

Εναλλακτικές μορφές τουρισμού

Το δεύτερο κεφάλαιο αποτελεί μια αναφορά στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η έκρηξη του τουριστικού ρεύματος με τη συνεπακόλουθη ραγδαία τουριστική ανάπτυξη, επέφεραν σημαντικές επιπτώσεις στις χώρες υποδοχής. Η στροφή λοιπόν σε νέες μορφές τουριστικής ανάπτυξης ήταν θέμα χρόνου. Οι νέες αυτές μορφές έχουν ως βασικό πλεονέκτημα πως ενώ επιφέρουν τα θετικά οικονομικά οφέλη του τουρισμού, αναπτύσσονται με σεβασμό προς το φυσικό περιβάλλον, αλλά και την κοινωνία της περιοχής, προσπαθώντας να αμβλύνουν τα προβλήματα του μαζικού τουρισμού. Έτσι εξασφαλίζεται ισορροπία στην περιοχή, στα πλαίσια της αειφορίας. Αξίζει να σημειωθεί πως στη βιβλιογραφία τα δύο αυτά μοντέλα τουρισμού, μαζικό και εναλλακτικό, παρουσιάζονται πολλές φορές ως αντίθετα.

3.1 Ορισμός και είδη εναλλακτικού τουρισμού

Στην έκθεση Brundtland, το πόρισμα δηλαδή που εξέδωσε η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1987 (με τον τίτλο «Our Common Future»), τίθεται επίσημα το ζήτημα της ανθρωποκεντρικής προσέγγισης σε ότι αφορά την ανάπτυξη. Η νέα αυτή μορφή ανάπτυξης ονομάζεται «αειφόρος» ή «βιώσιμη» (Λέανδρος 2012). Αειφόρος τουρισμός λοιπόν είναι κάθε μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται εφαρμόζοντας τις αρχές της αειφορίας, δηλαδή δεν βλάπτει, υποβαθμίζει ή καταστρέφει το περιβάλλον και δεν κατασπαταλά τους φυσικούς πόρους (Καραχοντζίτης & Σφακιανάκης 1993).

Μια από τις πρώτες προσπάθειες ορισμού του εναλλακτικού τουρισμού γίνεται από τον Butler (1990) ο οποίος αναφέρει πως πρόκειται για μια μορφή τουρισμού μικρής

κλίμακας συνήθως, η οποία αναπτύσσεται από τους κατοίκους της περιοχής. περιλαμβάνει συχνά ταξίδια σε απομονωμένες περιοχές, ενώ η διαμονή γίνεται συνήθως σε μικρά καταλύματα. Ο Inskoop (1991) αναφέρει πως πρόκειται για ένα είδος τουρισμού μικρής κλίμακας, μη συμβατικής φύσης, μη μαζικής εξειδίκευσης, ενώ παράλληλα είναι κοινωνικά και περιβαλλοντικά ευαίσθητος, σε αντίθεση με το μοντέλο του μαζικού τουρισμού.

Ο Ανδριώτης (2008) ορίζει τον εναλλακτικό τουρισμό ως μια μορφή ανάπτυξης τουριστικών προορισμών μικρής κλίμακας και μη μαζική, που προωθεί μια ενεργητική μορφή διακοπών φιλική προς το περιβάλλον, τις κοινωνικές και πολιτιστικές αξίες. Συμπληρώνει πως η ανάπτυξη αυτή κάνει δυνατή την αλληλεπίδραση και την κοινή συμβίωση μεταξύ μελών διαφορετικών κοινωνικών ομάδων (των τουριστών και των κοινωνιών υποδοχής τους) και αναπτύσσεται με τη σύμφωνη γνώμη και συμμετοχή του γηγενούς στοιχείου.

Παράλληλα, οι «εναλλακτικοί» τουρίστες δεν είναι άτομα τα οποία επιζητούν αποκλειστικά το τρίπτυχο των «S» sun, sand, sex (ήλιος, άμμος, σεξ), αλλά πρόκειται για άτομα που επιθυμούν μια ολοκληρωμένη τουριστική εμπειρία. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στοχεύουν μεταξύ άλλων στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου (άρα αμβλύνεται το ζήτημα της εποχικότητας), καθώς και στη βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης των κατοίκων. Επιπλέον, ένα άλλο πλεονέκτημα αυτού του είδους, είναι πως είτε αναπτύσσεται και σε περιοχές ανεξερεύνητες, μακριά από τους κορεσμένους τουριστικούς προορισμούς, είτε έρχεται να προσθέσει κάτι διαφορετικό στο ήδη υπάρχον τουριστικό προϊόν. Αυτό το είδος αναμφίβολα υπόσχεται μια διαφορετική εμπειρία στον επισκέπτη (Ανδριώτης 2003).

Τα σημαντικότερα είδη του εναλλακτικού τουρισμού είναι τα εξής: ο Πολιτιστικός τουρισμός, ο Αγροτουρισμός και ο Οικοτουρισμός. Μερικά άλλα είδη τουρισμού είναι ο αθλητικός τουρισμός, ορεινός τουρισμός, τουρισμός υγείας, θαλάσσιος τουρισμός, επαγγελματικός, τουρισμός τρίτης ηλικίας, τουρισμός σε θεματικά πάρκα κ.ά. (Τσάρτας 1996, Ανδριώτης 2008).

Όσον αφορά το προφίλ του εναλλακτικού τουρίστα, πρόκειται για άτομα υψηλού μορφωτικού επιπέδου, με μέτριο έως υψηλό εισόδημα και αγοραστική δύναμη. Συνεπώς

είναι άτομα τα οποία ενδιαφέρονται κυρίως για ενεργές διακοπές, για αυθεντική εμπειρία και πραγματική επαφή με την φύση αλλά και τους ντόπιους, που δεν δίνουν τόση σημασία στο κόστος. Κατά μέσο όρο, το ταξίδι τους διαρκεί περισσότερες μέρες από ένα τουρίστα μαζικού προορισμού (Kunwar 1997; Σπιλάνης 2000).

Η απομάκρυνση από το μοντέλο «ήλιος – θάλασσα» αποδίδεται και σε κάποιους άλλους παράγοντες, οι οποίοι οδηγούν στον επαναπροσδιορισμό του τουριστικού προϊόντος. Οι τάσεις αυτές είναι: α) η γήρανση του πληθυσμού, ο οποίος είναι διατεθειμένος να ταξιδέψει με ανέσεις β) η συγκέντρωση πλούτου στις μέσες και ανώτερες ηλικίες, οι οποίοι διατίθενται να ταξιδέψουν για μια διαφορετική εμπειρία, χωρίς να υπολογίζουν το κόστος γ) η μετατόπιση από το ομογενοποιημένο τουριστικό προϊόν, στις προσωπικές ανάγκες του κάθε ταξιδιώτη, δ) η αναζήτηση νέων εμπειριών και η επαφή με τους ντόπιους, όχι απλώς θέαση αξιοθέατων, ε) οι τουρίστες είναι πιο έμπειροι και πολυταξιδεμένοι, στ) η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου, η οποία επέφερε επανάσταση στις τουριστικές επιχειρήσεις αλλά και στον ίδιο τον ταξιδιώτη, ζ) η ανάπτυξη του slowtravel, η) η ανάπτυξη των αεροπορικών εταιριών χαμηλού κόστους, θ) τέλος, οι περιβαλλοντικές αλλαγές που έχουν μετατρέψει τα καλοκαίρια των βόρειων χωρών σε ήπια και των μεσογειακών σε υπερβολικά ζεστά (INTERREG 2008).

3.2 Μαζικός εναντίον Εναλλακτικού τουρισμού και οι επιπτώσεις του εναλλακτικού τουρισμού

Συγκρίνοντας το μαζικό μοντέλο τουρισμού με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, διαπιστώνεται πως πλέον το πρώτο είδος παρουσιάζεται συνήθως ως αρνητικά φορτισμένο, ενώ αντιθέτως το δεύτερο είδος φαίνεται να αποτελεί μια απάντηση στις επιπτώσεις του μαζικού μοντέλου.

Ποιες είναι ωστόσο οι αιτίες, οι οποίες οδηγούν στις αρνητικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού; Εν πρώτοις, ο όγκος του τουριστικού ρεύματος, χωρίς τον απαραίτητο έλεγχο και οργάνωση, αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα. Η μη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην τουριστική ανάπτυξη, καθώς και η καθιέρωση των θερινών διακοπών, εγείρουν το ζήτημα της εποχικότητας. Παράλληλα, ο μαζικός τουρισμός επαναλαμβάνόμενα στις ίδιες περιοχές, οδηγεί σταδιακά σε κορεσμό. Τέλος, οι κρατικές

διευκολύνσεις και η οργάνωση από τα ταξιδιωτικά γραφεία, οδήγησε στην καθιέρωση του τουρισμού ως καταναλωτικό – κοινωνικό αγαθό της αστικής τάξης.

Το εναλλακτικό μοντέλο τουρισμού εν αντιθέσει, είναι πιο ήπιο απέναντι στο περιβάλλον, σέβεται τις τοπικές παραδόσεις της κοινωνίας υποδοχής, υπόσχεται αυθεντική τουριστική εμπειρία, ενώ δίνει θέσεις εργασίας σε ντόπιους. Ακολουθώντας ένα πρότυπο αιεφόρου σχεδιασμού και ανάπτυξης, προσπαθεί να μειώσει τις αρνητικές συνέπειες υποσχόμενο ισορροπημένη τουριστική ανάπτυξη, σε σχέση με την οικονομία, την κοινωνία, το περιβάλλον και τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής. Η ανάπτυξη όσον αφορά τις τουριστικές υποδομές είναι μικρομεσαίας έκτασης, με την τοπικότητα και το περιβάλλον να αποτελούν σημαντικό μέρος της αυθεντικής αυτής εμπειρίας. Τέλος, προσφέρει ποικιλία δραστηριοτήτων στον επισκέπτη, ενώ το ταξίδι μπορεί να γίνει οποιαδήποτε εποχή του χρόνου (Ανδριώτης 2008, Κοκκώσης κ.ά 2011, Butler 1980).

Το εναλλακτικό μοντέλο τουρισμού, αν και αποτελεί μια ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης, εξ ορισμού δεν παύει να αποτελεί είδος τουρισμού. Δεν θα μπορούσε λοιπόν να επιφέρει κάποιες επιπτώσεις, τόσο θετικές όσο και αρνητικές.

Οι επιπτώσεις θα παρουσιαστούν κατηγοριοποιημένες με βάση τους τομείς που επηρεάζουν: την οικονομία, το περιβάλλον, την κοινωνία και τον πολιτισμό.

α) Οικονομία: Κατ' αρχάς ο εναλλακτικός τουρισμός ως είδος τουρισμού, προσφέρει οικονομική ανάπτυξη. Το σημαντικότερο του πλεονέκτημα είναι πως μπορεί να αναπτυχθεί σε όλες τις περιοχές, παραθαλάσσιες και μη, αναπτύσσοντας έτσι την οικονομία σε όλο το εύρος μιας χώρας. Απόρροιες της ανάπτυξης αυτής αποτελούν η εισροή εσόδων στα κρατικά ταμεία και στην εκροή συναλλάγματος, αλλά και η γενικότερη αναβάθμιση των περιοχών της υπαίθρου, με αναπτυξιακά έργα. Εν αντιθέσει, στα αρνητικά μπορούμε να εντάξουμε πως οι εργοδοτούμενοι δεν είναι πάντα ντόπιοι και έτσι υπάρχει διαρροή σημαντικού μέρους του μισθού τους στο εξωτερικό, ενώ οι εργοδότες εκμεταλλεύονται πολλές φορές την έλλειψη κρατικού ελέγχου στις απομακρυσμένες περιοχές, με αποτέλεσμα σε κάποιες περιπτώσεις τη μη καταβολή ασφαλιστικών εισφορών ή φόρων στο κράτος (Ανδριώτης 2008, Τσάρτας 1993).

β) Περιβάλλον: Ο εναλλακτικός τουρισμός αποτελεί ένα μοντέλο το οποίο σέβεται και αξιοποιεί θετικά το φυσικό περιβάλλον. Οι ταξιδιώτες που επιλέγουν εναλλακτικά είδη

τουρισμού, επιδιώκουν κυρίως να ξεφύγουν από το δομημένο περιβάλλον της πόλης και να έρθουν σε επαφή με τη φύση. Έτσι προωθείται μια ανάπτυξη με λελογισμένη χρήση των φυσικών πόρων και λιγότερη επιβάρυνση του περιβάλλοντος. Το εναλλακτικό μοντέλο τουρισμού αν και αποτελεί ένα αξιόλογο όπλο για την προστασία και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος, ωστόσο δεν είναι εντελώς αθώο. Ως τουριστικό είδος δεν θα μπορούσε να μην επιφέρει καθόλου αρνητικές επιπτώσεις π.χ. κυκλοφοριακή συμφόρηση, ηχορύπανση κ.λπ. (Ανδριώτης 2008, Τσάρτας 1993, WTO 1993).

γ) Κοινωνία και Πολιτισμός: Αρχικά αποτελεί κοινή παραδοχή πως η τοπική κοινωνία μιας περιοχής που δέχεται τουριστική κίνηση και είναι τουριστικά αρκετά ανεπτυγμένη, επιδέχεται πολιτισμικές επιδράσεις από τους ξένους, οι οποίες πολλές φορές δεν γίνονται αποδεκτές από το σύνολο. Πολλοί θεωρούν πως η επαφή με τους ξένους αλλοιώνει τις παραδόσεις και τον πολιτισμό της περιοχής. Ο εναλλακτικός τουρισμός έρχεται να βοηθήσει στην άμβλυνση του συγκεκριμένου προβλήματος. Σκοπός του εναλλακτικού επισκέπτη είναι να αποκτήσει ουσιαστική επαφή με την τοπική κουλτούρα και να γνωρίσει τους ντόπιους και τις συνήθειες τους. Έτσι, ο επισκέπτης είναι πιο φιλικός και δεχτικός προς τη νοοτροπία των γηγενών, γίνεται μέρος της τοπικής ζωής. Επιπλέον, οι θέσεις εργασίας που γεννώνται μέσω του τουρισμού, βοηθούν στη δημογραφική αναγέννηση της υπαίθρου, ενώ παράλληλα, ο ρόλος της γυναίκας στις επιχειρήσεις εναλλακτικού τουρισμού θεωρείται πολύ σημαντικός, σε σχέση με άλλες μορφές τουρισμού. Τέλος, αναβιώνουν παραδοσιακά επαγγέλματα τα οποία τείνουν να εκλείψουν, ως μέρος παραδοσιακών εκδηλώσεων (Ανδριώτης 2008, Τσάρτας 1993, Canoves et al. 2004).

Συμπερασματικά λοιπόν, συγκρίνοντας τα δύο προαναφερθέντα μοντέλα τουρισμού, τον μαζικό και τον εναλλακτικό, συμπεραίνεται πως το δεύτερο μοντέλο έχει πιο πολλά πλεονεκτήματα. Αν και μορφή τουρισμού, δεν επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις στο βαθμό που παρατηρείται με το μαζικό τουρισμού. Έχουμε επισκέπτες πιο συνειδητοποιημένους και ευαισθητοποιημένους για τη χώρα υποδοχής, την τοπική κοινωνία, το περιβάλλον και τον πολιτισμό της. Τέλος, οι εκάστοτε τοπικοί φορείς θα πρέπει να ελέγχουν την ανάπτυξη της περιοχής, έτσι ώστε να καταφέρει να επιτευχθεί ισορροπημένη τουριστική ανάπτυξη βάσει των αρχών της βιωσιμότητας.

Κεφάλαιο 4

Πολιτισμικός τουρισμός ως εναλλακτική μορφή τουρισμού

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει μια προσπάθεια εμβάθυνσης σε ένα από τα σημαντικότερα είδη εναλλακτικού μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης: του Πολιτιστικού τουρισμού. Αφού παρουσιαστεί το προφίλ του πολιτιστικού τουρίστα, θα συζητηθεί η χρήση του πολιτιστικού τουρισμού ως εργαλείο ανάπτυξης και ιδιαίτερα ο ρόλος που μπορούν να παίξουν τα μουσεία στην προώθηση του.

4.1 Πολιτιστικός Τουρίστας και το προφίλ του

Ο πολιτιστικός τουρίστας, όπως αναφέρει η Λιναρδάτου (2008, σελ.5), «είναι αυτός που θέλει πραγματικά να καταλάβει έναν τόπο, που θέλει να νιώσει την ιστορία του. Είναι αυτός που θέλει να αισθανθεί ότι ζει μέσα σε έναν άλλο πολιτισμό, που θέλει την εμπειρία μιας πολιτιστικής «περιπέτειας». Είναι αυτός που θέλει να συγκρίνει το σήμερα με το χθες, να κατανοήσει τους λόγους των αλλαγών και της εξέλιξης στα εξής πεδία πολιτισμικού και τουριστικού ενδιαφέροντος: την ιστορία και την αρχαιολογία, τον λαό και τον τρόπο ζωής του, την πολιτιστική παράδοση και εξέλιξη (μουσική, θέατρο, γιορτές, κλπ.), τις τέχνες και την αρχιτεκτονική, το φαγητό και την τοπική κουζίνα, το κρασί και την τοπική παραγωγή, την κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή, τη μορφολογία της περιοχής, τα διάφορα φεστιβάλ και τις εκδηλώσεις, την αναβίωση παλιών εθίμων».

Υπάρχει δυσκολία πολλές φορές στον υπολογισμό του μεγέθους της αγοράς του πολιτιστικού τουρισμού, αφού υπάρχουν δύο οπτικές: οι τουρίστες που επισκέπτονται προορισμούς που συνδυάζουν και τον μαζικό τουρισμό, αλλά και πολιτιστικά προϊόντα, τα οποία καταναλώνουν ευκαιριακά, ως δευτερεύουσες δραστηριότητες. Από την άλλη, υπάρχει η προσέγγιση μετρήσεως του πολιτιστικού τουρισμού αποκλειστικά βάσει των

τουριστών που έχουν ως κύριο στόχο τις πολιτιστικές δραστηριότητες (Σφακιανάκης 2000).

Ωστόσο, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία οι πολιτιστικοί τουρίστες συνήθως έχουν α) υψηλό μορφωτικό επίπεδο, β) είναι επαγγελματικά επιτυχημένοι, γ) επιθυμούν να συνδυάσουν τις διακοπές τους με παράλληλες επισκέψεις σε αξιοθέατα που έχουν σχέση με τον πολιτισμό, δ) χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες για να επιλέξουν ή να οργανώσουν τις διακοπές τους, ε) έχουν υψηλές απαιτήσεις για τις πολιτιστικές υπηρεσίες και τέλος δ) ξοδεύουν περισσότερο από τους τουρίστες του μαζικού τουρισμού (Richards 2007 όπως Καρποδίνη - Δημητριάδη 2013; Lord 1999).

Έτσι ο τουρίστας, που ως ταξιδιώτης επιδιώκει μια πολιτιστική προσέγγιση στο ταξίδι του, ακολουθεί συνήθως έξι βασικές αρχές σύμφωνα με την Λιναρδάτου (2008, σελ.28):

1. Προετοιμασία. Προσπαθεί να κατατοπιστεί από πριν σχετικά με την κουλτούρα, τις συνήθειες και την ιστορία της χώρας που θα επισκεφθεί. Βασικό στοιχείο της προετοιμασίας αποτελεί η προσπάθεια επαφής με τη γλώσσα.
2. Επιλέγει το κατάλληλο ταξιδιωτικό γραφείο, ώστε να πληροί κάποιες προϋποθέσεις π.χ. διοργάνωση πολιτιστικών εκδρομών. Το συγκεκριμένο σημείο βεβαίως, ισχύει στην περίπτωση οργανωμένου ταξιδιού. Σήμερα πολλοί είναι οι τουρίστες που οργανώνουν μόνοι τους, μέσω διαδικτύου, το ταξίδι τους.
3. Σεβασμός στη διαφορετικότητα, όσον αφορά τις τοπικές συνήθειες, τον πολιτισμό, τον τρόπο ζωής. Προσπαθεί να συμμετέχει και να γίνει μέρος της τοπικής κοινωνίας.
4. Υπεύθυνη περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική συμπεριφορά. Σέβεται το περιβάλλον και δεν σπαταλά τους πόρους (π.χ. νερό).
5. Ρεαλιστική προσέγγιση του διαφορετικού. Ο επισκέπτης συζητά με ντόπιους για τις συνήθειες της δικής του χώρας, χωρίς να ωραιοποιεί την πραγματικότητα.
6. Συνέχιση της εμπειρίας μετά το τέλος των διακοπών. Μεταφέρει την εμπειρία που έζησε στον περίγυρο του, όχι μόνο ως προς τα τουριστικά αξιοθέατα, αλλά και ως προς την κοινωνία και τους ανθρώπους που συνάντησε.

4.2 Ο Πολιτιστικός τουρισμός ως εργαλείο ανάπτυξης και οι προϋποθέσεις επιτυχημένης ανάπτυξης του

Πολιτιστικός τουρισμός, σύμφωνα με τους Κοκκώση, Τσάρτα και Γκριμπά (2011), ορίζεται ως μια γενικότερη ομάδα που περιλαμβάνει στοιχεία του πολιτισμού που είναι παράλληλα τουριστικοί πόροι (π.χ. αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, πινακοθήκες, ιστορικά μνημεία, παραδοσιακοί οικισμοί, μοναστήρια, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις φεστιβάλ κ.ά). Ο πολιτισμός και ο τουρισμός, έχουν αναγνωριστεί ως έννοιες αλληλένδετες, οι οποίες αν αξιοποιηθούν σωστά μπορούν να αποτελέσουν επιτυχημένα εργαλεία ανάπτυξης φθινουσών ή υποβαθμισμένων περιοχών. Θεωρείται ως μορφωτικός τουρισμός, αφού μέσω της τουριστικής δραστηριότητας οι επισκέπτες γνωρίζουν τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής (Σφακιανάκης 2000).

Με τον κατάλληλο σχεδιασμό, ένας πολιτιστικός πόρος μπορεί να μετατραπεί σε επιτυχημένο τουριστικό προϊόν, φορέας ανάπτυξης της περιοχής του. Αντίστοιχα, η χρήση του πολιτισμού σε στάσιμες ή φθίνουσες περιοχές, μπορεί να δώσει το έναυσμα για την αστική αναγέννηση τους και την επαναφορά τους στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη.

Το συγκεκριμένο είδος τουρισμού, αν και απαντάται για πρώτη φορά στην αρχαιότητα, εντούτοις τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ακόμη περισσότερο μια στροφή προς το είδος αυτό. Η άνοδος του μορφωτικού επιπέδου έχει εν συνεχεία οδηγήσει σε πνευματικές αναζητήσεις και στην επιθυμία για γνώση και επαφή με ξένους πολιτισμούς (Κοκκώσης κ.ά 2011).

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, ο πολιτισμός χρησιμοποιείται όλο και ευρύτερα στην αναβίωση και ανάπτυξη πόλεων και περιοχών. Κάθε τουριστικό προϊόν περνά διαφορετικές φάσεις σύμφωνα με τον «κύκλο ζωής» του. Εάν στο στάδιο της Σταθεροποίησης δεν προβλεφθούν τα κατάλληλα μέτρα για ανανέωση του προϊόντος θα επέλθει η Πτώση. Για να επιτευχθεί η αναζωογόνηση της περιοχής πρέπει να γίνει μια πλήρης αλλαγή του προϊόντος είτε μέσω της προσθήκης τεχνητών θέλγητρων, είτε μέσω της αξιοποίησης των φυσικών ή και πολιτιστικών πόρων της περιοχής (Butler 1980). Τι ακριβώς όμως

ορίζεται ως αναζωογόνηση μιας περιοχής; Σύμφωνα με τους Evans and Shaw (2004), πρόκειται για τον μετασχηματισμό ενός τόπου το οποίο έχει επιδείξει συμπτώματα φυσικής, κοινωνικής ή και οικονομικής πτώσης.

Τα κυριότερα πλεονεκτήματα του πολιτιστικού τουρισμού είναι αρχικά, πως ενώ αξιοποιεί τους πολιτιστικούς πόρους ταυτόχρονα προνοεί για την προστασία τους. Παράλληλα βοηθά στην επίλυση του προβλήματος της εποχικότητας, το οποίο παρουσιάζεται στο μοντέλο του μαζικού τουρισμού, επεκτείνοντας έτσι την τουριστική περίοδο του εκάστοτε προορισμού. Έτσι τα οικονομικά προβλήματα που συνεπάγονται του φαινομένου της εποχικότητας αμβλύνονται, δημιουργεί προοπτικές απασχόλησης σε ειδικευμένο προσωπικό μειώνοντας την ανεργία αλλά και την οικονομική ύφεση των τουριστικών επιχειρήσεων και καταλυμάτων. Επιπλέον βοηθά στην ανάδειξη νέων τουριστικών προορισμών, λιγότερο ανεπτυγμένων. Μπορεί, δηλαδή, να χρησιμοποιηθεί ως ένα μέσο αναζωογόνησης των αστικών κέντρων καθώς και λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών, ενώ ταυτόχρονα δίνεται σημασία στην φέρουσα ικανότητα του κάθε προορισμού (Κοκκώσης & Τσάρτας 2001; Κόνσολα 2013; Tsartas 2003).

Ο Πολιτιστικός τουρισμός, από τη δεκαετία του 1980, διαχωρίζεται από τον μαζικό, ως μια εναλλακτική μορφή του με ηπιότερες συνέπειες. Ήδη από το 1976 με την Χάρτα του Πολιτιστικού Τουρισμού, τίθεται ως κεντρικός στόχος η ένταξη του πολιτιστικού τουρισμού ως το σημαντικότερο μέσο για μια βιώσιμη ανάπτυξη, ενώ από την δεκαετία του 1990 ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί ένα εργαλείο ανάπτυξης για περιοχές οικονομικά φθίνουσες (Σαραντάκου 2010). Χαρακτηριστικό αποτελεί πως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού εκτιμά πως ο πολιτιστικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό 15% τον χρόνο, με το 37% των διεθνών ταξιδιών να περιλαμβάνει κάποιο πολιτιστικό στοιχείο, ενώ ο μαζικός αναπτύσσεται με ρυθμό 8% ετησίως (WTO όπως Φραγγεδάκη 2010).

Σύμφωνα με τους Κοκκώση κ.ά (2011), βασικές προϋποθέσεις ανάπτυξης αυτής της μορφής τουρισμού αποτελεί η ευαισθητοποίηση του κράτους, των Οργανισμών Τουριστικής Ανάπτυξης, των επιχειρηματιών, αλλά και του τοπικού πληθυσμού σε συνδυασμό με την εκπαίδευσή τους όσον αφορά τα θέματα διαχείρισης και προστασίας του πολιτιστικού πλούτου, καθώς και διάθεσης πολιτιστικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Η Αυγερινού - Κολώνια (2011, σελ 26) συνοψίζει τις προϋποθέσεις βιώσιμης ανάπτυξης ως εξής: α) υιοθέτηση μιας ολιστικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης, β) ύπαρξη μακροπρόθεσμου σχεδιασμού, γ) επίτευξη κατάλληλου βηματισμού και ρυθμού της ανάπτυξης, δ) συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών, ε) χρήση των βέλτιστων διαθέσιμων γνώσεων, στ) ελαχιστοποίηση και διαχείριση του κινδύνου, ζ) απεικόνιση των επιπτώσεων σε κόστος, η) καθορισμός περιορισμών και τήρηση αυτών, εάν απαιτείται, θ) συνεχής παρακολούθηση.

4.2.1 Το μουσείο ως νέο πολιτιστικό προϊόν

Το 1947 ορίζεται για πρώτη φορά επίσημα το μουσείο. Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο των Μουσείων (ICOM) ορίζεται ως «ένα μόνιμο ίδρυμα, μη κερδοσκοπικό, ανοικτό στο κοινό και στην υπηρεσία της κοινωνίας, το οποίο έχει ως έργο την συλλογή, μελέτη, διατήρηση, δημοσίευση και έκθεση των υλικών τεκμηρίων του ανθρώπινου πολιτισμού και περιβάλλοντος με στόχο την μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία» (Οικονόμου 2003).

Μελετώντας ιστορικά την πορεία του όρου «μουσείο», παρατηρούμε πως οι ρίζες του απαντώνται ήδη από την αρχαιότητα. Το συλλέγειν θεωρείται ένα από τα πρώτα ένστικτα που ανέπτυξε ο άνθρωπος, το οποίο συνδεόταν κυρίως με τη θρησκεία (Ορφανίδη 2003). Η πρώτη συλλογή αντικειμένων εμφανίζεται στο «Μουσείον» της Αλεξάνδρειας (290 π.Χ.), η οποία είχε ως βασικό υπόβαθρο την εκπαίδευση. Το Μουσείο θεωρείται πως αποτελούσε ακαδημαϊκό κέντρο της εποχής. Επιπλέον, αποτελούσε λατρευτικό χώρο για τις Μούσες, γεγονός που συνδέεται με το όνομα του (Νάκου 2001).

Κατά τη ρωμαϊκή εποχή, το μουσείο αποτελούσε χώρο διεξαγωγής φιλοσοφικών συζητήσεων, με τη συλλεκτική δραστηριότητα να αφορά κυρίως έργα τέχνης, τα οποία εκτίθενται σε δημόσιους χώρους. Κατά τον Μεσαίωνα, οι συλλογές αφορούν στη πλειοψηφία τους θρησκευτικά κειμήλια που φυλάγονται σε χώρους λατρείας, ενώ άτομα που ανήκαν σε υψηλότερες τάξεις διατηρούν ιδιωτικές συλλογές με σπάνια αντικείμενα. Κατά τον 15ο αιώνα, ο όρος επαναχρησιμοποιείται για την περιγραφή της συλλογής του Λαυρεντίου του Μεγαλοπρεπούς των Μεδίκων στη Φλωρεντία και η συγκεκριμένη συλλογή αφορούσε αποκλειστικά την αριστοκρατία της εποχής (Νάκου 2001).

Κατά την περίοδο της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού, ο όρος συνεχίζει να χρησιμοποιείται για περιγραφή ιδιωτικών συλλογών. Την συγκεκριμένη περίοδο, ωστόσο, παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον σε αρχαιότητες αλλά και σε αντικείμενα με ορισμένες ιδιαιτερότητες. Στα τέλη του 17ου αιώνα και τις αρχές του 18ου, γίνεται καθιέρωση του όρου για την περιγραφή κτιρίων στα οποία στεγάζονταν συλλογές αντικειμένων. Η χρήση του «μουσείου» για πρώτη φορά έγινε στην περιγραφή έκθεσης αντικειμένων του Elias Ashmole στην Οξφόρδη (Νάκου 2001).

Οι προαναφερθείσες συλλογές, με το πέρας της Γαλλικής Επανάστασης γίνονται ο πυρήνας της δημιουργίας μουσείων, ενώ παράλληλα το κράτος αναλαμβάνει την διαχείριση τους. Πλέον τα μουσεία χαρακτηρίζονται ως θεσμός, του οποίου η δράση είναι η συγκρότηση εθνικής ταυτότητας και της κρατικής ιδεολογίας, στα πλαίσια εθνικών κινήματων και της συγκρότησης εθνικών κρατών (Νάκου 2001).

Κατά τον 20ο αιώνα γίνεται η εμφάνιση μουσείων διαφορετικών ειδών, όπως για παράδειγμα λαογραφικών, επιστημών, βιομηχανικών, κ.α. Η συνεχής ανάπτυξη σε συνδυασμό με την αυξημένη ανέγερση μουσείων, είχαν ως αποτέλεσμα να αρχίζουν να τίθενται νέες βάσεις λειτουργίας των μουσείων. Στα μέσα του αιώνα παρατηρείται η ίδρυση των μεγαλύτερων οργανώσεων που αποσκοπούν στην συντήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς με σημαντικότερες την UNESCO (1945) και ICOM (1946) (Παπαϊωάννου & Στεργιάκη 2013). Όσον αφορά την αποστολή τους, αρχικά δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην κοινωνική και εκπαιδευτική αποστολή τους, με επίκεντρο τον επισκέπτη.

Σήμερα, αρχές του 21^{ου} αιώνα, τα μουσεία ακολουθώντας τις διεθνείς εξελίξεις, αρχίζουν να ασχολούνται περισσότερο με τον επισκέπτη ακολουθώντας στρατηγικές παροχής υπηρεσιών. Το κοινό θεωρείται ως ενεργό σύνολο που έχει απαιτήσεις και όχι ως παθητική μάζα (McDonald 2006).

4.2.2 Η διεθνής εμπειρία

Η διατήρηση και η προβολή της ιδιαίτερης πολιτιστικής φυσιογνωμίας και ταυτότητας μιας περιοχής, θεωρείται βασική προϋπόθεση ανάπτυξης της. Όπως αναφέρουν οι Γασπαρινάτος και Ιωαννίδης (όπως Φραγγεδάκη 2010) «το πολιτιστικό προϊόν εκλαμβάνεται όχι μόνο ως εργαλείο οικονομικής συνοχής και μείωσης του κοινωνικού

αποκλεισμού, αλλά και ως δημιουργός προστιθέμενης αξίας και απασχόλησης». Ο πολιτισμός αποτελεί λοιπόν συγκριτικό πλεονέκτημα των τοπικών κοινωνιών.

Οι πολιτιστικές μονάδες, ειδικότερα τα μουσεία, αποτελούν κοινωνικούς σχηματισμούς, που στόχο έχουν την παραγωγή και προώθηση των πολιτιστικών αγαθών, καθώς ο πολιτισμός θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως κλάδος της οικονομικής δραστηριότητας που προσφέρει ευκαιρίες απασχόλησης, βελτιώνει την παραγωγικότητα του εργατικού δυναμικού και δημιουργεί εξωτερικές οικονομίες (Κόνσολα 2006).

Κάθε μουσείο λοιπόν, οφείλει να αλληλεπιδρά με την κοινωνία στην οποία ανήκει. Το μουσείο βελτιώνει τις συνθήκες ζωής των ατόμων που αποτελούν το κοινωνικό του περιβάλλον, σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η γνώση, η τόνωση της υπερηφάνειας για την περιοχή που κατοικούν, βελτιώνοντας έτσι την συνολικά την ποιότητα ζωής της κοινότητας (Νάκου 2001). Ειδικότερα, ένα μουσείο το οποίο αποτελεί έργο εμβληματικής αρχιτεκτονικής, μπορεί κάλλιστα να αποτελέσει πόλο έλξης για τουρίστες πολιτιστικού ενδιαφέροντος (Κόνσολα 2006).

Η πολιτιστική κληρονομιά, σε πολλές περιπτώσεις αποτελεί τη απάντηση σε προβλήματα ανάπτυξης περιοχών που πολλές φορές δεν επιδέχονταν άλλης λύσης. Λειτουργώντας ως εργαλείο ανάπτυξης, συντείνει στην αστική ανάπλαση παραμελημένων ή φθινουσών περιοχών. Επιπλέον, συνεργασίες μουσείων με ευρωπαϊκούς και διεθνείς πολιτιστικούς φορείς, καθώς και συμμετοχή σε πολιτιστικούς θεσμούς, συμβάλλουν στην προβολή διεθνώς του μουσείου, αλλά και της πόλης γενικότερα. Έτσι επιτυγχάνεται προσέλκυση επισκεπτών στην πόλη (Σκαλτσά 1999).

4.3 Κώδικας Δεοντολογίας ICOM για τα Μουσεία

Ο Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία, αποτελεί ένα σύνολο ρυθμιστικών κανόνων για τη λειτουργία των Μουσείων και τον επαγγελματισμό των εργαζομένων τους, όπως έχουν αποφασιστεί από το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM). Ο Κώδικας

Δεοντολογία αποφασίστηκε κατά την 20^η Γενική Συνέλευση στη Βαρκελώνη το 2001, ενώ αναθεωρήθηκε στην επόμενη Γενική Συνέλευση στη Σεούλ το 2004 (ICOM 2009).

Ο Κώδικας αυτός δίνει κατευθυντήριες σε θέματα δεοντολογίας, δίνει σαφή εικόνα του μουσειακού επαγγέλματος, προσφέρει επαγγελματική αυτορρύθμιση, ενώ ορίζει κανόνες συμπεριφοράς και δράσης, που είναι απαραίτητοι για την δυναμική και επαγγελματική παρουσία ενός μουσείου (ICOM 2009).

Οι γενικές αρχές του κώδικα μπορούν να συνοψιστούν σε οκτώ σημεία:

1. Τα μουσεία διασώζουν, ερμηνεύουν και προβάλλουν τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας.
2. Τα μουσεία διαφυλάσσουν τις συλλογές τους προς όφελος της κοινωνίας και της ανάπτυξης της.
3. Τα μουσεία συγκεντρώνουν πρωτογενή στοιχεία για τη συγκρότηση και τη διεύρυνση των γνώσεων.
4. Τα μουσεία συμβάλλουν στη γνώση, την κατανόηση και τη διαχείριση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
5. Οι πόροι των μουσείων δίνουν τη δυνατότητα και για άλλες υπηρεσίες και δημόσια οφέλη.
6. Τα μουσεία συνεργάζονται στενά με τις κοινότητες προέλευσης των συλλογών τους, καθώς και με αυτές που εξυπηρετούν.
7. Τα μουσεία λειτουργούν μέσα στο πλαίσιο του νόμου.
8. Τα μουσεία λειτουργούν με επαγγελματικό τρόπο.

Κεφάλαιο 5

Πολιτιστικός Τουρισμός: Η Κυπριακή Εμπειρία

Η Κύπρος, ένας κατεξοχήν τουριστικός προορισμός, με ωραίες αμμουδιές, θερινά θέρετρα και μεγάλο ποσοστό ηλιοφάνειας ολόχρονα, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα τουριστικής ανάπτυξης βασισμένης στο μοντέλο ήλιος-θάλασσα. Μάλιστα, ο τουρισμός προσφέρει τη μεγαλύτερη συνεισφορά στο ΑΕΠ της χώρας. Το τουριστικό προϊόν του νησιού ωστόσο δεν περιορίζεται μόνο εκεί. Έχοντας αιώνες ιστορίας και πολιτιστικής παράδοσης, θα μπορούσε να αποτελέσει υπόδειγμα πολιτιστικού προορισμού. Στο κεφάλαιο αυτό αφού παρουσιαστεί η παρούσα τουριστική ανάπτυξη, στη συνέχεια θα παρουσιαστούν οι προσπάθειες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα καθώς και οι προοπτικές του πολιτιστικού τουριστικού προϊόντος του νησιού.

5.1 Η Κύπρος ως τουριστικός προορισμός

Η Κύπρος τοποθετημένη στην ανατολική άκρη της Μεσογείου, αποτελεί το τρίτο μεγαλύτερο νησί της περιοχής. Η γεωγραφική της θέση σε συνδυασμό με τις κλιματολογικές συνθήκες (ηλιοφάνεια τις περισσότερες μέρες του χρόνου), αποτέλεσαν ιδανικές συνθήκες για την ανάδειξη της σε έναν πολύ σημαντικό τουριστικό προορισμό της Μεσογείου. Ιδιαίτερα μετά την ανακήρυξη του νησιού ως ανεξάρτητο κράτος το 1960, ο τουρισμός αναπτύχθηκε με ραγδαίους ρυθμούς. Οι ανεπτυγμένες υποδομές (όπως οι συγκοινωνίες, οι τηλεπικοινωνίες και το τραπεζικό σύστημα) σε συνδυασμό με την ιδιαίτερη πολυπολιτισμική κουλτούρα και ιστορία του νησιού, έχουν συντελέσει στην προσέλκυση επισκεπτών ποικίλων ενδιαφερόντων και την συνεπακόλουθη ενδυνάμωση του τουρισμού (Υπουργείο Εξωτερικών 2014).

Η ποιότητα του τουριστικού προϊόντος έχει πιστοποιηθεί αρκετές φορές, έχοντας απονεμηθεί με βραβεία όπως «100 Κορυφαίοι Παγκόσμιοι Προορισμοί Αειφορίας», «Οράματος για αειφορικό τουρισμό», «Σύμβολο Τουρισμού και Πράσινου Προορισμού» για τις πόλεις Λεμεσός και Πάφος το 2014, ενώ 53 κυπριακές παραλίες έχουν τιμηθεί με Γαλάζια Σημαία (ένα εθελοντικό πρόγραμμα που ξεκίνησε τη δεκαετία του 80', το οποίο έχει ως στόχο την προστασία των ακτών και αποτελεί σύμβολο ποιότητας για οργανωμένες ακτές και μαρίνες), κατακτώντας τρία ρεκόρ: των περισσότερων Γαλάζιων Σημαιών ανά κάτοικο στον κόσμο, την πιο πυκνή συγκέντρωση σε παραλίες με Γαλάζιες Σημαίες, καθώς και τις πιο πολλές παραλίες με Γαλάζιες σημαίες ανά ακτογραμμή (KPMG 2015, σελ 4).

Όσον αφορά την οικονομική της συνεισφορά στο νησί, όπως έχει αναφερθεί και πιο πάνω, αποτελεί τη σημαντικότερη βιομηχανία με τη μεγαλύτερη συμβολή στο ΑΕΠ της χώρας. Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου, στο τέλος του 2014 η κυπριακή οικονομία συμπλήρωσε μια εξαετία κρίσης (2008-2014). Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2015 υπήρξε αύξηση του ΑΕΠ, ανάκαμψη η οποία σχετίζεται με την αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας. Γενικά παρατηρείται πως οι διακυμάνσεις του αριθμού περιηγητών στο νησί, επηρεάζει τη μεταβολή του ΑΕΠ, επιβεβαιώνοντας την εξάρτηση της κυπριακής οικονομίας από την τουριστική βιομηχανία (INEK-ΠΕΟ 2015, σελ 11-12).

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας, τα έσοδα από τον τουρισμό για την περίοδο Ιανουάριος-Σεπτέμβριος σημείωσαν αύξηση 12,9% σε σύγκριση με τη προηγούμενη χρονιά. Γενικότερα, κάθε χρόνο σημειώνεται νέο ρεκόρ αφίξεων, συνοδευόμενο με μικρή μείωση του ζητήματος της εποχικότητας (το Σεπτέμβριο του 2017 σημειώθηκε αύξηση των τουριστικών εσόδων κατά 10% σε σύγκριση με τον περσινό) (Στατιστική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας 2017). Σύμφωνα με έκθεση του Παγκόσμιου Συμβουλίου Ταξιδιών και Τουρισμού, σε δέκα χρόνια το ένα τέταρτο του ΑΕΠ του νησιού θα προέρχεται από τον Τουρισμό (Λάντου 2017).

Κυριότερες χώρες προέλευσης αποτελούν με φθίνουσα σειρά, το Ηνωμένο Βασίλειο με πάνω από 1 εκατομμύριο επισκέπτες (34,5%), η Ρωσία με πάνω από 790000 (21,5%), το Ισραήλ με πάνω από 242000 (7.1%), και Γερμανία με πάνω από 170000 (5%) (Στατιστική Υπηρεσία 2017).

Όσον αφορά το προφίλ των τουριστών, ο σκοπός του ταξιδιού είναι οι διακοπές κατά κύριο λόγο (83,3%), με την επίσκεψη σε φίλους και τα επαγγελματικά ταξίδια να αποτελούν το 16,7%. Παράλληλα, η ηλικία των πλείστων ταξιδιωτών εμπίπτει στην ομάδα 20-44 (47,9%), με την ηλικιακή ομάδα 45-64 να έρχεται δεύτερη με 29,9 % (Στατιστική Υπηρεσία 2017).

Όπως παρατηρείται από τα πιο πάνω στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας, η τουριστική προσέλευση παρατηρείται το καλοκαίρι, ενώ τους χειμερινούς μήνες μειώνεται ραγδαία, μια συνέπεια του μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης που ακολουθεί η Κύπρος. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων που επιφέρει μαζικός τουρισμός, με την ανάπτυξη ειδικών, ήπιων μορφών τουρισμού όπως ο Πολιτιστικός τουρισμός (ΚΟΤ 2011).

5.2 Ο Πολιτιστικός Τουρισμός στην Κύπρο

Ολοκληρωμένη τουριστική στρατηγική δεν έχει δημοσιευθεί στο νησί μετά το 2015. Έχει ανακοινωθεί πως έχει εκπονηθεί ήδη Εθνική Στρατηγική Τουρισμού για την Κύπρο με ορίζοντα μέχρι το 2030, από την Ισπανική εταιρεία THR Asesores en Turismo Hotelería y Recreación S.A. ωστόσο ακόμη να δημοσιοποιηθεί ολοκληρωμένη. Έχει δημοσιευθεί μόνο μια σύνοψη της (Travel News 2017). Μέσω αυτής παρατηρείται πως έχουν αρχίσει να γίνονται αντιληπτά κάποια από τα προβλήματα του μαζικού τουρισμού. Έτσι στον τελευταίο σχεδιασμό του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού (2011-2015) αλλά και της σύνοψης της νέας στρατηγικής, φαίνεται να γίνεται μια προσπάθεια ανάπτυξης και εναλλακτικών μεθόδων τουρισμού, με σκοπό κυρίως την αντιμετώπιση της εποχικότητας.

Οι πιο σημαντικές ενέργειες έχουν παρατηρηθεί στον πολιτιστικό τομέα, προσπαθώντας να αναπτύξουν το πολιτιστικό προϊόν ειδικότερα μέσω του ποδηλατικού τουρισμού, του γαστρονομικού, του θρησκευτικού, του αρχαιολογικού – μουσειακού κλπ.

Οι προτεινόμενες δράσεις σύμφωνα με το στρατηγικό πλάνο ήταν οι εξής: Προτεινόμενες Δράσεις: (α) Ανάπτυξη μηχανισμών διαχείρισης θεματικών διαδρομών και αξιοποίηση της τεχνολογίας για την προβολή τους. (β) Στήριξη πολιτιστικών εκδηλώσεων με στόχευση σημαντικές ποιοτικές εκδηλώσεις μεγάλης εμβέλειας, που ενδιαφέρουν τους

επισκέπτες και συμβάλουν ουσιαστικά στον εμπλουτισμό του προϊόντος. (γ) Η χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας στην παρουσίαση, ερμηνεία και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους θα πρέπει να επεκταθεί σε όλους τους χώρους σχετικού ενδιαφέροντος σε Παγκύπρια κλίμακα (ΚΟΤ 2011).

Σύμφωνα με τον ΚΟΤ, αν και οι επισκέπτες που έρχονται στην Κύπρο αποκλειστικά για τον Πολιτισμό, είναι περιορισμένοι, ωστόσο θα μπορούσε να εμπλουτίσει το υπάρχον τουριστικό προϊόν. Γίνεται αντιληπτή η σημασία της σωστής διαχείρισης των πολιτιστικών πόρων καθώς και η ανάγκη για βελτιωτικά μέτρα, ωστόσο αναφέρεται πως όσον αφορά το θέμα των υποδομών κυρίως όσα αποτελούν υπό κρατική κηδεμονία, δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του ΚΟΤ και έτσι περιορίζεται στην οργάνωση και προβολή τους (ΚΟΤ 2011). Το συγκεκριμένο ζήτημα αποτελούσε για καιρό εμπόδιο στο έργο του ΚΟΤ, με τις αρμόδιες αρχές να έχουν εξαγγείλει την δημιουργία Υφυπουργείου Τουρισμού, στο οποίο θα άπτονται τα ζητήματα αυτά (Στυλιανού 2017).

5.3 Τα Μουσεία στην Κύπρο - Κυπριακή Νομοθεσία

Στην Κύπρο απαριθμούνται 63 Μουσεία σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού (ΚΟΤ 2017), 16 από τα οποία είναι Αρχαιολογικά-Λαογραφικά Μουσεία και υπάγονται στο Τμήμα Αρχαιοτήτων (Τμήμα Αρχαιοτήτων 2017) ενώ ο «Οδηγός μουσείων της Κύπρου» που ετοίμασε το Εργαστήριο Οπτικής Κοινωνιολογίας και Μουσειολογίας του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου, με συντονισμό της δρος Θεοπίστης Στυλιανού Λάμπερτ αναφέρει 92 μουσεία.

Τα αναγνωρισμένα μουσεία της Κύπρου υπόκεινται στη δικαιοδοσία του Υπουργείου Παιδείας και πολιτισμού σύμφωνα με νομοθεσία που ψηφίστηκε το 2009. Για να πιστοποιηθεί ένα ιδιωτικό μουσείο ως αναγνωρισμένο από το κράτος, θα πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις που προνοεί η νομοθεσία. Η έγκριση δίνεται από την Επιτροπή Μουσείων, η οποία αποτελείται από τους (α) Το Διευθυντή του Τμήματος Πολιτιστικών Υπηρεσιών ή εκπρόσωπό του ως Πρόεδρο. (β) Το Διευθυντή του Τμήματος Αρχαιοτήτων ή εκπρόσωπό του. (γ) Ένα μέλος της Κυπριακής Εθνικής Επιτροπής του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων, που υποδεικνύεται από την Επιτροπή αυτή. (δ) Δύο πρόσωπα με ειδικότητα ή επαγγελματική πείρα σε τομείς σχετικούς με τα μουσεία, όπως η

μουσειολογία και η διεύθυνση μουσείων. Τα μέλη διορίζονται από το Υπουργικό Συμβούλιο για περίοδο τεσσάρων ετών (Βουλή Αντιπροσώπων 2009).

Οι προϋποθέσεις αναγνώρισης όπως καθορίζονται από τον νόμο είναι οι πιο κάτω (Βουλή Αντιπροσώπων 2009):

1. «Καθορίζονται σαφώς στο καταστατικό ή στον εσωτερικό κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας του, ανάλογα με την περίπτωση, οι σκοποί και επιδιώξεις του, η σύνθεση και οι εξουσίες του οργάνου διοίκησής του, οι ακολουθούμενες από αυτό διαδικασίες και ο τρόπος λήψης των αποφάσεών του, ιδιαίτερα όσον αφορά τα θέματα της διαχείρισης της περιουσίας και των συλλογών του».
2. «Κατέχεται από αυτό κατάλληλα ερμηνευμένη, τεκμηριωμένη και συντηρημένη συλλογή ή συλλογές αντικειμένων που αποτελούν υλική μαρτυρία του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του».
3. «Διασφαλίζεται, μέσω ειδικών προνοιών στο καταστατικό ή στον εσωτερικό κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας του, η διατήρηση της ακεραιότητας της συλλογής ή των συλλογών του σε περίπτωση διάλυσής του είτε υπέρ συναφούς ιδρύματος είτε υπέρ του κράτους».
4. «Τηρείται λεπτομερές μητρώο για τα αντικείμενα που συγκροτούν τη συλλογή ή τις συλλογές του».
5. «Εξασφαλίζεται πρόσβαση στους εκθεσιακούς χώρους του για το κοινό, με ή άνευ τέλους εισόδου και τηρείται ωράριο επισκέψεων».
6. «Εξασφαλίζονται βασικές διευκολύνσεις για την εξυπηρέτηση του κοινού, περιλαμβανομένης της δυνατότητας για επιτόπια μελέτη και έρευνα των αντικειμένων της συλλογής του ή των συλλογών του».
7. «Απασχολείται επαρκές, για το μέγεθος και τις ανάγκες του, προσωπικό».
8. «Εξασφαλίζονται συμβουλευτικές υπηρεσίες από επιστημονικούς συνεργάτες και συμβούλους για θέματα ερμηνείας, οργάνωσης, τεκμηρίωσης, εμπλουτισμού της συλλογής ή των συλλογών και συντήρησης των αντικειμένων αυτών».
9. «Τηρούνται οικονομικοί λογαριασμοί και παρουσιάζονται εξελεγμένες ετήσιες οικονομικές καταστάσεις εσόδων και εξόδων».
10. «Στεγάζεται σε ιδιόκτητες ή με μακροχρόνιο μίσθωμα κτιριακές εγκαταστάσεις που κρίνονται κατάλληλες για τη λειτουργία του και καλύπτονται, όπου τούτο απαιτείται, με πολεοδομική άδεια, άδεια οικοδομής ή/και άδεια για τη συγκεκριμένη χρήση».

Τα πλεονεκτήματα ενός αναγνωρισμένου μουσείου είναι πως αν και οι αρμοδιότητες του μουσείου παραμένουν αποκλειστική ευθύνη των φορέων που τα ιδρύουν, καθιερώνεται η εποπτεία του υπουργείου. Έτσι τα μουσεία οφείλουν να διατηρούν υψηλό επίπεδο και τις προϋποθέσεις αναγνώρισης, με κύριο όφελος την χρηματοδότηση κατά 70% από το κράτος, με ανώτατο όριο συνολικής χορηγίας το ποσό των 30,000 ευρώ ετησίως, καθώς και την αύξηση του κύρους του μουσείου, το οποίο συνεπάγεται ευνοϊκότερες συνθήκες για αύξηση της επισκεψιμότητας. Παράλληλα, ενισχύεται το τοπικό εκτόπισμα του μουσείου ενώ δίνονται οι ευκαιρίες δικτύωσης με άλλα μουσεία με κοινά συμφέροντα και επιδιώξεις (Υπουργείο Παιδείας 2016; Σχίζα 2011).

Κατά το 2016 αναγνωρίστηκαν από την Επιτροπή Μουσείων το Ιατρικό Μουσείο Κύπρου και το Μουσείο Ιδρύματος Κώστα και Ρίτα Σεβέρη – Κέντρο Εικαστικών Τεχνών και Έρευνας (Υπουργείο Παιδείας 2016).

Κεφάλαιο 6

Μεθοδολογία

Αφού συζητήθηκε σε θεωρητικό επίπεδο ο πολιτιστικός τουρισμός στο νησί και ο ρόλος των μουσείων, ακολουθεί το παρόν κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί την εισαγωγή στην ερευνητική φάση της εργασίας. Θα παρουσιαστεί ο στόχος της έρευνας, η μεθοδολογία, ο τρόπος συλλογής δεδομένων και τα συμπεράσματα. Τέλος, θα μελετηθούν οι προοπτικές του πολιτιστικού τουρισμού υπό την οπτική των κυπριακών μουσείων, τα οποία αποτελούν ένα από τους σημαντικότερους φορείς πολιτισμού, αλλά και τη γνώμη των ντόπιων, που αποτελεί το κοινό των μουσείων στην Κύπρο.

6.1 Στόχος έρευνας-Μεθοδολογία

Στόχος της υπο αναφορά έρευνας, είναι η αξιολόγηση της πολιτιστικής εμπειρίας τουρισμού στο νησί της Κύπρου. Υποερωτήματα της έρευνας αποτελούν τα εξής: Ποια η συνεισφορά του πολιτιστικού τουρισμού στα μουσεία; Ποια η σημασία για την τοπική κοινωνία; Ποιο είναι το προφίλ των πολιτιστικών τουριστών; Ποιες οι πιθανές αλλαγές ή εισηγήσεις μπορούν να γίνουν ούτως ώστε να υπάρξει ποιοτική αναβάθμιση του ήδη υπάρχοντος προϊόντος; Γενικότερα, το σημαντικότερο ερώτημα που καλείται η έρευνα να απαντήσει είναι: Ποια η παρούσα κατάσταση του Πολιτιστικού Τουρισμού στην Κύπρο (Λεμεσό) και ποιες οι προοπτικές ανάπτυξης σύμφωνα με τα μουσεία και το κοινό.

Η συλλογή δεδομένων πραγματοποιήθηκε αρχικά μέσω προσωπικών συνεντεύξεων με τη μέθοδο της ποιοτικής έρευνας και στη συνέχεια μέσω ερωτηματολογίων με τη μέθοδο της ποσοτικής έρευνας. Για την ποιοτική έρευνα, έχουν επιλεγεί τρία μουσεία που βρίσκονται στην πόλη της Λεμεσού, η οποία είναι μια από τις πιο ανεπτυγμένες πόλεις της Κύπρου, με μεγάλο αριθμό επισκεπτών κάθε χρόνο. Και τα τρία μουσεία είναι θεματικά, ούτως ώστε να μελετηθεί η αποδοχή που έχει ο συγκεκριμένος τομέας μουσείων στην πόλη. Για την ποσοτική έρευνα, έγινε συλλογή ερωτηματολογίων μέσω

Google forms. Έτσι, συγκεντρώνονται απόψεις διαφορετικών ατόμων με επίκεντρο τους Λεμεσιανούς επισκέπτες μελετώντας έτσι διαφορετικές οπτικές επί του θέματος.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν αρχές Σεπτεμβρίου. Στην έρευνα συμμετείχαν τα εξής μουσεία: Θεατρικό Μουσείο Κύπρου, Κυπριακό Μουσείο Ιστορικού και Κλασσικού Αυτοκινήτου Λεμεσού, Παττίχειο Δημοτικό Μουσείο – Ιστορικό Αρχείο και Κέντρο Μελετών Λεμεσού. Εκ μέρους του Θεατρικού Μουσείου Κύπρου μίλησε η υπεύθυνη για το σχεδιασμό και την εκτέλεση των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, Ναταλία Κουχαρτσιούκ. Εκ μέρους του Μουσείου Κλασσικού και Ιστορικού Αυτοκινήτου μίλησαν οι Ντίμης Μαυρόπουλος, ιδρυτής και διευθυντής του μουσείου και η Αννίτα Κυριάκου, υπεύθυνη του μουσείου. Τέλος, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με τον Δημήτρη Θεοδώρου, Λειτουργό του Παττίχειου Δημοτικού Μουσείου και Ιστορικού Αρχείου Λεμεσού και με τον Δρ. Μίμη Σοφοκλέους, Επιστημονικό Διευθυντή του Ιδρύματος.

6.2 Θεατρικό Μουσείο Κύπρου

Το Θεατρικό Μουσείο Κύπρου ιδρύεται στη Λεμεσό το 2010 στο Πολιτιστικό Κέντρο Πάνος Σολομωνίδης, ως αποτέλεσμα δωρεών (π.χ το σπάνιο θεατρικό αρχείο του Νίκου Νικολαΐδη, φωτογραφικό αρχείο του Νίκου Βατυλιώτη και το αρχείο του Γεώργιου Φιλή) και πολύχρονων προσπαθειών του Δήμου Λεμεσού και του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου.

Εκθέματα της σημερινής μόνιμης συλλογής αποτελούν: Έντυπο υλικό, κοστούμια, μακέτες, σκηνικά αντικείμενα, σκίτσα σκηνικών και κοστούμιών, αναπαραστάσεις σκηνικού και φωτογραφίες. Μέσα από αυτά, ο κάθε επισκέπτης γίνεται μέτοχος στην θεατρική ιστορία του τόπου.

Το Θεατρικό Μουσείο Κύπρου γενικότερα παρουσιάζει την ιστορία της θεατρικής δραστηριότητας στην Κύπρο από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Συγκεκριμένα, η ιστορική αναδρομή αρχίζει από τα αρχαία θέατρα της ελληνιστικής και ρωμαϊκής περιόδου για να φτάσει μέχρι το 2010, ενώ χωρίζεται σε τρεις θεματικές ενότητες: α) Την Ιστορία του Μουσείου, όπου γίνεται μια αναδρομή στους σημαντικότερους σταθμούς της θεατρικής δραστηριότητας στο νησί, β) τους Συντελεστές, αναφερόμενο στους συντελεστές που συμπράττουν για να δημιουργηθεί μια θεατρική παράσταση π.χ ηθοποιοί, σκηνογράφοι, ενδυματολόγοι, μουσικοί κλπ. και γ) την Παράσταση, δηλαδή

παρουσιάζονται κοστούμια από σημαντικές παραστάσεις της θεατρικής πορείας του τόπου (Θεατρικό Μουσείο Κύπρου 2017).

Σκοπός του Ιδρύματος σύμφωνα με το καταστατικό τους είναι (Θεατρικό Μουσείο 2017):

1. «Να καταστεί κέντρο μελέτης για κάθε ενδιαφερόμενο μελετητή ή επισκέπτη σε σχέση με την καθ' όλου ιστορία του θεάτρου στην Κύπρο».
2. «Να συμβάλει στην παρουσίαση της ιστορίας του θεάτρου στην Κύπρο μέσω της προώθησης της αδιάσπαστης ιστορικής και πνευματικής πορείας της Κύπρου».
3. «Η φύλαξη και η προβολή κάθε αντικειμένου που ιστορικά έχει σχέση με θεατρικές παραστάσεις στην Κύπρο».
4. «Η συγκέντρωση φωτογραφικού ή άλλου έντυπου υλικού σε σχέση με την ιστορική αναδρομή του θεάτρου στην Κύπρο».
5. «Η ανύψωση της τέχνης του θεάτρου με τη διατήρηση, φύλαξη και προβολή του μουσειακού υλικού»
6. «Η αναζήτηση, καταγραφή και περιγραφή των χώρων όπου παρουσιάστηκαν θεατρικές παραστάσεις».
7. «Να συνεισφέρει στην αναζήτηση προσεγγίσεων και τεχνικών για το θέατρο ως μορφή τέχνης και ως εκδήλωση πολιτισμού».
8. «Η δημιουργία, εξοπλισμός, παρουσίαση, λειτουργία, συντήρηση, διαχείριση, εκμετάλλευση και διεύθυνση θεατρικού μουσείου και θεατρικού αρχείου για τη ιστορία του θεάτρου στην Κύπρο».
9. «Κάθε τι που έχει συνάφεια ή είναι αναγκαίο ή σχετίζεται με την εκπλήρωση των πιο πάνω σκοπών».

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιδρύματος απαρτίζεται από τους εξής: Πρόεδρος είναι ο Γιάννης Τουμαζής, Αντιπρόεδρος ο εκάστοτε δήμαρχος, δηλαδή τώρα ο Νίκος Νικολαΐδης, Γραμματέας η Γιωργούλλα Λεωνίδα και μέλη οι Σάββας Κυριακίδης, Μιχάλης Βασιλείου, Αφροδίτη Ευαγγέλου, Σούλα Ζαβού, Μαρίνα Μαλένη, Θεοπίστη Στυλιανού-Lambert, Αντιγόνη Σολομωνίδου, Κυριακή Αργυρού. Επίτιμο Μέλος ο Πάνος Σολομωνίδης. Εργαζόμενοι επίσης το Μουσείο αυτή τη στιγμή είναι οι Αγγελίνα Μορίδου-Λειτουργός, Ναταλία Κουχαρτσιούκ και Νικολέττα Τζιαούρη - Συνεργάτες Θεατρολόγοι/Εμπυχωτές (Θεατρικό Μουσείο Κύπρου 2017).

Για τους σκοπούς της έρευνας πραγματοποιήθηκε συνέντευξη με την υπεύθυνη για το σχεδιασμό και την εκτέλεση των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, κα. Ναταλία Κουχαρτσιούκ. Το Μουσείο εμπίπτει στην κατηγορία του Ιδιωτικού Δικαίου, ωστόσο δέχεται οικονομική αρωγή από τον Θεατρικό Οργανισμό Κύπρου και τον Δήμο Λεμεσού. Στα άμεσα πλάνα του οργανισμού είναι η προσέλκυση ιδιωτικού κεφαλαίου ώστε να καταφέρει να διευρύνει το έργο του.

Στη παρούσα φάση το μουσείο προσελκύει κυρίως ντόπιους, με αυξημένη την επισκεψιμότητα κατά την περίοδο Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου, με έμφαση στους μήνες της Άνοιξης (Μάρτιο, Απρίλιο, Μάη). Δεν δόθηκαν ακριβείς αριθμοί για την επισκεψιμότητα γενικότερα, παρά μόνο για την επισκεψιμότητα στα εκπαιδευτικά προγράμματα: 3500 μαθητές για το 2016. Τα τελευταία χρόνια γίνεται ωστόσο προσπάθεια προσέλκυσης και ξένων επισκεπτών μέσω της έκδοσης διαφημιστικών φυλλαδίων, τα οποία παρέχονται μαζί με σχετικές πληροφορίες από τον ΚΟΤ, τον Δήμο Λεμεσού και ξενοδοχεία. Οι ξένοι επισκέπτες προσέρχονται κυρίως από την Ευρώπη και λιγότεροι από την Αμερική, και το ενθαρρυντικό στοιχείο είναι ότι οι πλείστοι είναι ηθοποιοί ή άνθρωποι του θεάτρου που επισκέπτονται την Λεμεσό (Κύπρο) ειδικά για το Θεατρικό μουσείο.

Όσον αφορά τις δραστηριότητες του μουσείου διεξάγονται διαφορετικές δράσεις στο χώρο του μουσείου. Όσον αφορά τα εκπαιδευτικά προγράμματα, υπάρχουν πέντε διαφορετικά και απευθύνονται σε παιδιά 4-18 ετών. Παραδείγματος χάριν, υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα εξειδικευμένα για μαθητές Λυκείου οι οποίοι διδάσκονται αρχαία ελληνικά. Επιπλέον, περιστασιακά διοργανώνονται δραστηριότητες για οικογένειες, καθώς και βιωματικά εργαστήρια για ενήλικες. Τέλος, το μουσείο είναι ανοικτό σε συνεργασίες γενικότερα μέσω εκδηλώσεων που διοργανώνονται στον χώρο του μουσείου όπως σεμινάρια και πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Στον χώρο του μουσείου προβάλλεται οπτικοακουστικό υλικό με βίντεο και ακουστικά, όπου παρουσιάζονται παραστάσεις, συνεντεύξεις με τους συντελεστές τους κλπ, στα οποία μπορεί ο επισκέπτης να γνωρίσει περισσότερα για τις σημαντικότερες στιγμές του κυπριακού θεάτρου. Το μουσείο σε συνεργασία με μια ιδιωτική εταιρία πρόκειται να εντάξει ψηφιοποιημένο οδηγό ξενάγησης, ώστε μέσω μιας εφαρμογής για κινητά, ο επισκέπτης να μπορεί να ενημερωθεί για κάθε έκθεμα ξεχωριστά. Επίσης το μουσείο

είναι εύκολο για πρόσβαση σε άτομα με αναπηρίες και παρέχονται υπότιτλοι σε όλα τα βίντεο που προβάλλονται για άτομα με δυσκολίες στην ακοή. Παράλληλα, στα πλάνα του μουσείου βρίσκεται η ενίσχυση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τα οποία θα στοχεύουν σε περιθωριοποιημένες ομάδες του πληθυσμού όπως ηλικιωμένους αλλά και άτομα στο φάσμα του αυτισμού.

Όσον αφορά το Μάρκετινγκ, δεν υπάρχει συγκεκριμένο τμήμα, όλα οργανώνονται και υλοποιούνται από τους υφιστάμενους συνεργάτες του μουσείου, ενώ η διαδικτυακή του παρουσία περιορίζεται στην επίσημη ιστοσελίδα του και την σελίδα στο Facebook, τις οποίες και πάλι διαχειρίζονται οι υφιστάμενοι υπάλληλοι. Παρόλα αυτά, υπάρχει στρατηγικός σχεδιασμός εκπαιδευτικών προγραμμάτων με πλάνο τεσσάρων χρόνων (2017-2021), ο οποίος στοχεύει στην προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών, την ανάπτυξη των δράσεων του μουσείου (π.χ να γίνει θεσμός το θεατρολογικό συνέδριο στο μουσείο) αλλά και την υλοποίηση μιας κοινωνικής πολιτικής μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την ευκολότερη πρόσβαση σε ευάλωτες ομάδες πληθυσμού.

Το γενικό εισιτήριο είναι τρία ευρώ, με πολιτική μείωσης για συνταξιούχους, φοιτητές και μαθητές, δύο ευρώ. Τα έσοδα του μουσείου ενισχύονται και από το πωλητήριο του. Ερωτηθείσα για την παρουσία χώρων αναψυχής για τους επισκέπτες, η κα. Ναταλία μίλησε για την καφετέρια που υπάρχει στον πολυχώρο του Πολιτιστικού Κέντρου Πάνος Σολομωνίδης, η οποία εξυπηρετεί τους επισκέπτες όλου του Κέντρου και συνεπώς και του Μουσείου.

Τέλος, θεωρεί πως ο πολιτιστικός τουρισμός είναι ένας τομέας στον οποίο υστερούμε σαν χώρα, ωστόσο υπάρχει πρόσφορο έδαφος ανάπτυξης και θα μπορούσαν να υπάρξουν προοπτικές ανάπτυξης σε πιο οργανωμένη βάση. Στη παρούσα φάση, δεν υπάρχει δίκτυο μουσείων, ούτε κάποια ουσιαστική προσπάθεια ή κίνητρα από το κράτος για να ενισχυθεί ο τομέας των μουσείων. Το ΤΕΠΑΚ ξεκίνησε μια προσπάθεια, με την έκδοση του Οδηγού Μουσείων της Κύπρου, ενώ όπως χαρακτηριστικά ανέφερε η κ. Κουχαρτσιουκ, λόγω των ευρωπαϊκών νόμων το κράτος αναγκάστηκε να προβεί στην νομοθεσία περί αναγνώρισης των μουσείων, κάτι που κρίνεται ως μια απαραίτητη κίνηση και θέτει τις βάσεις για να υπάρξει ποιότητα στα υφιστάμενα μουσεία.

Το Θεατρικό Μουσείο Κύπρου, όπως αναφέρει, είναι παράδειγμα ποιότητας, αλλά και ένα δείγμα για το τι θα μπορούσε να γίνει σε ένα μουσείο με ανθρώπους καταρτισμένους και ταλαντούχους.

6.3 Κυπριακό Μουσείο Ιστορικού και Κλασσικού Αυτοκινήτου Λεμεσού

Το Μουσείο εγκαινιάστηκε τον Φεβρουάριο του 2014 στη Λεμεσό, μετά από προσωπικές προσπάθειες του παλαίμαχου στους αγώνες ταχύτητας σε κυπριακά και διεθνή ράλι, Ντίμη Μαυρόπουλου από το 2000, ο οποίος διέθεσε στο μουσείο την προσωπική του συλλογή παλαιών αυτοκινήτων. Ενάμιση χρόνο αργότερα μεταφέρεται σε νέο, μεγαλύτερο χώρο ο οποίος προσφέρεται για όλων των ειδών εκδηλώσεις (Κυπριακό Μουσείο Ιστορικού και Κλασσικού Αυτοκινήτου 2017).

Στους χώρους του Μουσείου πέραν της σταθερής έκθεσης αυτοκινήτων, διοργανώνονται διάφορες εκδηλώσεις όπως εκθέσεις τέχνης, επιδείξεις μόδας, φωτογραφίσεις, γυρίσματα και τουρνουά. Η δράση του Μουσείου ενισχύεται από δράσεις όπως τη Λέσχη Ιστορικών & Κλασσικών Οχημάτων Κύπρου, το «Χώρο Αποθήκευσης και Φύλαξης Κλασσικών Οχημάτων και Σκαφών» καθώς και την Υπηρεσία Ενοικίασης Κλασσικού Αυτοκινήτου με οδηγό, για γάμους, ειδικές περιστάσεις, φωτογραφίσεις, ακόμα και για ξενάγηση στην πόλη της Λεμεσού (Κυπριακό Μουσείο Ιστορικού και Κλασσικού Αυτοκινήτου 2017).

Τα εκθέματα του μουσείου καλύπτουν ένα αιώνα αυτοκινητοβιομηχανίας, με παλαιότερο τη δεδομένη στιγμή ένα Ford «T» του 1912 και με νεότερο ένα συλλεκτικό όχημα του 2004. Οι συλλογές απευθύνονται σε κοινό διαφορετικών ηλικιών, που όμως μπορούν να μάθουν για την πολιτιστική αλλά και συναισθηματική αξία των οχημάτων που φιλοξενούνται στο μουσείο (Κυπριακό Μουσείο Ιστορικού και Κλασσικού Αυτοκινήτου 2017).

Επισκέπτες του μουσείου είναι άτομα κάθε ηλικίας, τουρίστες, οργανωμένα σύνολα και σχολεία. Μετά το τέλος της κάθε περιήγησης προσφέρεται παρουσίαση κυκλοφοριακής αγωγής και οδικής ασφάλειας, ενώ μέρος από τα έσοδα των εισιτηρίων εισόδου

διατίθενται σε κοινωφελή και φιλανθρωπικά ιδρύματα (Κυπριακό Μουσείο Ιστορικού και Κλασσικού Αυτοκινήτου 2017).

Πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με τον Ντίμη Μαυρόπουλο, ιδρυτή και διευθυντή του μουσείου και την Αννίτα Κυριάκου, υπεύθυνη του μουσείου. Το μουσείο είναι ιδιωτικό, ξεκίνησε με ιδιωτικές χορηγίες, ενώ «αυτοσυντηρείται» μέσω των δραστηριοτήτων που συνδέονται με το μουσείο (με αγώνες κλασσικών οχημάτων, ενοικιάσεις αυτοκινήτων, εισιτήρια). Άλλες χορηγίες δίνονται κυρίως με τη μορφή παροχής υλικών π.χ για τη συντήρηση των αυτοκινήτων ή με έκπτωση. Τα έξοδα λειτουργίας του μουσείου σύμφωνα με την κα. Αννίτα Κυριάκου είναι πάνω από 70 χιλιάδες ευρώ ετησίως.

Το μουσείο επισκέπτονται ετησίως περίπου 8-10 χιλιάδες, ενώ όσον αφορά την εθνικότητα, το 20% είναι ντόπιοι και το υπόλοιπο 80% ξένοι τουρίστες, κυρίως Ρώσοι, Άγγλοι και Γερμανοί. Αυτό εξηγεί και την εποχικότητα του μουσείου, το οποίο ενώ το καλοκαίρι έχει μεγάλη επισκεψιμότητα, τον χειμώνα έχει σταθερή ροή επισκεπτών, αλλά μειωμένη. Τέλος, υπάρχει προσβασιμότητα με ειδική ράμπα για άτομα με κινητικές δυσκολίες.

Όσον αφορά τις δραστηριότητες του μουσείου, εκτός των υπηρεσιών που προαναφέρθηκαν, γίνονται παρουσιάσεις για προβολή του μουσείου και εκτός των χώρων του, έχοντας το πλεονέκτημα πως τα εκθέματα του είναι κινητά. Έτσι μπορούν να αποτελέσουν κινητή διαφήμιση για προσέλκυση επισκεπτών. Παράλληλα, επιτελώντας τον κοινωνικό του στόχο, επικεντρώνεται στους μικρούς επισκέπτες με ξενάγηση προσαρμοσμένη στην ηλικιακή ομάδα των παιδιών, ενώ δέχονται συνεχώς επισκέψεις από σχολεία. Στο τέλος της κάθε ξενάγησης, πραγματοποιείται σεμινάριο οδικής ασφάλειας για την καλλιέργεια οδικής συνείδησης στους μικρούς μαθητές.

Όσον αφορά τις νέες τεχνολογίες, ακόμη δεν έχουν εισαχθεί στο μουσείο αποτελώντας όμως έναν μελλοντικό στόχο, ωστόσο γίνεται προβολή του μουσείου μέσω της διαδικτυακής του παρουσίας: υπάρχει ιστοσελίδα που ενημερώνει το κοινό με σχετικές πληροφορίες, ενώ γίνεται χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης με σελίδα στο Facebook και στο Instagram. Οι περισσότεροι επισκέπτες ενημερώνονται διαδικτυακά, αλλά και από το Trip Advisor. Τέλος, στο μουσείο λειτουργεί πωλητήριο κατάστημα, αλλά και υποτυπώδης καφετέρια για τους επισκέπτες.

Στην ερώτηση εάν υπάρχει τμήμα μάρκετινγκ, η απάντηση ήταν θετική, αν και λόγω περιορισμένων πόρων δεν υπάρχει πάντα η δυνατότητα εφαρμογής των στόχων του. Η τιμολογιακή πολιτική του μουσείου κυμαίνεται από 3-9 ευρώ, ανάλογα: 5 ευρώ σε μαθητές και φοιτητές (3 ευρώ οι μαθητές που έρχονται οργανωμένα με τα σχολεία για εκπαιδευτική εκδρομή), 7 ευρώ για τους συνταξιούχους και 9 ευρώ για ενήλικες, κανονικό εισιτήριο. Επιπλέον υπάρχει ειδικό οικογενειακό πακέτο που περιλαμβάνει δύο γονείς με δύο παιδιά, και κοστολογείται στα 20 ευρώ. Για παιδιά κάτω των τριών ετών δεν υπάρχει εισιτήριο. Μέσα στα μελλοντικά πλάνα του μουσείου υπάρχει η ιδέα να ενταχθεί ηλεκτρονικό σύστημα εισιτηρίων για διευκόλυνση του κοινού.

Όπως αναφέρθηκε δεν γνωρίζουν αν υπάρχει δίκτυο μουσείων στην παρούσα φάση, αν και έγινε στο παρελθόν ένα εγχείρημα συνεργασίας του υπό αναφορά οργανισμού με άλλα μουσεία, το οποίο όμως δεν ευοδώθηκε. Υπάρχει κάποια περιστασιακή συνεργασία με τουριστικά πρακτορεία, ωστόσο δεν είναι σε συνεχή βάση. Παράλληλα, η στήριξη του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού περιορίζεται στα ενημερωτικά φυλλάδια του οργανισμού καθώς και σε τυχόν πληροφορίες που μπορούν να δώσουν μετά από ενδιαφέρον των ίδιων των τουριστών.

Στόχος του μουσείου στο μέλλον αποτελεί εν πρώτοις, ο περαιτέρω εμπλουτισμός των εκθεμάτων, καθώς και η επέκταση του μουσείου με παράλληλη βελτίωση του προσφερόμενου προϊόντος. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά ο κ. Μαυρόπουλος, «Μαθαίνουμε από τα πιθανά λάθη μας και προσπαθούμε να τα βελτιώσουμε, βελτιώνοντας την ποιότητα μας».

Ερωτηθέντες για το φαινόμενο του πολιτιστικού τουρισμού, η απάντηση ήταν πως υπάρχει περιθώριο ανάπτυξης, με την προϋπόθεση να γίνει σωστή προβολή και αναβάθμιση του πολιτιστικού προϊόντος.

6.4 Παττίχειο Δημοτικό Μουσείο – Ιστορικό Αρχείο και Κέντρο Μελετών Λεμεσού

Το Ιστορικό Αρχείο αποτελεί ένα ανεξάρτητο Ίδρυμα, που δημιούργησε ο Δήμος Λεμεσού το 2011 έχοντας ως κύριο σκοπό να προάγει τις αρχές του Ιδρύματος που είναι η διατήρηση της παράδοσης και ιστορίας της Λεμεσού. Στεγάζεται στην πρώην Οικία Επάρχου (το σπίτι που έμενε επί Αγγλοκρατίας ο Άγγλος Διοικητής και το 2000 ο Έπαρχος Λεμεσού), δίπλα από τον Δημόσιο Κήπο Λεμεσού. Διοικείται από ενδεκαμελές Συμβούλιο, με τον εκάστοτε Δήμαρχο Λεμεσού ως Πρόεδρο του Δ.Σ. Σήμερα Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου είναι ο Δήμαρχος Νίκος Νικολαΐδης.

Το όνομα του ιδρύματος δεν είναι τυχαίο (Σοφοκλέους 2017):

- «Παττίχειο» γιατί το ίδρυμα Νίκου και Δέσποινας Παττίχη προέβη το 2007 σε μια ευγενή και γενναία δωρεά, μέσω της η πρώην Οικία Επάρχου ανακαινίστηκε για να στεγάσει το ίδρυμα.
- «Δημοτικό» γιατί πρόκειται για μια πρωτοβουλία του Δήμου Λεμεσού
- «Μουσείο» για να εκτίθενται μουσειακές συλλογές και αντικείμενα διαφόρων τύπων στα οποία μαρτυρείται η ιστορική εξέλιξη της Λεμεσού,
- «Ιστορικό» γιατί φιλοξενεί την ιστορία της Λεμεσού των τελευταίων τριών αιώνων τουλάχιστον
- «Αρχείο» γιατί στεγάζονται τα αρχεία του Δήμου Λεμεσού από το 1877 και εντεύθεν, αλλά και ιδιωτικά αρχεία πολιτών της Λεμεσού
- «Κέντρο Μελετών» γιατί εδώ μπορεί κανείς να μελετήσει την ιστορία της Λεμεσού μέσα από τα αρχεία που φυλάσσονται καθώς και τις εφημερίδες στο Κέντρο μελετών του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών στο οποίο υπάρχουν σε ψηφιοποιημένη μορφή όλες οι εφημερίδες που κυκλοφόρησαν στην Κύπρο από το 1878 και εντεύθεν.

Όπως αναφέρεται στον οδηγό του μουσείου (Σοφοκλέους 2017), σκοπός του Ιδρύματος και των μουσειακών του συλλογών, έχουν ως σκοπό «να επιστημονικοποιήσουν τις γνώσεις μας για τη Λεμεσό, διευρύνοντας το αρχείο (με τη διάδραση μεταξύ ξεναγού-μαθητών-αντικειμένων). Το Ιστορικό Αρχείο έχει ως σκοπό να διευρύνει και να συστηματοποιήσει επιστημονικά τις γνώσεις μας για τη Λεμεσό, μέσα από διάφορες μεθόδους, επιστημονικά εργαλεία και συγκροτημένες δράσεις και υποδράσεις».

Οι συλλογές παρουσιάζουν τη Λεμεσό, με αντίστροφη σειρά, από το σήμερα μέχρι το παρελθόν. Μερικές από αυτές είναι η συλλογή για τα Καρναβάλια, για τις Μουσικές της πόλης, αίθουσα με θέμα την Παιδεία στη Λεμεσό, Φωτογραφικές εκθέσεις, αίθουσα αφιερωμένη στον Χριστόδουλο Σώζο κ.ά.

Στο μουσείο υπάρχουν τρεις εργαζόμενοι: ο λειτουργός του οργανισμού, ο επιστημονικός διευθυντής, και μια υπάλληλος. Παράλληλα, υπάρχουν άτομα που προφέρουν εθελοντική εργασία. Εκ μέρους του υπό αναφορά οργανισμού πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με τον Δημήτρη Θεοδώρου, Λειτουργό του Παττίχειου Δημοτικού Μουσείου και Ιστορικού Αρχείου Λεμεσού και με τον Δρ. Μίμη Σοφοκλέους, Επιστημονικό διευθυντή του Ιδρύματος.

Πρόκειται για έναν ανεξάρτητο φορέα, ο οποίος έχει ως στόχο την διατήρηση και μελέτη του υλικού για την ιστορία και παράδοση της Λεμεσού. Λειτουργεί αφίλοκερδώς, δεν υπάρχει εισιτήριο, ούτε αντίτιμο για τη χρήση του χώρου από τους ερευνητές, ενώ τα έξοδα λειτουργίας του εξασφαλίζονται από τον Δήμο Λεμεσού (περίπου 50 χιλιάδες ευρώ) αλλά και απο ενοικιάσεις του χώρου για εκδηλώσεις π.χ παρουσιάσεις βιβλίων, ημερίδων.

Λόγω της απουσίας εισιτηρίων, δεν υπάρχει σύστημα μέτρησης επισκεπτών, οι οποίοι είναι κυρίως Κύπριοι που ενδιαφέρονται για την ιστορία της Λεμεσού και άτομα με επιστημονικό ενδιαφέρον.

Οι δραστηριότητες του μουσείου είναι πολυσχιδείς, όπως και η λειτουργία του. Διοργανώνονται εκπαιδευτικά προγράμματα, τόσο στο μουσείο, όσο και σε σχολικούς χώρους, διοργανώνονται εκδηλώσεις, επιστημονικά συμπόσια, παρουσιάσεις βιβλίων, αξιοποίηση από άλλους οργανισμούς για φιλανθρωπικές εκδηλώσεις κλπ. Παράλληλα, υπάρχει συνεργασία με πανεπιστήμια και εκπαιδευτικούς οργανισμούς.

Το αρχείο του οργανισμού είναι ψηφιοποιημένο σε μεγάλο βαθμό, ενώ λειτουργεί πιλοτικά ένα πρόγραμμα, το οποίο αφορά μια εφαρμογή που ονομάζεται «Μουσείο για όλους», η οποία αποτελεί ηχητική ξενάγηση σε ελληνικά και αγγλικά. Επίσης υπάρχει προσβασιμότητα για άτομα με κινητικά προβλήματα, ενώ μελλοντικά υπάρχει στόχος να επεκτείνουν την προσβασιμότητα και σε άτομα με προβλήματα όρασης, μέσω της

τρισεδιάστατης παρουσίας των εκθεμάτων, ούτως ώστε να μπορούν βιώσουν μέσω της αφής την μουσειακή εμπειρία.

Όσον αφορά το μάρκετινγκ, ο οργανισμός δεν διαθέτει εξειδικευμένο τμήμα για διαφήμιση. Η προβολή του μουσείου αποτελεί αποτέλεσμα των δράσεων του και της διαδικτυακής του παρουσίας μέσω της σελίδας στο Facebook και των πληροφοριών από τη σελίδα του Δήμου Λεμεσού.

Τα σχέδια για το μέλλον είναι πολλά: Αρχικά υπάρχει η σκέψη για την ψηφιοποίηση όλου του έντυπου υλικού και η δυνατότητα πρόσβασης του διαδικτυακά. Γενικότερα να υπάρξει επέκταση ψηφιακή και περαιτέρω χρήση των νέων τεχνολογιών. Δεύτερον, υπάρχει η ιδέα για τη δημιουργία καφετέριας στον χώρο. Τέλος, σημαντικότερο στόχο αποτελεί η διατήρηση της ποιότητας που προσφέρει.

6.5 Ερωτηματολόγια Κοινού-Ποσοτική Έρευνα

Η ποσοτική έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω ερωτηματολογίων κοινού διαδικτυακά (μέσω google forms), ούτως ώστε να υπάρξει ικανοποιητικό δείγμα απαντήσεων. Συνολικά το ερωτηματολόγιο απαντήθηκε από 165 άτομα, από διαφορετικές επαρχίες του νησιού με την πλειονότητα να προέρχεται από την πόλη της Λεμεσού και με διαφορετικό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο. (βλ. Παραρτήματα)

Τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας ήταν τα εξής:

Στην ερώτηση εάν γνωρίζουν τον όρο Πολιτιστικός Τουρισμός, το 80% των συμμετεχόντων απάντησε θετικά, ενώ το 83% δήλωσε πως επισκέπτεται τα μουσεία μιας πόλης που έχει επισκεφθεί. Παράλληλα, το 29,3% θα λάβει υπόψιν τον τομέα του πολιτισμού όταν ταξιδεύει, με το 19,5% να μην το θεωρεί κριτήριο επιλογής προορισμού. Στην ίδια ερώτηση, η πλειοψηφία (51,2%) δήλωσε πως ο πολιτισμός θα επηρέαζε λίγο την επιλογή του.

Ερωτηθέντες εάν επιλέγουν θεματικά ή αρχαιολογικά μουσεία, το 71,3% απάντησε πως επιλέγει και τα δύο. Παράλληλα, το 18,3% και το 10,4% επιλέγουν να επισκεφθούν αποκλειστικά θεματικά μουσεία και αρχαιολογικά αντίστοιχα.

Περισσότεροι από τους μισούς συμμετέχοντες (58,3%), απάντησαν πως δεν γνωρίζουν την ύπαρξη θεματικών μουσείων στη Λεμεσό, ενώ το 64,8% έχουν επισκεφθεί κάποιο μουσείο στη Λεμεσό, με τους περισσότερους να απαντούν πως επισκέφθηκαν αρχαιολογικά-δημόσια μουσεία (Επαρχιακό Αρχαιολογικό Μουσείο Λεμεσού, Μεσαιωνικό στο Κάστρο Λεμεσού, και το Λαογραφικό) σε σύγκριση με τα υπόλοιπα. Τα πιο δημοφιλή από την κατηγορία των θεματικών μουσείων είναι το Μουσείο Κλασσικού και Ιστορικού Αυτοκινήτου Κύπρου και το Θεατρικό Μουσείο Κύπρου.

Το 38% των ερωτηθέντων ενημερώθηκαν για τα μουσεία από φίλους ή συγγενείς, το 23% από το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, το 9,8% από κάποιο Τουριστικό Οδηγό, ενώ οι υπόλοιπες απαντήσεις ήταν με φθίνουσα σειρά ποσοστών (1-4%) τα εξής: ενημερώθηκα από το σχολείο, εφημερίδες, προσωπικό ενδιαφέρον, ραδιόφωνο, δεν ενημερώθηκα.

Σε ερώτηση εάν έχουν επισκεφθεί κάποιο μουσείο στη Λεμεσό, 87 ερωτηθέντες δήλωσαν να πως έχουν επισκεφθεί μουσεία, από τους οποίους οι 60 πλήρωσαν εισιτήριο εισόδου (οι 27 δήλωσαν πως δεν υπήρχε), ενώ η τιμή ήταν λογική για τους περισσότερους.

Οι περισσότεροι άνθρωποι (37,7%) ανέφεραν πως επισκέπτονται τα μουσεία με την οικογένεια τους, ενώ το 27% και 26,4% πηγαίνουν αντίστοιχα με φίλους και με το σχολείο ή Πανεπιστήμιο. Το 6% θα πήγαινε μόνο του, με το υπόλοιπο ποσοστό να διαιρείται σε άτομα που θα πήγαιναν με οποιονδήποτε ή με ξεναγό.

Στην ερώτηση εάν θεωρείτε πως υπάρχει επαρκής πληροφόρηση για τον τομέα των μουσείων στη Κύπρο, το 95,1% των ατόμων απάντησε πως όχι δεν υπάρχει, ενώ το 40% θα επιθυμούσε να υπάρχει ξενάγηση στα μουσεία από εξειδικευμένο προσωπικό.

Οι νέες τεχνολογίες φαίνεται να προτιμώνται, με το 22% να επιθυμεί να υπάρχει σύστημα ηλεκτρονικής πληροφόρησης με οθόνες αφής, το 19,5% θα ήθελε να υπάρχει σύστημα αυτόματης ξενάγησης από εφαρμογή κινητού, το 9,1% θα επιθυμούσε βιντεοπροβολές, ενώ μόλις το 3% θα ήθελε ενημέρωση μέσω έντυπου υλικού. Επίσης, το κατά πόσον ένα μουσείο χρησιμοποιεί νέες τεχνολογίες, φαίνεται πως επηρεάζει την επιλογή των περισσότερων (63%).

Το 88,4% των ερωτηθέντων δεν έχει υπόψη του εκπαιδευτικά προγράμματα που εφαρμόζονται στη Λεμεσό, αν και το 88,9% των ερωτηθέντων προέρχονται από την πόλη της Λεμεσού.

Στην ερώτηση αν πιστεύουν πως ο Πολιτιστικός Τουρισμός έχει προοπτική στην Κύπρο, η απάντηση της πλειοψηφίας ήταν ναι (90,9%) με τους περισσότερους (97,6%) να πιστεύουν πως υπάρχει ανάγκη βελτίωσης των τουριστικών υπηρεσιών στην Κύπρο. Τέλος, το 87% πιστεύει πως η ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τουρισμού στην Κύπρο θα μπορούσε να συμβάλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Όσον αφορά τα δημογραφικά στοιχεία της έρευνας, το 54% των ερωτηθέντων ήταν γυναίκες έναντι 46% των ανδρών, με το 50,6% ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 26-35. Τα περισσότερα άτομα κατείχαν Πανεπιστημιακό επίπεδο μόρφωσης (45,7%) και κάποιοι έχουν συνεχίσει τις σπουδές τους σε μεταπτυχιακό ή και διδακτορικό επίπεδο (44,5%).

Συνοψίζοντας, τα κυριότερα προβλήματα των μουσείων κατά περιόδους οικονομικής κρίσης σύμφωνα με τη βιβλιογραφία χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: α) τα εσωτερικά-δομικά και λειτουργικά προβλήματα, β) τα προβλήματα σε σχέση με την εποπτεύουσα αρχή και γ) τα προβλήματα σε σχέση με την κοινωνία. Με άλλα λόγια η διοικητική αναποτελεσματικότητα, η μη ορθολογική κατανομή των πόρων από το υπουργείο και τέλος αποξένωση του οργανισμού από την κοινωνία είναι τα βασικότερα προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι οργανισμοί (Τσούχλος2014). Παρατηρούμε πως τα μουσεία στην Κύπρο επιβεβαιώνουν την άποψη αυτή. Υπάρχει ένας φαύλος κύκλος με κυριότερα στοιχεία την εσωστρέφεια των οργανισμών, την οικονομική στενότητα, και τα συνεπακόλουθα λειτουργικά προβλήματα.

Η επιβίωση θα επιτευχθεί μέσω ριζικών αλλαγών. Η έμφαση στην πολιτιστική επιχειρηματικότητα, η ουσιαστική σύνδεση με την εκπαίδευση, η περιβαλλοντική ευαισθησία, η κοινωνική ενσωμάτωση και η επιχορήγηση από τα ταμεία της Ε.Ε, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών και η αποτελεσματικότερη παρουσία στο διαδίκτυο είναι κάποιες από τις προτεινόμενες λύσεις.

Κεφάλαιο 7

Στρατηγικός Σχεδιασμός και προγραμματισμός Μουσείου Μουσικών Οργάνων

Το κεφάλαιο αυτό αποτελεί μια ανασκόπηση της υπάρχουσας κατάστασης, όπως έχει διαφανεί μέσα από την έρευνα που παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Ποιες οι αδυναμίες, ποιες οι δυνατότητες και ποιες οι ευκαιρίες ανάπτυξης του μουσειακού τουρισμού; Με βάση την ανασκόπηση αυτή, θα γίνει απόπειρα στρατηγικού σχεδιασμού και προγραμματισμού ενός Μουσείου Μουσικών Οργάνων στη Λεμεσό με την χρήση των εργαλείων SWOT και PEST και μείγμα Μάρκετινγκ 7Ps.

7.1 S.W.O.T Analysis

Η Ανάλυση S.W.O.T είναι ένα εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού που χρησιμοποιείται από επιχειρήσεις-οργανισμούς, για την ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος. Η ονομασία προκύπτει από τις αγγλικές λέξεις: Strengths (Πλεονεκτήματα), Weaknesses (Αδυναμίες), Opportunities (Ευκαιρίες), Threats (Απειλές) (Γκούσκος 2005). Μέσα από την μελέτη της υπάρχουσας κατάστασης όπως διαφαίνεται από την ποσοτική και ποιοτική έρευνα, θα μελετηθεί μέσω του εργαλείου S.W.O.T οι δυνατότητες σχεδιασμού ενός Μουσείου Μουσικών Οργάνων στη Λεμεσό.

Πλεονεκτήματα	Αδυναμίες	Ευκαιρίες	Απειλές
Γεωγραφική θέση Λεμεσού (θάλασσα, πολυπολιτισμική πόλη, Λιμάνι, Ευρωπαϊκή πόλη).	Μικρό κοινό στην Κύπρο που ενδιαφέρεται για τα Μουσεία.	Ευκαιρίες χρηματοδότησης από την Ε.Ε, μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων.	Οι νέοι αποθαρρύνονται από το να προσανατολιστούν στα θέματα πολιτισμού, λόγω έλλειψης ευκαιριών απασχόλησης.
Ψηλό βιοτικό επίπεδο Κυπρίων, επιθυμούν την επαφή με τον πολιτισμό.	Δεν υπάρχει ανεπτυγμένη παιδεία σε σχέση με τα μουσεία και τον πολιτισμό γενικότερα.	Δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων και μύηση του κοινού (ενήλικες και ανήλικους) στα μουσεία και στον πολιτισμό.	Ανυπαρξία θεσμών, μουσειακής πολιτικής και σχεδιασμού στήριξης από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, με συνέπεια την αύξηση του ρίσκου για τη δημιουργία ενός πολιτιστικού οργανισμού.
Ανεπτυγμένη η βιομηχανία του Τουρισμού στο νησί, ιδιαίτερα στη Λεμεσό.	Εποχικότητα του τουρισμού. (Απρίλιος-Οκτώβριος)	Στροφή στον εναλλακτικό τουρισμό (Πολιτιστικός-Μουσειακός τουρισμός)	Έλλειψη οικονομικών κινήτρων απο τις αρχές (ΚΟΤ) για την ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τουρισμού
Θεσμός Μουσικών Σχολείων και Πλούσια Μουσική παράδοση στην πόλη της Λεμεσού (Φιλαρμονική, Κανταδόροι, Δημοτικό Ωδείο)	Ανεπαρκής αξιοποίηση του τουριστικού προϊόντος (Κυπριακή Παραδοσιακή Μουσική) για διεύρυνση ακροατηρίου.	Διεύρυνση των οικονομικών δυνατοτήτων των Πολιτιστικών οργανισμών, κυρίως μέσω επιχειρηματικών δράσεων.	Εσωστρέφεια πολιτιστικών οργανισμών.
Διεξάγονται πολιτιστικές/κοινωνικές	Ανεπαρκής διοικητική στελέχωση μουσείων	Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, μέσω	Οικονομική κρίση.

δραστηριότητες στην πόλη, ενισχύοντας τον πολιτισμό.	λόγω οικονομικής στενότητας.	εκπαίδευσης και αξιοποίηση των καταρτισμένων ατόμων.	
Χαμηλή/μηδαμινή κοστολόγηση εισιτηρίων στα μουσεία.	Μη ύπαρξη στρατηγικού σχεδιασμού από πολλούς πολιτιστικούς οργανισμούς, καθώς και τμήμα μάρκετινγκ.	Μοναδικό στο είδος του μουσείο στην Κύπρο.	Οι πολιτιστικές δράσεις ακολουθούν διαχείριση από πάνω προς τα κάτω (top down approach) χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τη γνώμη του κοινού.
Μοναδικό στο είδος του για την Κύπρο	Μη ύπαρξη πολιτιστικού σχεδιασμού από το Κράτος.	Προβολή της κυπριακής παράδοσης και τεχνών.	
Η Λεμεσός είναι γνωστή για την αγάπη των κατοίκων της για την μουσική – είναι συνυφασμένη με πολιτιστικές εκδηλώσεις π.χ κανταδόροι.	Ελλιπής ύπαρξη διαφήμισης και προβολής.	Πιο δυναμική στήριξη από τον ΚΟΤ.	
	Η βιωσιμότητα των πλείστων μουσείων εξαρτάται από την κρατική χορηγία.	Χρήση νέων τεχνολογιών.	
	Σε νηπιακό στάδιο η εφαρμογή των όρων «αιεφόρος ανάπτυξη» και «πολιτιστικός τουρισμός».	Θεσμοί και πιλοτικό πρόγραμμα δικτύου μουσείων.	

	Τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς δεν είναι ανεπτυγμένα και οργανωμένα επαρκώς.	Ευκαιρίες για διακρατικές συνεργασίες με μουσεία του εξωτερικού.	
--	---	--	--

7.2 PEST Analysis

Η Pest Analysis είναι ένα εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού, το οποίο αναλύει το μακροπεριβάλλον μιας επιχείρησης, δηλαδή τις δομές που την περιβάλλουν. Προέρχεται από τα αρχικά των λέξεων: Political (Πολιτικό Περιβάλλον), Economic (Οικονομικό Περιβάλλον), Social (Κοινωνικό Περιβάλλον), Technological (Τεχνολογικό Περιβάλλον). Εν ολίγοις, μελετάει το Πολιτικό, Οικονομικό, Κοινωνικό και Τεχνολογικό Περιβάλλον μιας επιχείρησης και στην προκειμένη ενός οργανισμού (Γκούσκος 2005).

Πολιτικό Περιβάλλον:

- Η Κύπρος είναι ένα νησί το οποίο μετά την τουρκική εισβολή του 1974, κατάφερε να αναπτυχθεί οικονομικά ξανά, με κυριότερη πηγή εσόδων της να είναι ο τουρισμός.
- Οι πολιτιστικοί οργανισμοί είναι άμεσα εξαρτημένοι από την κρατική αρωγή.
- Το 2009 ψηφίστηκε ο νόμος «Περί αναγνώρισης ιδιωτικών μουσείων» δίνοντας τη δυνατότητα κρατικής ενίσχυσης και σε ιδιωτικά μουσεία τα οποία πληρούν τις προϋποθέσεις που έχουν τεθεί.
- Η χώρα έχει ενταχθεί από το 2004 στην Ευρωπαϊκή Ένωση, γεγονός δίνει ευκαιρίες ανάπτυξης του πολιτιστικού τομέα, μέσω κονδυλίων, αλλά και διακρατικών συνεργασιών και προγραμμάτων.

Οικονομικό Περιβάλλον:

- Τα τελευταία χρόνια η Κύπρος προσπαθεί να βγει από μια περίοδο οικονομικής κρίσης.

- Ως συνεπακόλουθο, ο τομέας του πολιτισμού έχει υποστεί περικοπές, η ανεργία βρίσκεται σε πολύ υψηλά ποσοστά και ο μισθός του πληθυσμού ως επί το πλείστον έχει μειωθεί.
- Χαρακτηριστικά, το αποκορύφωμα της κρίσης έγινε την περίοδο 2011-2013, με την δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα του νησιού να χρεωκοπεί το 2012, ενώ το 2013 ακολούθησε κούρεμα καταθέσεων στις κυπριακές τράπεζες.
- Σήμερα 4 χρόνια αργότερα, σημειώνεται ανοδική πορεία της οικονομίας, με αργούς ωστόσο ρυθμούς.

Κοινωνικό Περιβάλλον:

- Μέχρι πρόσφατα δεν υπήρχε ενδιαφέρον για τις τέχνες και τον πολιτισμό, ωστόσο τα τελευταία χρόνια με την άνοδο του βιοτικού και μορφωτικού επιπέδου των Κυπρίων, έχει αρχίσει το ενδιαφέρον του κοινού να στρέφεται προς τον πολιτιστικό τομέα.
- Το έδαφος είναι πρόσφορο για την δημιουργία πολιτιστικών οργανισμών, όμως υπάρχει ελλιπής ενημέρωση του κόσμου για την ύπαρξη και το έργο τους.
- Ισχυρές πολιτισμικές επιρροές Κύπρου με το εξωτερικό.
- Ο μουσειακός τουρισμός στοχεύει σε ευρύτερο ηλικιακό κοινό – όλοι μπορούν να γίνουν μέτοχοι της πολιτιστικής εμπειρίας.

Τεχνολογικοί παράγοντες:

- Χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης, ενίσχυση της επικοινωνιακής πολιτικής των μουσείων και της σχέσης τους με το κοινό.
- Διαδικτυακή παρουσία, μέσω ιστοσελίδας φιλικής προς τον χρήστη, όπου πληροφορεί τον χρήστη για τις δράσεις του πολιτιστικού οργανισμού.
- Δυνατότητα εγγραφής σε λίστα ακολούθων του οργανισμού (newsletter list) όπου θα υπάρχει επικοινωνία μέσω του προσωπικού ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του κάθε επισκέπτη.
- Εισαγωγή νέων τεχνολογιών
  - Εφαρμογές (applications) για κινητά όπου με μια σάρωση θα μπορούν να ενημερώνονται για τα εκθέματα
  - Εφαρμογές με ακουστική ξενάγηση (audio guide) για πιο εξατομικευμένη ξενάγηση, αλλά και πρόσβαση στην τέχνη για άτομα με προβλήματα όρασης.

- Τρισδιάστατη απεικόνιση (3D) εκθεμάτων, όπου ο επισκέπτης γνωρίζει τα εκθέματα μέσω της αφής (αισθητηριακή μάθηση).
- Virtual Museums, π.χ μέσω του Google Arts&Culture, προσφέρεται στον επισκέπτη εικονική περιήγηση μέσα σε μουσεία. Έτσι, το κάθε μουσείο δίνει πρόσβαση καταργώντας το εμπόδιο του χώρου και του χρόνου.

7.3 Μάρκετινγκ Μουσείου (Μείγμα Μάρκετινγκ Υπηρεσιών 7Ps)

Το Μείγμα Μάρκετινγκ υπηρεσιών 7Ps, είναι ο συνδυασμός και η ανάλυση των τεχνικών μάρκετινγκ, τα οποία σχετίζονται τόσο με την ίδια την επιχείρηση, όσο και με τους πελάτες στους οποίους απευθύνεται, για την προώθηση ενός προϊόντος. Το 7Ps αναφέρεται στα εξής: (Μαρκάτος et. al2015).

- Product (Προϊόν):

Το σύνολο των αντικειμένων που προσφέρει το Μουσείο και τα οποία χρειάζεται το κοινό. Περιλαμβάνει εκθέσεις, διαλέξεις, προγράμματα κλπ. Το μουσείο εάν θέλει να ανταποκριθεί στο κοινό του, πρέπει να διεξάγει έρευνες και συνεντεύξεις ώστε να ακροαστεί τις επιθυμίες του. Όπως διαφαίνεται από την έρευνα, το κοινό επιθυμεί βελτίωση του υφιστάμενου μουσειακού προϊόντος, κυρίως με την ένταξη νέων τεχνολογιών για να υπάρχει πιο ουσιαστική γνωριμία του επισκέπτη με τα εκθέματα και τον πολιτισμό.

Το μουσείο Μουσικών Οργάνων θα μπορούσε να αποτελέσει πρότυπο για τη Λεμεσό, ως ένα μοναδικό μουσείο στον τομέα του, το οποίο θα εκθέτει τις συλλογές του χρησιμοποιώντας κυρίως νέες τεχνολογίες (π.χ διαδραστικοί πίνακες που βοηθούν τον επισκέπτη να γνωρίσει το όργανο, οπτικοακουστικό υλικό με την ιστορία αλλά και τον ήχο του κάθε οργάνου, κ.λπ).

Θα πρέπει λοιπόν από την αρχή, αφού δημιουργηθεί η ιδρυτική πράξη, μέσω ενός καταστατικού να ορίζεται το νομικό πλαίσιο, η αποστολή του, ο μη κερδοσκοπικός του χαρακτήρας. Παράλληλα, θα πρέπει να καθοριστεί ξεκάθαρα το όραμα, η αποστολή, ο

στόχος καθώς και η πολιτική του μουσείου (σύνθεση διοικητικής αρχής). (Δείγμα Καταστατικού βασισμένο στο Ιατρικό Μουσείο Κύπρου πβ. Παράρτημα Γ).

- Price (Τιμή):

Όσον αφορά τη τιμή, συμπεριλαμβάνεται εκτός του εισιτηρίου και η γενικότερη εμπειρία: πωλητήριο, καφετέρια μουσείου κλπ. από την έρευνα εξάγεται πως στην Κύπρο, οι τιμές των μουσείων δεν είναι απαγορευτικές, αφού οι πλείστοι θεωρούν πως είναι λογικές ή δεν υπάρχει καν αντίτιμο εισιτηρίου. Παράλληλα, κάποια μουσεία ακολουθούν εκπτώτικες πολιτικές, ή ακόμη και δωρεάν είσοδο.

Το Μουσείο Μουσικών Οργάνων μπορεί να ακολουθήσει το παράδειγμα των υπόλοιπων θεματικών μουσείων, με κοστολόγηση κάτω από 8 ευρώ γενικό εισιτήριο, με τιμολογιακή πολιτική εκπτώσεων ή και ελεύθερη είσοδο σε ειδικές ομάδες ατόμων π.χ φοιτητές, μαθητές, πολύτεκνους κλπ.

Η τιμή εισόδου ενός μουσείου για να μη θεωρείται απαγορευτική, οφείλει να είναι χαμηλή. Τα έσοδα λοιπόν του μουσείου δεν μπορούν να περιορίζονται στα εισιτήρια του, αλλά να ψάξει εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης. Το Μουσείο μπορεί να εκμεταλλευθεί ευρωπαϊκά κονδύλια, να τηρεί τις προϋποθέσεις του κράτους ώστε να αναγνωριστεί ως ιδιωτικό μουσείο και να δικαιούται λαμβάνειν κρατική επιχορήγηση. Τέλος, να δοθεί έμφαση στην επιχειρηματικότητα του μουσείου μέσω δικών του εκδόσεων, σύγχρονου πωλητηρίου και καφετέριας, καθώς και σε ενίσχυση της παρουσίας του με σκοπό την προσέλκυση ιδιωτικών κεφαλαίων από δωρητές.

- Place (Τόπος):

Ο τόπος αναφέρεται στον τρόπο που μπορούν οι πολίτες να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες του μουσείου. Π.χ που είναι τοποθετημένο; είναι εύκολα προσβάσιμο; Υπάρχει πρόσβαση και διαδικτυακά;. Τα θεματικά μουσεία που μελετήθηκαν βρίσκονται όλα στη Λεμεσό και είναι εύκολα προσβάσιμα με ανελκυστήρες (όπου χρειάζεται) και ράμπες για άτομα με κινητικά προβλήματα.

Αυτό που χρειάζεται κυρίως είναι η διαδικτυακή ανάπτυξη των μουσείων στην Κύπρο. Στον τομέα της ψηφιοποίησης, αν και έχουν αρχίσει να γίνονται βήματα, θα μπορούσε να υπάρξει ακόμη περισσότερη προσπάθεια.

Το Μουσείο Μουσικών Οργάνων θα μπορούσε να στεγαστεί σε ένα από τα αναπαλαιωμένα αρχοντικά της πόλης ή σε κάποιο δημοτικό κτήριο, ακόμη και σε ένα καινούριο μοντέρνο κτίριο. Σε κάθε περίπτωση, θα βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, το οποίο είναι σχετικά μικρό, με σήμανση και πινακίδες, όπου οι τουρίστες και ντόπιοι θα μπορούν να έχουν εύκολη πρόσβαση στο μουσείο. Ανελκυστήρες και ράμπες θα υπάρχουν, ενώ τα εκθέματα μπορούν να εμφανίζονται και διαδικτυακά μέσω απεικόνισης 360°, ώστε να καταργηθεί το εμπόδιο της απόστασης για όσους δυσκολεύονται να το επισκεφθούν δια ζώσης. Παράδειγμα αποτελεί το εικονικό μουσείο Virtual Instrument Museum, το οποίο παρουσιάζει όργανα από όλο τον κόσμο μέσω του προγράμματος QuickTime, δίνοντας την δυνατότητα οπτικής αλλά και ακουστικής μάθησης.

- Promotion (Προώθηση-Διαφήμιση):

Η προώθηση ή επικοινωνιακή πολιτική ενός μουσείου, είναι πολύ σημαντική για τη δημιουργία άρρηκτης σχέσης με το κοινό του. Σύμφωνα με την έρευνα, υπάρχουν πολλά περιθώρια βελτίωσης. Χρησιμοποιούνται εν μέρει κάποια μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ωστόσο θα μπορούσε να γίνει πολύ πιο δυναμική η παρουσία τους. Παράλληλα, γίνονται προσπάθειες για συνεργασίες με εξωτερικούς συνεργάτες, με σκοπό την δημιουργία εκδηλώσεων, ωστόσο οι εκδηλώσεις αυτές γίνονται γνωστές κυρίως στους μνημένους, και όχι σε μαζικό επίπεδο.

Η έλλειψη οικονομικών πόρων, αποτελεί εμπόδιο στην ευρύτερη διαφήμιση, ωστόσο το διαδίκτυο αποτελεί ένα εξαιρετο εργαλείο ανάπτυξης. Το Μουσείο Μουσικών Οργάνων μέσω της συχνής ανανέωσης των σελίδων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, της δημιουργίας, εμπλουτισμού και εκσυγχρονισμού της ιστοσελίδας του οργανισμού κατά τακτά χρονικά διαστήματα, μπορεί το διαδικτυακό μάρκετινγκ να αποτελέσει την ναυαρχίδα της επικοινωνιακής του πολιτικής. Διαγωνισμοί τύπου quiz που σχετίζονται με τα εκθέματα και εξάπτουν την περιέργεια του επισκέπτη, δημιουργία online εκπαιδευτικών παιχνιδιών για παιδιά, συχνή αποστολή ηλεκτρονικών μηνυμάτων με ενημέρωση για τις δράσεις του, είναι μόνο μερικά από αυτά που θα μπορούσαν να γίνουν.

- People (Άνθρωποι):

Το ανθρώπινο δυναμικό περιλαμβάνει τους εργαζομένους, τη διοίκηση, τους εθελοντές. Η ποιότητα των υπηρεσιών εξαρτάται απόλυτα από την αλληλεπίδραση των υπαλλήλων

με το κοινό. Η σωστή εκπαίδευση του προσωπικού αποτελεί επένδυση για τον οργανισμό. Μέσα από την έρευνα διαφαίνεται πως το προσωπικό που εργοδοτείται στα μουσεία που μελετήθηκαν ήταν άτομα ταλαντούχα, με αγάπη προς το αντικείμενο τους, ωστόσο είναι λίγα. Είδαμε ότι τα πλείστα μουσεία δεν έχουν τμήμα μάρκετινγκ, ή αυτά που έχουν δεν λειτουργούν όπως θα έπρεπε λόγω οικονομικής στενότητας.

Στο Μουσείο Μουσικών Οργάνων θα δημιουργηθεί τμήμα μάρκετινγκ, το οποίο θα αναλάβει τον σχεδιασμό στρατηγικών πλάνων με μακροπρόθεσμους στόχους (πενταετές πλάνο σε αρχική φάση), την προώθηση του μουσείου και την δημιουργία δεσμών με το κοινό στο οποίο στοχεύει. Παράλληλα, τα άτομα που θα εργάζονται στο μουσείο θα είναι εξειδικευμένα, ώστε να εξυπηρετούνται οι λειτουργικές ανάγκες του μουσείου, ενώ η εκπαίδευση τους δεν θα σταματά, καθώς θα διεξάγονται σεμινάρια κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού.

- Process (Διαδικασίες):

Οι διαδικασίες, αφορούν την ποιότητα και ταχύτητα εξυπηρέτησης. Σε ένα μουσείο, αυτό αφορά την αμεσότητα της εξυπηρέτησης π.χ όταν περιμένει να εκδώσει το εισιτήριο του, στο πωλητήριο, στην καφετέρια, η ύπαρξη ATM στο Μουσείο ώστε να διευκολύνεται ο επισκέπτης.

Όπως διαφάνηκε από την έρευνα, όσον αφορά τον επισκέπτη, υπάρχει η πρόθεση ταχείας εξυπηρέτησης, ωστόσο το επίπεδο θα μπορούσε να ανέβει ακόμη περισσότερο με την ένταξη περισσότερων παροχών. Η ύπαρξη μιας καφετέριας για παράδειγμα ή ο χώρος για απασχόληση των παιδιών είναι στοιχεία που θα βελτίωναν κατά πολύ, το υπάρχον προϊόν.

Το Μουσείο Μουσικών Οργάνων θα στεγάζει στο εσωτερικό του πωλητήριο, με σύγχρονες εγκαταστάσεις, καφετέρια που θα μπορεί να εξυπηρετήσει το κοινό μετά την επίσκεψη του για ξεκούραση, ή ακόμη και ως χώρος συγκέντρωσης για συζητήσεις των επισκεπτών ή μη. Παράδειγμα αποτελεί η καφετέρια του Tate Modern στο Λονδίνο, η οποία αποτελεί πόλο έλξης ατόμων γενικότερα, αφού παρέχει υπέροχη θέα στην πόλη αλλά και εξαιρετική ποιότητα υπηρεσιών).

- Physical Evidence (Φυσική Παρουσία):

Το τελευταίο στοιχείο αφορά τα στοιχεία που έχουν να κάνουν με την εικόνα του Μουσείου, τις υποδομές και το γενικότερο περιβάλλον. Τα σημαντικότερα στοιχεία είναι η ποιότητα των υποδομών, η διακόσμηση, ο τεχνολογικός εξοπλισμός, η λειτουργικότητα, οι χώροι υγιεινής, το τμήμα εξυπηρέτησης πελατών κλπ.

Το Μουσείο Μουσικών Οργάνων θα μπορούσε να ακολουθήσει τα πρότυπα μουσείων του εξωτερικού, εστιάζοντας στην ποιότητα τόσο των χώρων και των εκθεμάτων του, όσο και στην εξυπηρέτηση του επισκέπτη. Τα μουσεία στην Κύπρο συνήθως αποτελούν απλά εκθέματα, τα οποία δεν μιλούν στον επισκέπτη: είναι απλά κομμάτια πολιτισμού που το κοινό εάν δεν έχει κάποιες γνώσεις, δύσκολα αντιλαμβάνεται. Το Μουσείο Μουσικών Οργάνων μπορεί μέσω των υπαλλήλων, αλλά και προγραμμάτων που μπορεί να προσφέρει, να κτίσει μια ζεστή ατμόσφαιρα για τον επισκέπτη και να προσφέρει ουσιαστικές υπηρεσίες ώστε η μουσειακή εμπειρία να είναι εποικοδομητική.

Αναμφισβήτητα, δεν μπορούν όλα αυτά να γίνονται στην εντέλεια, ούτε να εφαρμοστούν πλήρως αλλά με επαγγελματισμό και τη σωστή διαχείριση, θα μπορούσαν να γίνουν πολλά πράγματα για τη βελτίωση του μουσειακού προϊόντος στην Κύπρο. Ωστόσο, υπάρχει πολύς δρόμος να διανυθεί για να καταφέρουν οι πολιτιστικές μονάδες στην Κύπρο να αναπτυχθούν και να αναδειχθούν όπως τους αξίζει.

7.4 Νέες Τεχνολογίες

Οι νέες τεχνολογίες έχουν κατακλίσει την καθημερινότητα μας, με τα αποτελέσματα της τεχνολογικής έκρηξης να είναι εμφανείς σε πολλούς τομείς. Ο μουσειακός κλάδος στο εξωτερικό έχει καλωσορίσει τις τεχνολογικές αλλαγές σε πολλούς τομείς της λειτουργίας του, ωστόσο στην Κύπρο οι πολιτιστικοί οργανισμοί έχουν πολλές ακόμη ευκαιρίες ένταξης περισσότερων τεχνολογικών καινοτομιών.

Ο όρος «νέες τεχνολογίες» περιλαμβάνει το σύνολο των εφαρμογών πολιτισμικού και μουσειακού χαρακτήρα στις ηλεκτρονικές συσκευές του κάθε χρήστη. Αφορά λειτουργικές εφαρμογές, διαχείρισης πληροφοριών αλλά και εφαρμογές προβολής πολιτισμικού υλικού, με τη δημιουργία και διάθεση ψηφιακών καλλιτεχνικών δημιουργημάτων και επικοινωνίας με το κοινό (Δεληγιάννης & Παπαϊωάννου 2014).

Ο σχεδιασμός, η διαχείριση και συντήρηση αντικειμένων, οι μηχανισμοί ασφαλείας και προστασίας επισκεπτών και αντικειμένων, οι εκθέσεις, η διοίκηση, οι επικοινωνίες, η τεκμηρίωση, το μάρκετινγκ κ.ά είναι μερικές από τις λειτουργίες του μουσείου που έχουν δεχτεί την μεγαλύτερη επιρροή από τις νέες τεχνολογίες (Παπαϊωάννου & Στεργιάκη 2013). Διευκολύνονται οι διαδικασίες συντήρησης, προστασίας συλλογών, καθώς και καταγραφής συνθηκών θερμοκρασίας, υγρασίας και φωτισμού.

Επίσης έχει βελτιωθεί η πρόσβαση του κοινού στους πολιτισμικούς οργανισμούς. Άτομα που λόγω απόστασης ή σωματικών αναπηριών δε θα μπορούσαν να τα επισκεφτούν πλέον μπορούν να θεωρηθούν μέρος του κοινού, έστω και ηλεκτρονικά (Οικονόμου 2004). Παράλληλα, ένας επισκέπτης μπορεί να δεχθεί διαφορετικά ερεθίσματα, ενώ μπορεί να οργανώνει ο ίδιος την μουσειακή του εμπειρία ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις του (Δασκαλοπούλου & Μπούνια 2008).

Όπως έχουμε παρατηρήσει μέσω της έρευνας, οι επισκέπτες επιζητούν τις νέες τεχνολογίες. Η τεχνολογική ανάπτυξη μάλιστα, όπως αναφέρθηκε και από τους εκπροσώπους των υπό μελέτη μουσείων, αποτελεί έναν μελλοντικό στόχο, τον οποίο έχουν θέσει στην άκρη κυρίως λόγω οικονομικής στενότητας. Παραμελείται ωστόσο μια σημαντική πτυχή στις νέες τεχνολογίες: το διαδίκτυο που εάν χρησιμοποιηθεί ορθά, μπορεί να αποτελέσει ένα δυναμικό εργαλείο προώθησης και ανάπτυξης ενός οργανισμού. Ένα μουσείο που γίνεται γνωστό, έστω και διαδικτυακά, έχει το πλεονέκτημα περισσότερου κύρους και αναγνώρισης. Έτσι η προσέλκυση κεφαλαίων από χορηγούς ή από επιχειρηματικές συνεργασίες, είναι πολύ πιο εύκολη.

Κεφάλαιο 8

Επίλογος

Συνοψίζοντας, η εργασία αυτή μελέτησε το φαινόμενο του πολιτιστικού τουρισμού, εστιάζοντας στα μουσεία της Κύπρου και συγκεκριμένα στα θεματικά Μουσεία της Λεμεσού. Πρώτο στάδιο της μελέτης, αποτέλεσε η παρουσίαση του τουρισμού ως φαινόμενο, με τις συνεπακόλουθες επιπτώσεις που παρουσιάζει στον τόπο υποδοχής σε όλες τις εκφάνσεις (περιβάλλον, κοινωνία, οικονομία). Συγκρίνοντας τις επιπτώσεις του μαζικού, εναντίον του εναλλακτικού μοντέλου τουρισμού, παρατηρήθηκε πως ο τελευταίος είναι πολύ πιο ήπιος ενώ οι αρνητικές συνέπειες του είναι πιο περιορισμένες.

Επομένως, έχει παρατηρηθεί στροφή πολλών τουριστικών προορισμών σε μορφές εναλλακτικού τουρισμού, ιδιαίτερα του πολιτιστικού. Πολλές περιοχές που αντιμετώπιζαν προβλήματα ανάπτυξης ή οικονομικής δυσπραγίας, αξιοποίησαν τμήματα του πολιτιστικού τους προϊόντος ως εργαλείο ανάπτυξης. Χώρες όπως η Ισπανία ή η Αγγλία, έχουν εστιάσει στον πολιτισμό ως την λύση σε πολλές περιπτώσεις, επιτυγχάνοντας την οικονομική ανάπτυξη της εκάστοτε περιοχής, αλλά και το ενδιαφέρον ανά το παγκόσμιο.

Στην Κύπρο, ο τομέας του τουρισμού είναι ένας τομέας με πλήρη ανάπτυξη, εποχιακή ωστόσο και περιορισμένης έκτασης. Έτσι τους χειμερινούς μήνες, αλλά και στις περιοχές μακριά από τις πόλεις ο τουρισμός κινείται σε χαμηλότερα επίπεδα. Ο πολιτιστικός τουρισμός, έχει αποδειχθεί ένα εξαιρετικό εργαλείο ανάπτυξης, το οποίο θα μπορούσε να εφαρμοστεί στην Κύπρο και να επιτύχει μια πολύπλευρη ανάπτυξη ολόχρονη και εκτεταμένη σε όλη της την έκταση. Η ανάπτυξη αυτή θα είναι πολύ πιο υγιής και με λιγότερες επιπτώσεις στο νησί και θα βοηθήσει στην επιμύκηση της τουριστικής περιόδου.

Ποια είναι η παρούσα κατάσταση και τα θετικά; Ακόμη ο πολιτιστικός τουρισμός και ειδικότερα ο μουσειακός τουρισμός, είναι σε εμβρυακό στάδιο στην Κύπρο. Υπάρχουν ωστόσο πολλά θετικά στοιχεία για τη μελλοντική ανάπτυξη του: Πλούσια πολιτιστική και ιστορική παράδοση, ανεπτυγμένες υποδομές για φιλοξενία τουριστών ολόχρονα, πολλά μικρά μουσεία θεματικά και αρχαιολογικά, που καλύπτουν κάθε ενδιαφέρον, λογικές τιμές εισόδου, εκπαιδευτικά προγράμματα, καταρτισμένα με άτομα που αγαπούν αυτό που κάνουν, εύκολη οδική πρόσβαση παντού. Τέλος, φαίνεται πως τα ίδια τα μουσεία εκτός ελαχίστων περιπτώσεων, επιθυμούν την ανάπτυξη αυτή, με τα συνεπακόλουθα οφέλη που θα επιφέρει.

Τα μειονεκτήματα του μουσειακού τουριστικού προϊόντος από την άλλη είναι αρκετά. Αρχικά δεν υπάρχει δίκτυο μουσείων που θα βοηθά τους τουρίστες να επισκέπτονται πιο οργανωμένα και εύκολα τα μουσεία της Κύπρου. Επιπλέον, πολλά μουσεία δεν είναι γνωστά στους αμύητους, και κατ' επέκταση στους τουρίστες, αφού το τμήμα μάρκετινγκ θεωρείται πολυτέλεια για τους πολιτιστικούς οργανισμούς, καθώς και έλλειψη στόχων βασισμένων σε στρατηγικό πλάνο ανάπτυξης. Έτσι, η πλειονότητα των μουσείων περιορίζεται σε αυτούς που έχουν ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον, με το κοινό να μένει ουσιαστικά αμέτοχο στην πολιτιστική εμπειρία. Εντύπωση δημιουργεί πως οι ερωτηθέντες της ποσοτικής έρευνας, ανέφεραν σε συντριπτική πλειοψηφία πως υπάρχει ελλιπής ενημέρωση του κοινού από τους πολιτιστικούς οργανισμούς και πως υπάρχει ακόμη πολύ δουλειά να γίνει ώστε να φτάσουμε το επίπεδο χωρών του εξωτερικού.

Τα μουσεία στην Κύπρο όπως διαφάνηκε δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στα εκπαιδευτικά τους προγράμματα, γεγονός πολύ ελπιδοφόρο, αφού επενδύουν στους μελλοντικά ευαίσθητοποιημένους πολίτες για τον πολιτισμό. Η επίσκεψη τουριστών περιορίζεται στους καλοκαιρινούς μήνες, την τουριστική δηλαδή περίοδο, γεγονός που δείχνει πως ακόμη οι τουρίστες δεν εκτιμούν την Κύπρο ως πολιτιστικό προορισμό, απλώς ο πολιτισμός λειτουργεί ως μια συμπληρωματική πρόταση στις διακοπές τους. Τα μουσεία, όπως το Θεατρικό Μουσείο Κύπρου και το Παττίχειο Δημοτικό Μουσείο – Ιστορικό Αρχείο και Κέντρο Μελετών Λεμεσού, που το κοινό τους αφορά κυρίως ντόπιους, σημείωσαν πως η επισκεψιμότητα του Μουσείου δεν μειώνεται κατά τους χειμερινούς μήνες, αντιθέτως αυξάνεται. Το γεγονός αυτό τονίζει τις προοπτικές που έχουν τα Μουσεία εάν το κράτος προσπαθήσει να ενισχύσει τις πολιτιστικές μορφές τουρισμού.

Ο σχεδιασμός ενός Μουσείου Μουσικών Οργάνων, μέσα από το πρίσμα των πιο πάνω δεδομένων και τηρουμένων των προϋποθέσεων που αναφέρθηκαν, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα σημείο αναφοράς για την πόλη της Λεμεσού. Η μουσική και κατ' επέκταση τα μουσικά όργανα είναι ένας πολιτιστικός τομέας με πολλές προοπτικές στην Κύπρο, και ένα μοναδικό στο είδος του θεματικό μουσείο, που θα μπορούσε κάλλιστα να σταθεί στον πολιτιστικό χάρτη της πόλης. Χρησιμοποιώντας δυναμικά το διαδικτυακό μάρκετινγκ, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, αλλά και τις νέες τεχνολογίες οι οποίες κρίνονται ως επιτακτική ανάγκη, θα μπορούσε να αποτελεί πόλο έλξης τουριστών αλλά και ντόπιων οι οποίοι ενδιαφέρονται για την μουσική, τα μουσικά όργανα και την ιστορία τους.

Παραρτήματα

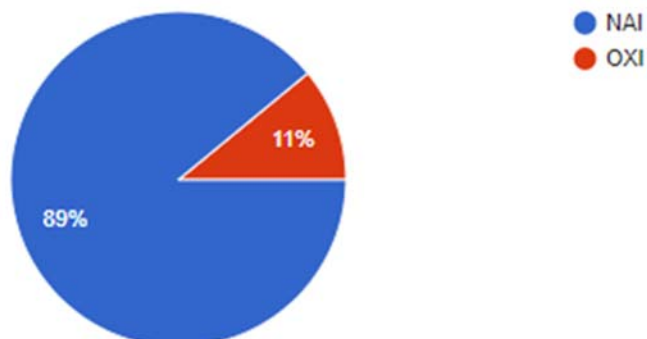
A. Δείγμα ερωτηματολογίου για τις συνεντεύξεις με Μουσεία (ποιοτική έρευνα):

1. Ποιό είναι το θέμα του Μουσείου σας και ποιές δραστηριότητες προσφέρει στους επισκέπτες;
2. Πόσους επισκέπτες υποδέχεστε κάθε χρόνο; Τί εθνικότητες; Ντόπιοι ή τουρίστες;
3. Ποιά εποχή του χρόνου παρατηρείται αυξημένη προσέλευση επισκεπτών;
4. Υπάρχει τμήμα μάρκετινγκ στο μουσείο; Ακολουθείται κάποιο συγκεκριμένο πλάνο;
5. Πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στο μουσείο σας για προσέλκυση και γνωριμία του κοινού με το Μουσείο;
6. Υπάρχει παρουσία του μουσείου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης; Σε ποιά; Ιστοσελίδα;
7. Υπάρχει εισιτήριο εισόδου; Πόσα; Υπάρχει ηλεκτρονικό σύστημα εισιτηρίων;
8. Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα στο μουσείο;
9. Απο πού λαμβάνεται χρηματοδότηση; Υπάρχει κρατική ενίσχυση, ιδιωτική; Υπάρχει κάποιο πρόγραμμα χορηγικής στήριξης;
10. Πόσα στοιχίζει η λειτουργία του Μουσείου κάθε χρόνο;
11. Χρησιμοποιείτε καθόλου νέες τεχνολογίες στο μουσείο σας; Είστε εξοικειωμένοι με τον συγκεκριμένο όρο;
12. Υπάρχει κάποιο κατάστημα ή καφετέρια στο μουσείο;
13. Η ανάπτυξη του Πολιτιστικού τουρισμού(Μουσειακού) στην Κύπρο θα μπορούσε να συμβάλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου;
14. Ποιά τα σχέδια σας για το μέλλον του Μουσείου;
15. Άλλες παρατηρήσεις/εισηγήσεις;

Β. Ερωτηματολόγιο κοινού (ποσοτική έρευνα)

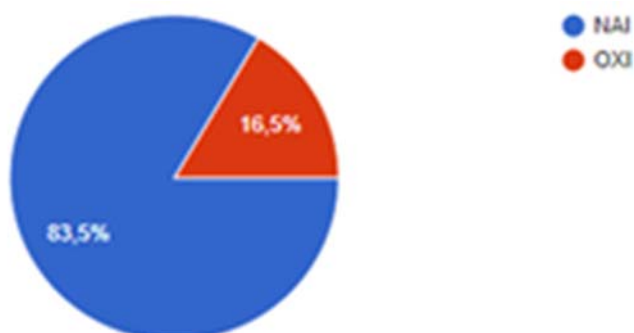
1. Γνωρίζετε τον όρο Πολιτιστικός Τουρισμός;

164 απαντήσεις

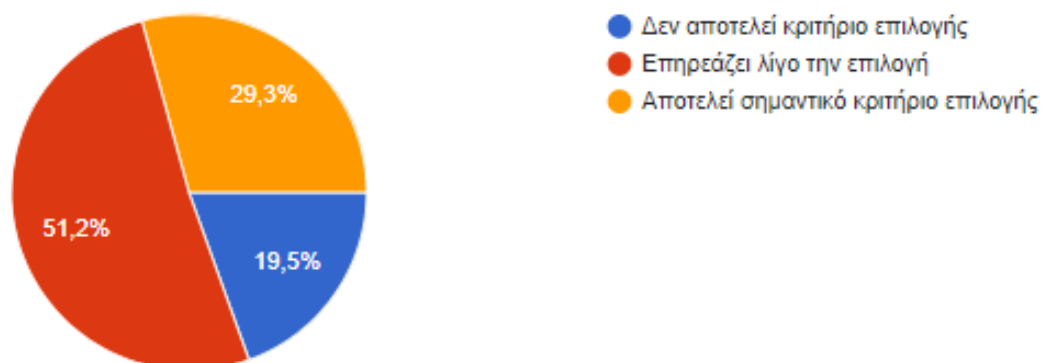
2. Όταν επισκέπτεστε μια πόλη για τουρισμό, επισκέπτεστε τα μουσεία της;

164 απαντήσεις

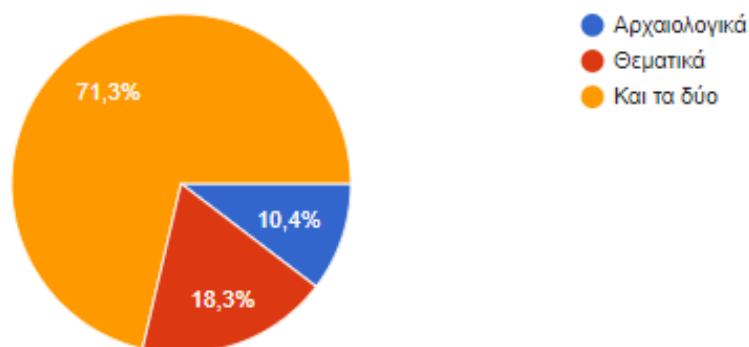
3. Κατά πόσο επηρεάζει την επιλογή ενός τουριστικού προορισμού ο πολιτισμός και ιδιαίτερα τα μουσεία;

164 απαντήσεις

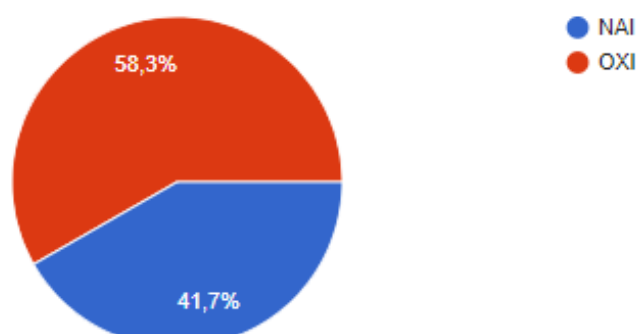
4. Επιλέγετε αρχαιολογικά μουσεία ή θεματικά;

164 απαντήσεις

5. Γνωρίζετε εάν υπάρχουν θεματικά μουσεία στη Λεμεσό;

163 απαντήσεις

6. Έχετε επισκεφθεί κάποιο Μουσείο στη Λεμεσό; Ποιό;

98 απαντήσεις

Οχι (6)	Ναι
Οχι (5)	Λαϊκής τέχνης, θεατρικό
Αρχαιολογικο (5)	Κυπριακό οinomουσείο
ΟΧΙ (3)	Όχι
Αρχαιολογικο (2)	Ναι το αρχαιολογικό , το μεσαιωνικό το θεατρικό και αλλά
No (2)	Κάστρο της Λεμεσού
οχι (2)	Αίθουσα παλιού λιμανιού, με έκθεση ναυτικά αντικείμενα.
Ναί. Αυτοκινήτου	Το μουσειο στο Κάστρο
Ναι	Καπονα
Κάστρο	Αρχαιολογικό, Λαϊκής Τέχνης, Μεσαιωνικο Κάστρο
ναι	Το κάστρο και το αρχαιολογικό μουσειο
Το μουσειο της Ελιάς	Κουριο

Oxi, giati kata tin apopsi mou den yparxei Kati sto opio na mou kinisi to ενδιαferon (elipsi diafimisis, pliroforion). Μπορειs na ειμαι egw lathos	Στο μουσειο της εκκλησιας στον Κύκκο
Οχι	μουσειο οινοποιias
Car museum	Αρχεολογικο, kastro lemesou(an theorite mousio)
Λαογραφικο	ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΑΤΡΟΥ
ΟΧΙ	Κανένα
Θεατρικό μουσειο	Μουσειο Θεατρου
Οίνο μουσειο	Θεατρικό Μουσειο
Ekeino ekei ston kipo sta dikastiria	Αρχαιολογικό, κρασιού
Ιατρικό	αυτοκινητου
Αρχαιολογικό Μουσειο Λεμεσού	Τα περισσότερα.
Χαρουπομυλο, αρχαιολογικο μουσειο, καστρο	Αρχαιολογικό, Τέχνης
Ολεαστρο ανογουρα και κάστρο λεμεσου	Οχι

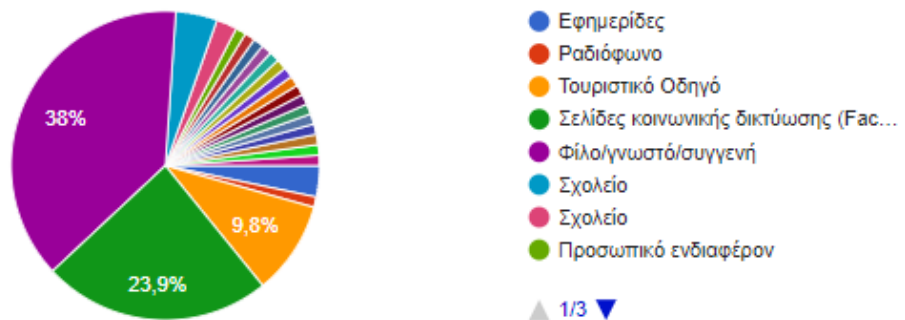
Και αν υπαρχουν μετα βιας μπορουν να ονομαστουν μουσεια. Εκτος απο το θεατρικο μουσειο.

Δεν θυμαμαι	Χαρουπιού-Χαρουπόμυλο
Το αρχαιολογικό μουσειο Λεμεσού	Θεατρικό
Αρχαιολογικό μουσειο	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ, Θεάτρου, αρχαιολογικό, ιστορικο
αρχαιολογικό, λαϊκής τέχνη, θεατρικό μουσειο	Κούριο
αρχαιολογικό, μεσαιωνικό	Yes
οχι	Μουσειο λαικης τεχνης
Theatrou	Το μουσειο της Απολλωνακκας!
Λαογραφικό και μουσειο του κάστρου.	Μουσειο Κουριου
Ναι. Αρχαιολογικό Λεμεσού, μουσειο θεατρου, σπίτι επαρχου	Ναι εκείνο δίπλα απο το δικαστήριο
Αρχαιολογικό	Κοντα sto dikastirio
Απο'τι θυμάμαι κανένα	Το αρχαιολογικό μουσειο της πόλης
	ναι μουσειο θεατρου και μεσαιωνικο

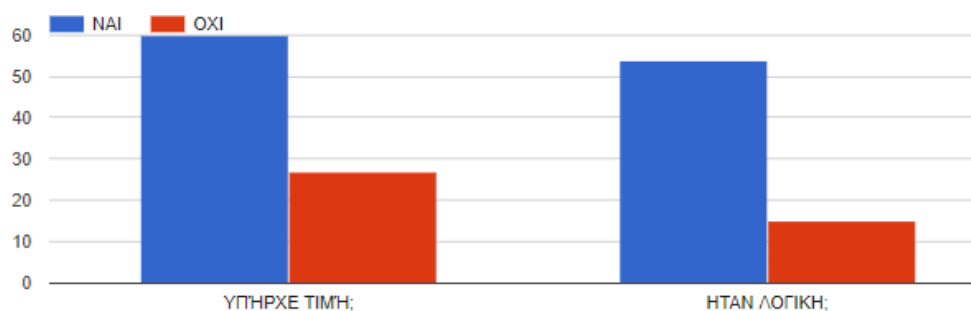
Λαογραφικό και μουσείο του κάστρου.
Ναι. Αρχαιολογικό Λεμεσού, μουσείο θεατρου, σπίτι επαρχου
Αρχαιολογικό
Απο'τι θυμάμαι κανένα
0
Λαογραφίας, οδός Αγ. Αντρέου
Πανου Σολομωνιδη
Μεσαιωνικο
Πολιτιστικης κληρονομιας
Historic and Classic Motor, Art Gallery
Αρχαιολογικό μουσείο (κοντά στοΔικαστήριο)
μουσείο αυτοκίνητου

7. Αν ναι, από πού πληροφορηθήκατε την ύπαρξη του;

92 απαντήσεις

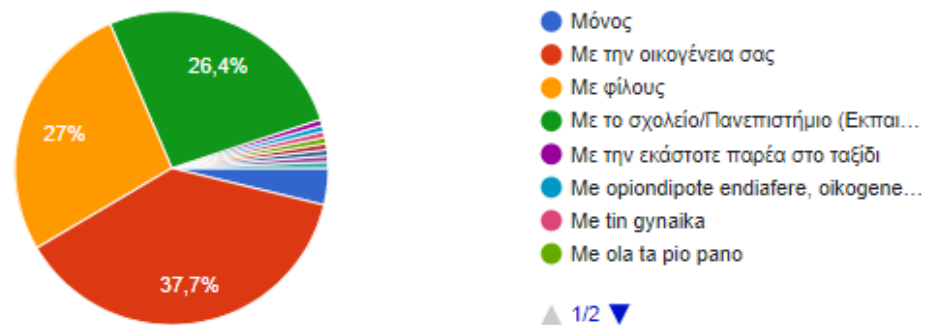

8. Υπήρχε εισιτήριο εισόδου; Αν ναι, η τιμή ήταν λογική σε σχέση με την εμπειρία;

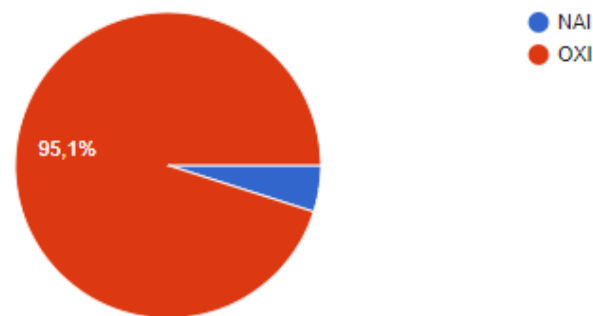
9. Στο μουσείο πηγαίνετε συνήθως ή θα πηγαίνατε;

159 απαντήσεις

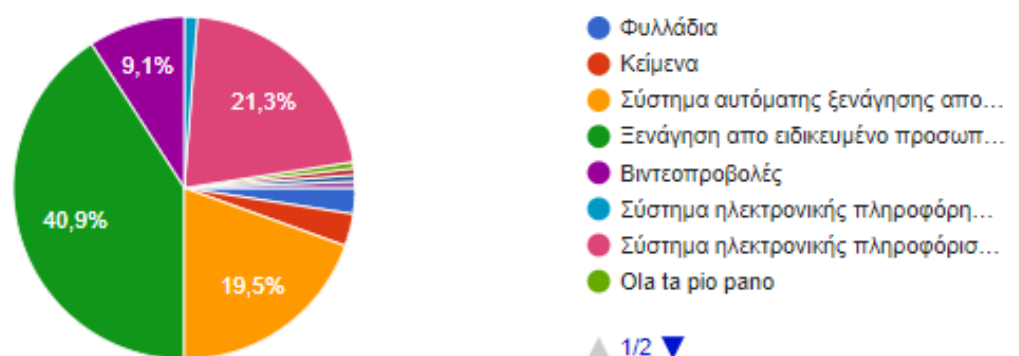
10. Θεωρείτε πως υπάρχει επαρκής πληροφόρηση για τον τομέα των μουσείων στη Κύπρο;

163 απαντήσεις

11. Τι τύπου ενημέρωση θα θέλατε να υπάρχει σε ένα μουσείο;

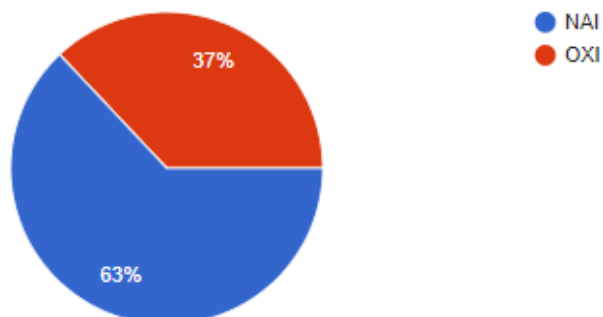
164 απαντήσεις

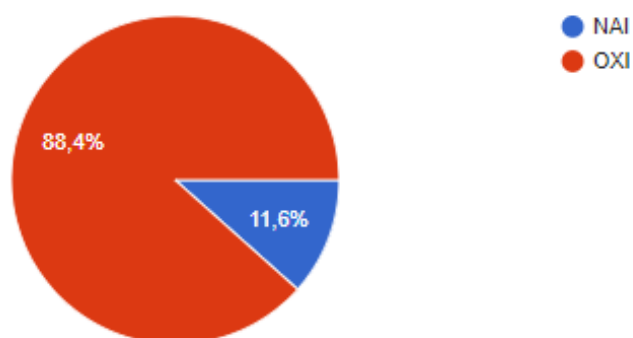
12. Επηρεάζει την επιλογή σας κατά πόσο ένα μουσείο χρησιμοποιεί νέες τεχνολογίες;

162 απαντήσεις

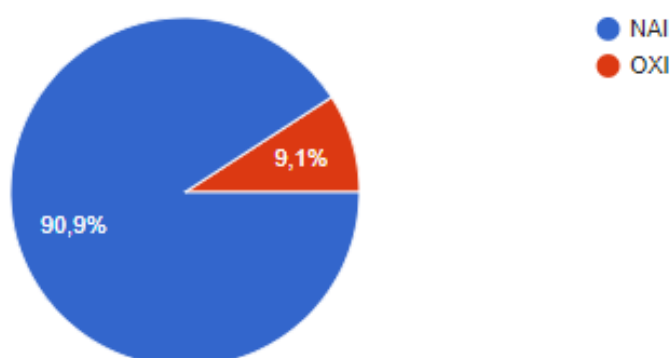
13. Έχετε υπόψιν σας τα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων στη Λεμεσό;

164 απαντήσεις

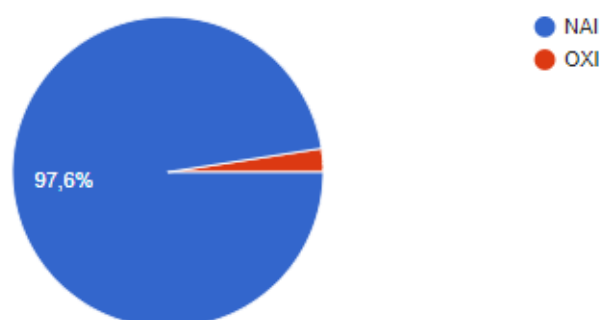
14. Πιστεύετε ότι ο Πολιτιστικός Τουρισμός έχει προοπτική στην Κύπρο;

164 απαντήσεις

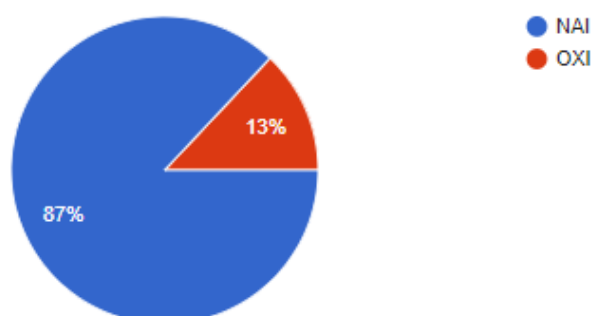
15. Πιστεύετε ότι υπάρχει ανάγκη βελτίωσης των τουριστικών υπηρεσιών στη Κύπρο;

164 απαντήσεις

16. Η ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τουρισμού (Μουσειακού) στην Κύπρο θα μπορούσε να συμβάλει στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου;

162 απαντήσεις

17. Άλλες παρατηρήσεις /εισηγήσεις;

12 απαντήσεις

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα βοηθούν πολύ στο να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των παιδιών.

Υπάρχουν πολλά πράγματα που για τον κόσμο δεν κερδίζει πω υπάρχουν στο νησί μας και σε αυτό τον κόσμο οι πληροφορίες είναι οι νέοι μας. Οργανώνουμε με σωστή πληροφορία όχι μόνο θα κερδίσουμε το ενδιαφέρον των νέων αλλά και του τουρισμού. Καιρός να αναδειχθεί και το νησί μας

Χρειαζόμαστε πιο ποιοτικό τουρισμό στην Κύπρο.

Να υπάρχει συντήρηση και αναβάθμιση. Προβολή και περισσότερη ενημέρωση από τηλεόραση για την ιστορία του μουσείου. Να δημιουργηθεί υποδομή και να βάλουν πιο ψηλά τον πήχυ

Διμιουργία και άλλων μουσείων / gallery. Σιγχρόνα. Να επιδιωχθούν και να εξισχρονιστούν τα υπάρχον μουσεία

Υπάρχουν προοπτικές, αν τα μουσεία πληρούν όσες περισσότερες προδιαγραφές (πληροφορίες εκθεμάτων, ύπαρξη εικόνας και ήχου, κατάλληλος φωτισμός, χώρος για ξεκούραση του κοινού μέσα στο μουσείο, εμπλοκή του κοινού και ειδικά παιδιών στη διαδικασία ξενάγησης)

Διεύρυνση των ημερών και ωραρίου επισκεψιμότητας

Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι και ποιοτικός και πρέπει να επενδύσουμε πολύ περισσότερο. Συνδέεται τόσο με την Παιδεία όσο και με την πολιτιστική διπλωματία.

Για να γίνει το πιο πάνω χρειάζεται πρώτα απ όλα το κράτος να συνειδητοποιήσει την ανάγκη αυτή και να τη χρηματοδοτήσει. Καλές οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες αλλά μέχρι ποτε θα καλυπτουν τα κενά της κρατικής πολιτικής; ας αφαιρέσουν από την 'αμυνα' κ ας επενδύσουν στον πολιτισμό.

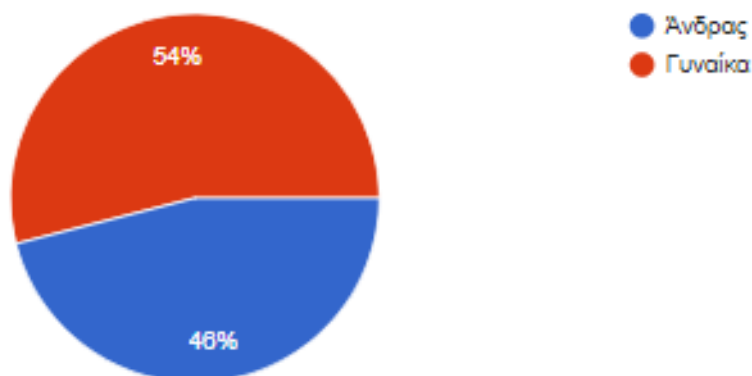
Ότι έχει σχέση με πολιτισμό η χώρα μας είναι τριτοκοσμική

σε πολλές περιπτώσεις ταιριάζουν περισσότερες από 1 απαντήσεις

Ευκολίες πρόσβασης στο υλικό των μουσείων στα άτομα που επιδεικνύουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

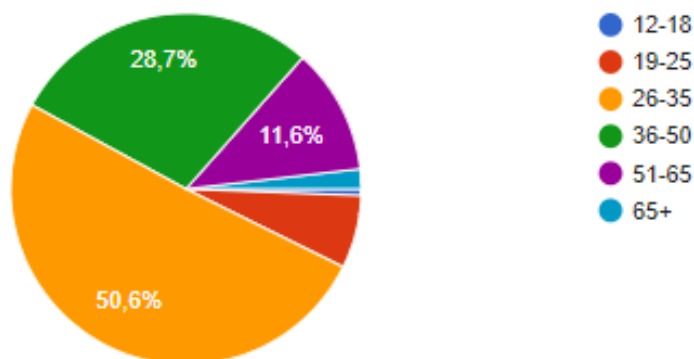
18.Φύλο

163 απαντήσεις

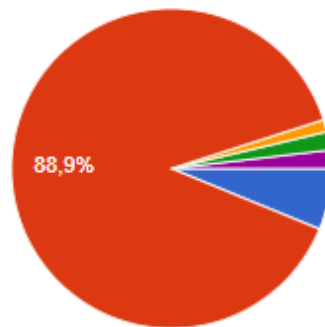
19.Ηλικία

164 απαντήσεις

Τόπος Διαμονής

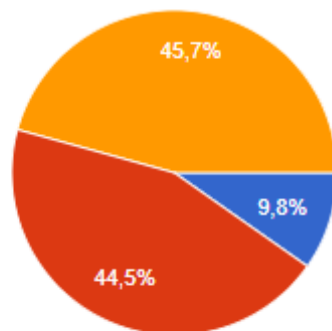
162 απαντήσεις

- Επαρχία Λευκωσίας
- Επαρχία Λεμεσού
- Επαρχία Λάρνακας
- Επαρχία Πάφου
- Επαρχία Ελεύθερης Αμμοχώστου

20. Μορφωτικό Επίπεδο

164 απαντήσεις

- Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο-Λύκειο)
- Ανώτερη εκπαίδευση (Πανεπιστήμιο/Κολλέγιο)
- Μεταπτυχιακές/Διδακτορικές σπουδές

Γ. Καταστατικό Ιατρικού Μουσείου Κύπρου

ΕΠΩΝΥΜΙΑ

Η επωνυμία του Ιδρύματος θα είναι “ΙΑΤΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΥΠΡΟΥ” (CYPRUS MEDICAL MUSEUM) που στο εξής θα καλείται “το ίδρυμα”.

ΕΔΡΑ

Έδρα του ιδρύματος θα είναι η Λεμεσός.

ΣΚΟΠΟΙ

Σκοποί του ιδρύματος είναι η συλλογή παλαιών και κλασσικών ιατρικών εργαλείων και συσκευών, η συντήρηση και προστασία τους, καθώς και η ανάδειξή τους σε συγκεκριμένους χώρους στη Λεμεσό για την ανάδειξη της άσκησης της Ιατρικής στην Κύπρο από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα. Το ίδρυμα θα είναι μη κερδοσκοπικό.

ΜΕΣΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΣΚΟΠΩΝ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Οι Σκοποί του ιδρύματος μπορεί να πραγματοποιούνται με τους ακόλουθους τρόπους:

- (α) Με την αξιοποίηση οποιασδήποτε βοήθειας, χρηματικής ή υλικής από το Κράτος, την Εκκλησία, κοινωφελή ή φιλανθρωπικά ιδρύματα, Σωματεία, καθώς και φυσικά ή νομικά πρόσωπα, για τη λειτουργία «του ιδρύματος».
- (β) Με την ανέγερση και/ή επιχορήγηση ανέγερσης κτιρίου που θα στεγάζει «το ίδρυμα».
- (γ) Με την έκδοση ερευνητικών και άλλων διαφωτιστικών δελτίων, βιβλίων περιοδικών ή κειμένων συναφών με τους πιο πάνω σκοπούς.
- (δ) Με την εκτέλεση κάθε άλλης νόμιμης πράξης για την επίτευξη και/ή πραγμάτωση των πιο πάνω σκοπών ή και οποιονδήποτε άλλων σκοπών μη ρητώς αναφερομένων, η οποία θα κρίνεται κατάλληλη και αναγκαία από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιδρύματος.

ΠΟΡΟΙ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

(α) Το ίδρυμα θα προικοδοτηθεί με την σύστασή του ο Ιατρικός Σύλλογος Λεμεσού με όλα τα καθαρά έσοδα του βιβλίου του Χρ. Μέση με τίτλο «Ιατρικός Σύλλογος Λεμεσού – 30 χρόνια ζωής και δράσης» καθώς και με σειρά παλαιών συσκευών, εργαλείων, βιβλίων και ιατρικού εξοπλισμού που έχει συλλέξει για τους σκοπούς του Μουσείου.

(β) Οτιδήποτε εισόδημα ή επιχορήγηση ή χορηγία από οπουδήποτε προέρχεται, είτε από το Κράτος, Εκκλησία, Σωματεία, Συλλόγους, Επιτροπές, Συνδέσμους, είτε από φυσικά ή νομικά πρόσωπα και/ή εισόδημα προερχόμενο από οποιαδήποτε νόμιμη πηγή.

ΔΙΑΘΕΣΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ Ή ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΩΝ

Μετά την αφαίρεση οποιασδήποτε δαπάνης ή ποσού βαρύνει το ίδρυμα και του ποσού που πιθανόν μεταφέρεται στο αποθεματικό, μετά από απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου, το υπόλοιπο του εισοδήματος του κεφαλαίου του ιδρύματος και τα μήκεφαλαιοποιηθέντα πλεονάσματα, θα διατίθενται με όποιον τρόπο αποφασίσει το Διοικητικό Συμβούλιο του ιδρύματος μέσα στα πλαίσια των σκοπών και των μέσων του παρόντος καταστατικού.

ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

(α) Το Διοικητικό Συμβούλιο θα απαρτίζεται από τους πιο κάτω:-

Τον εκάστοτε πρόεδρο του Ιατρικού Συλλόγου Λεμεσού (Ι.Σ.Λ.) που θα προεδρεύει του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος,

Τους διατελέσαντες προέδρους του Ι.Σ.Λ. οι οποίοι είναι εν ζωή, είναι εγκατεστημένοι στην Κύπρο και αποδέχονται συμμετοχή στο Δ.Σ.,

Το Διευθυντή ή εκπρόσωπο του Τμήματος Αρχαιοτήτων,

Εκπρόσωπο του Υπουργείου Υγείας,

Ένα συντηρητή παλαιών αντικειμένων,

Ένα δημοσιογράφο

Μία προσωπικότητα η οποία συνέβαλε έμπρακτα στην προστασία και συντήρηση ειδών της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου μας.

Το Διοικητικό Συμβούλιο θα έχει πενταετή θητεία. Στη λήξη της θητείας του θα ανακοινώνεται από τον πρόεδρο του διοικητικού συμβουλίου η θητεία του νέου Δ.Σ. για άλλα πέντε χρόνια εκτός εάν έκαστος των μελών του θέλει να μην ανανεωθεί η θητεία του. Σε περίπτωση αλλαγής του προέδρου του Ιατρικού Συλλόγου Λεμεσού πριν τη λήξη της πενταετίας της θητείας του Δ.Σ. του ιδρύματος, ο απερχόμενος πρόεδρος του ΙΣΛ, αν το επιθυμεί, παραμένει πρόεδρος του ιδρύματος μέχρι τη λήξη της πενταετίας.

(β) Αύξηση ή μείωση ή αντικατάσταση των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου αποφασίζεται από το Διοικητικό Συμβούλιο, όταν υπάρχουν αποχρώντες λόγοι.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Καταρτισμός σε Σώμα του Διοικητικού Συμβουλίου :

(α) Το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιδρύματος, που η διάρκεια του είναι πενταετής, αποτελείται από 8 μέλη και θα καταρτίζεται σε σώμα, ως εξής:

Πρόεδρος

Αντιπρόεδρος

Ταμίας

Γραμματέας

Πέντε μέλη.

(β) Για την πρώτη πενταετή θητεία από την ημερομηνία έναρξης του Ιδρύματος, έχουν διοριστεί οι πιο κάτω αναφερόμενοι:

ΕΞΟΥΣΙΕΣ, ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Το Διοικητικό Συμβούλιο:

- (α) Φροντίζει να εφαρμόζονται οι πρόνοιες και διατάξεις του Καταστατικού και γενικά αντιπροσωπεύει το Ίδρυμα για την επίτευξη των σκοπών του.
- (β) Διευθύνει τις εργασίες του Ιδρύματος και διαχειρίζεται τα περιουσιακά στοιχεία του.
- (γ) Διορίζει προσωπικό, τακτικό και/ή έκτακτο για την εύρυθμη λειτουργία του Ιδρύματος και καθορίζει την αντιμισθία και τους όρους εργασίας των υπαλλήλων.
- (δ) Το Διοικητικό Συμβούλιο βρίσκεται σε απαρτία όταν είναι παρόντα τέσσερα μέλη του και ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος. Όταν δεν υπάρχει η αναγκαία απαρτία η συνεδρία αναβάλλεται για την ίδια ημέρα και ώρα της ερχόμενης εβδομάδας οπότε ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος και τρία άλλα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου θα αποτελούν απαρτία.

ΠΑΥΣΗ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί να παύσει οποιοδήποτε από τα μέλη του, αφού του δώσει την ευκαιρία να ακουστεί, αν το μέλος αυτό:

- (α) Συμπεριφέρεται με τρόπο που δεν ταιριάζει στους σκοπούς του Ιδρύματος όπως αυτοί απαριθμούνται στο Καταστατικό αυτό και/ ή
- (β) Διαπράξει οποιοδήποτε αδίκημα που τείνει να προσβάλει το Ίδρυμα, τα μέλη του ή ν' αποτελεί αυτό καθ' αυτό ανεπίτρεπτη συμπεριφορά.
- (γ) Απουσιάζει αδικαιολόγητα απο τις συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου για τρεις συνεχείς συνεδρίες.
- (δ) Κηρυχθεί σε πτώχευση ή είναι αναξιόχρεος.
- (ε) Καταστεί διανοητικώς ανίκανος.
- (στ) Παιραιτείται του αξιώματος του με γραπτή δήλωση.

Οποιαδήποτε παύση, για οποιοδήποτε από τους πιο πάνω λόγους, αποφασίζεται από το Διοικητικό Συμβούλιο και κοινοποιείται γραπτώς στο επηρεαζόμενο μέλος.

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ & ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου :

- (α) Προεδρεύει στις συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου και έχει την αποφασιστική ψήφο σε περιπτώσεις ισοψηφίας.
- (β) Συγκαλεί τις συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου.
- (γ) Συγκαλεί σε συνεδρία το Διοικητικό Συμβούλιο όταν τρία τουλάχιστον μέλη το ζητήσουν γραπτώς.
- (δ) Υπογράφει κάθε έγγραφο που αφορά το Ίδρυμα και γενικά όλα τα εξερχόμενα έγγραφα του Ιδρύματος.
- (ε) Εκπροσωπεί το Ίδρυμα στις σχέσεις του με τρίτους.

Ο Αντιπρόεδρος αντικαθιστά τον Πρόεδρο όταν αυτό είναι αναγκαίο.

Ο Γραμματέας του Διοικητικού Συμβουλίου :

- (α) Τηρεί τα πρακτικά των συνεδριάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου.
- (β) Είναι υπεύθυνος για τη διεξαγωγή της αλληλογραφίας του Ιδρύματος.
- (γ) Είναι υπεύθυνος για τη φύλαξη των Πρακτικών των συνεδριάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου, του Πιστοποιητικού Εγγραφής και γενικά των αρχείων του ιδρύματος.

- (δ) Είναι υπεύθυνος για τη φύλαξη της σφραγίδας του Ιδρύματος με την οποία σφραγίζει όλα τα εξερχόμενα έγγραφα και επιστολές.
- (ε) Υπογράφει μαζί με τον Πρόεδρο ή τον Αντιπρόεδρο όλα τα εξερχόμενα έγγραφα και τις επιστολές του Ιδρύματος και τηρεί αρχείο όλων των εισερχομένων εγγράφων και επιστολών.

Ο Ταμίας του Διοικητικού Συμβουλίου :

- (α) Τηρεί τα Λογιστικά βιβλία.
- (β) Τηρεί το βιβλίο περιουσίας του Ιδρύματος.
- (γ) Εκτελεί τις πληρωμές που έχουν εγκριθεί από το Διοικητικό Συμβούλιο και φυλάττει όλες τις σχετικές αποδείξεις σε ειδικό αρχείο.
- (δ) Είναι προσωπικά υπεύθυνος για τα χρήματα του Ιδρύματος, όπως επίσης και για οποιουδήποτε τίτλους ή έγγραφα ιδιοκτησίας της κινητής και ακίνητης περιουσίας του ιδρύματος.
- (ε) Ύστερα από απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου ανοίγει λογαριασμό ή λογαριασμούς στο όνομα του Ιδρύματος σε τράπεζες και/ ή άλλους πιστωτικούς Οργανισμούς και υπογράφει με τον Πρόεδρο και/ή τον Αντιπρόεδρο και/ ή τον Γραμματέα όπως θα καθορίζει το Διοικητικό Συμβούλιο, τις επιταγές που εκδίδει για πληρωμές και/ ή άλλες πράξεις που αφορούν το Ίδρυμα έναντι σχετικών αποδείξεων. Σε περίπτωση που δεν μπορούν να υπογράψουν επιταγές ως ανωτέρω, το Διοικητικό Συμβούλιο αποφασίζει ανάλογα.
- (στ) Έχει υποχρέωση να καταθέτει στην τράπεζα και/ ή άλλους πιστωτικούς Οργανισμούς οποιοδήποτε ποσό πάνω από εκατό λίρες που βρίσκεται στην κατοχή του.
- (ζ) Παρέχει πληροφορίες στο Διοικητικό Συμβούλιο για την οικονομική κατάσταση του Ιδρύματος οποτεδήποτε του ζητηθεί ή κατά την παραίτηση του. Δίνει ακριβή λογαριασμό για όλες τις εισπράξεις και πληρωμές που έχουν γίνει από αυτόν, για το υπόλοιπο των χρημάτων που είναι στην κατοχή του και για οποιαδήποτε άλλη περιουσία του Ιδρύματος που του είναι εμπιστευμένη από τη μέρα που ανέλαβε καθήκοντα.

Το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει να αναθέσει οποιαδήποτε αρμοδιότητα/τες σε μέλος του Ιδρύματος το οποίο στην εκτέλεση ή άσκηση τους θα είναι υπόλογο στο Διοικητικό Συμβούλιο.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΔΙΟΡΙΣΜΟΥ

Κανένα πρόσωπο δε δικαιούται να ενεργεί ως μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου είτε κατά τον πρώτο διορισμό είτε σε οποιοδήποτε μεταγενέστερο χρόνο, εκτός εάν εγγράφως αποδεχθεί το διορισμό.

ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Οι αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου θα είναι καθ'όλα έγκυρες έστω και εάν υπάρχει κενή θέση μεταξύ του Διοικητικού Συμβουλίου ή μεταγενέστερα εξακριβωθεί ότι εγένετο οποιαδήποτε παρατυπία κατά το διορισμό ή εκλογή οποιουδήποτε των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου ή ότι οιοδήποτε των μελών δεν έχει τα αναγκαία προσόντα.

ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου μπορούν να συνέρχονται προς διεξαγωγή των εργασιών τους, να αναβάλλουν και να ρυθμίζουν άλλως πως τις συνεδρίες τους και όπως αυτοί θεωρούν σκόπιμο. Ο Πρόεδρος δύναται να συγκαλεί καθ'οιονδήποτε χρόνο συνεδρία του Διοικητικού Συμβουλίου. Επίσης υποχρέωση για σύγκληση έχει ο Γραμματέας με αίτηση οποιουδήποτε δύο μελών του Διοικητικού Συμβουλίου. Δεν είναι αναγκαίο όπως δίδεται ειδοποίηση για συνεδρία του Διοικητικού Συμβουλίου προς οιοδήποτε μέλος που θα απουσιάζει από τη Δημοκρατία.

ΝΙΚΩΣΑ ΨΗΦΟΣ

Οι αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου θα λαμβάνονται με πλειοψηφία. Σε περίπτωση ισοψηφίας ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου θα έχει δεύτερη ή νικώσα ψήφο.

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ, ΑΚΥΡΩΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Οποιαδήποτε απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου μπορεί από καιρό σε καιρό να τροποποιείται ή να ακυρώνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο.

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

Το Διοικητικό Συμβούλιο θα τηρεί βιβλίο πρακτικών στο οποίο θα καταχωρούνται τα πρακτικά των συνεδριών του Διοικητικού Συμβουλίου τα οποία θα υπογράφονται υπό του προεδρεύοντος κατά τη συνεδρία του Διοικητικού Συμβουλίου και του Γραμματέα.

ΔΑΠΑΝΕΣ

Από το εισόδημα ή τα κέρδη του κεφαλαίου η από μέρος του αποθεματικού που καταβάλλεται οποιαδήποτε δαπάνη για τη διοίκηση και λειτουργία του Ιδρύματος όπως και οποιαδήποτε άλλη αναγκαία δαπάνη ή ποσό το οποίο βαρύνει το Ίδρυμα.

ΟΙΚΟΔΟΜΕΣ

Το Διοικητικό Συμβούλιο δικαιούται να ανεγείρει, αγοράζει, εκμισθώνει, οικοδομές ή οικοδομή για τους σκοπούς του Ιδρύματος.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

Το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί να προσλαμβάνει όλο το αναγκαίο για τη διοίκηση και λειτουργία του προσωπικό, κάτω από οποιουδήποτε όρους που το Διοικητικό Συμβούλιο κρίνει σκόπιμο και να απολύει τούτο.

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ

Το Διοικητικό Συμβούλιο δύναται από καιρό σε καιρό να ανοίγει και διατηρεί στο όνομα του Ιδρύματος τραπεζικό λογαριασμό ή τραπεζικούς λογαριασμούς σε οποιαδήποτε Τράπεζα ή Τράπεζες. Από καιρό σε καιρό το Διοικητικό Συμβούλιο αποφασίζει και καθ'οιονδήποτε χρόνο να καταθέσει οποιαδήποτε χρήματα που ανήκουν στο Ίδρυμα σε οποιονδήποτε λογαριασμό ή λογαριασμούς και ν'αποφασίζει πώς θα κινείται ο λογαριασμός ή λογαριασμοί αυτοί.

ΔΑΝΕΙΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο δικαιούται για τους σκοπούς του Ιδρύματος και ή την καλύτερη αξιοποίηση της περιουσίας τούτου να δανείζεται οποτεδήποτε ποσό χρημάτων έναντι οποιασδήποτε ασφάλειας ή και εγγύησης, συμπεριλαμβανομένης και υποθήκευσης της περιουσίας του Ιδρύματος.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

Το Διοικητικό Συμβούλιο δύναται στο πνεύμα και σύμφωνα προς την παρούσα Ιδρυτική Πράξη, από καιρό σε καιρό, να συντάσσει κανονισμούς προς ρύθμιση της διεύθυνσης και λειτουργίας του Ιδρύματος, των συνεδριών του Διοικητικού Συμβουλίου, του τρόπου υλοποίησης και πραγμάτωσης των σκοπών του και γενικά τη ρύθμιση παντός πράγματος

ή θέματος που εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Διοικητικού Συμβουλίου και να τροποποιεί και καταργεί τους Κανονισμούς.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΞΟΥΣΙΕΣ

Γενικά το Διοικητικό Συμβούλιο δύναται να διενεργεί ότι είναι αναγκαίο για τη ρύθμιση, λειτουργία και διεύθυνση του Ιδρύματος έστω και εάν αυτό δεν προβλέπεται στην παρούσα Ιδρυτική Πράξη.

ΤΗΡΗΣΗ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

Το Διοικητικό Συμβούλιο θα τηρεί αληθείς λογαριασμούς και τα αναγκαία βιβλία στα οποία θα καταγράφεται κάθε ποσό εισπραττόμενο και πληρωνόμενο από το Ίδρυμα και το ζήτημα σε σχέση προς το οποίο διενεργούνται οι εισπράξεις και πληρωμές, επίσης το ενεργητικό και παθητικό του Ιδρύματος και τα βιβλία και οι λογαριασμοί θα ελέγχονται κατά έτος από ανεξάρτητο προσοντούχο ελεγκτή.

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΙΔΡΥΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Το Διοικητικό Συμβούλιο δύναται, αφού εξασφαλίσει εκ των προτέρων την προς τούτο γραπτή συγκατάθεση του Ιδρυτή Ιατρικού Συλλόγου Λεμεσού, να τροποποιεί οποιαδήποτε πρόνοια της παρούσας Ιδρυτικής Πράξης και να προσθέτει οποιουσδήποτε νέους όρους.

Οποιαδήποτε τροποποίηση της παρούσας ιδρυτικής πράξης υπόκειται σε Απόφαση του Δικαστηρίου σύμφωνα με το άρθρο 29 των περί Σωματείων και Ιδρυμάτων Νόμων του 1972 και 1997.

Το Διοικητικό Συμβούλιο θα εγκρίνει σφραγίδα του Ιδρύματος η οποία θα χρησιμοποιείται μόνο κατά εξουσιοδότηση του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου και κάθε έγγραφο σφραγιζόμενο με τη σφραγίδα θα υπογράφεται από τον Πρόεδρο ή Αντιπρόεδρο και θα προσυπογράφεται από το Γραμματέα.

ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Το Ίδρυμα διαλύεται :

- (α) Άν οι σκοποί του καταστούν ανέφικτοι.
- (β) Άν το αποφασίσουν οι Ιδρυτές του Ιδρύματος.

Σε περίπτωση διάλυσης του Ιδρύματος ή περιουσία του κινητή ή ακίνητη περιέρχεται στον Ιατρικό Σύλλογο Λεμεσού για διάθεσή της σε κοινωνοφελείς σκοπούς.

Λεμεσός ...11.09.2001

Βιβλιογραφία

- Butler R. W., (1980) The Concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources, in *Canadian Geographer XXIV*, June 2008
- Canoves, G., Villarino, M., Priestley, G., K., Blanco, A., (2004) Rural tourism in Spain: An analysis of recent evolution. *Geoforum*, 35, 755-769
- Evans G., Shaw P., (2004) *The contribution of culture to regeneration in the UK: A review of evidence. A report to the Department for Culture Media and Sport*, London Metropolitan University
- Fennell, D., (2001 [1999]) *Οικοτουρισμός*. (μτφρ.) Αποστολοπούλου, Α., (επιμ.) Καραγιάννης, Στ., Αθήνα: ΕΛΛΗΝ
- ICOM (2009) *Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία*. Διεθνές συμβούλιο μουσείων, Ελληνικό τμήμα. Αθήνα
- ICOMOS (2002) *Η Χάρτα του Πολιτιστικού Τουρισμού*, Ηλ. Πρόσβαση: http://www.icomos.org/charters/tourism_greek.pdf
- Inskeep, E., (1991) *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach*. NewYork: VanNostrandReinhold
- INTERREG (2008) *Οι Προοπτικές Ανάπτυξης Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού με Έμφαση στην Ανάπτυξη του Αγροτουρισμού, Οικοτουρισμού και Πολιτιστικού Τουρισμού στις Περιφερειακές και Αγροτικές Περιοχές της Επαρχίας Πάφου και Λεμεσού. Δίκτυο Συνεργασίας: Λεμεσός, Πάφος, Ιεράπετρα για την Ανάδειξη της Υπαίθρου και την Προβολή Εναλλακτικών Μορφών του Τουρισμού. Κοινοτική Πρωτοβουλία INTERREG IIIA Ελλάδα - Κύπρος 2000-2006*. http://media.visitcyprus.com/media/b2b_gr/Research_Projects/Anaptyxi_Agorourismou_Oikotourismou.zip (Πρόσβαση 26.04.2017)
- Kunwar, R., R., (1997) *Tourism and Development: Science and Industry Interface*. Kathmandu
- Leiper, N., (1981) Towards a Cohesive Curriculum In Tourism: The Case for a Distinct Discipline. *Annals of Tourism Research* 8 (1), 69-84
- Lord D. G., (1999), The power of Cultural Tourism, Keynote Presentation: Wisconsin Heritage Tourism Conference Lac du Flambeau, Wisconsin
- Makindosh, R., W., Goedner, C., R., (1990) *Tourism: Principles, practices, philosophies*. New York: Wiley
- Mathieson, A., Wall, L., H., (1982) *Tourism: Economic, physical, and social impacts*.

- McDonald S., (ed.), (2006) *A companion to museum studies*, Malden USA Oxford UK & Victoria Australia: Blackwell. 2012 : *Μουσείο και μουσειακές σπουδές: ένας πλήρης οδηγός*, μτφρ. Δ. Παπαβασιλείου, Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.
- Mill, R., C., Morrison, A., M., (1985) *The Tourism System*. Kentall Hunt
- Plaza B. (1999) The Guggenheim-Bilbao Museum Effect: A Reply to María V. Gomez' 'Reflective Images: The Case of Urban Regeneration in Glasgow and Bilbao'. *International Journal of Urban and Regional Research*, 23: 589–592
- Smith, V., (1978) Hosts and Guests. *The Anthropology of Tourism*, Second Edition, Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- Travel News (2017) *Κύπρος: Μελέτη για τη νέα εθνική στρατηγική για τον τουρισμό*. 04/10/2017 <https://etravelnews.gr/kypros-meleti-gia-ti-nea-ethniki-stratigiki-tourismou/>
- Tsartas P. (2003), Cultural Tourism and Regional Development: Problems, Possibilities, Prospects, in Deffner A., Konstandakopoulos D. and Psycharis Y. (eds.) *Culture and Regional Economic Development in Europe*, Volos, University of Thessaly Press.
- UNTWO (2014) *Glossary of Tourism Terms*. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/staticunwto/Statistics/Glossary+of+terms.pdf> (Πρόσβαση: 20.3.2017)
- WTO (1993) *Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners*. Madrid: World Tourism Organisation
- Ανδριώτης, Κ., (2008) *Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός*. Αθήνα: Σταμούλης
- Ανδριώτης, Κ., (2003) *Ο Εναλλακτικός Τουρισμός και τα Διαφοροποιημένα Χαρακτηριστικά του*. Τόπος Επιθεώρηση Χωρικής Ανάπτυξης, Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος 20/21, 139-154
- Αυγερινου-Κολώνια Α., (2011) *Ευνοϊκοί και περιοριστικοί παράγοντες του σχεδιασμού με όρους αειφορίας. Τουρισμός-Πολιτισμός*. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
- Βαρβαρέσος, Στ., (2000) *Τουρισμός: Οικονομικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Προπομπός
- Βουλή Αντιπροσώπων (2009) *Ο ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΩΝ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ) ΝΟΜΟΣ*. 50(Ι)2009 Αρ. 4208 5/6/2009. Ηλ. Πρόσβαση: http://www.moec.gov.cy/politistikes_ypiresies/nomothesia/anagnorisi_mouseion/2009_1_58_nomothesia_anagnorisi_mouseion.pdf

- Γκούσκος, Δ. (2005) *Τεχνολογική και Επιχειρησιακή Διοίκηση Τηλεπικοινωνιακών και Πληροφοριακών Συστημάτων στρατηγική ανάλυση: ανάλυση PEST, ανάλυση SWOT*. Πανεπιστήμιο Αθηνών Διατμηματικό ΠΜΣ «Οικονομική & Διοίκηση Τηλεπικοινωνιακών Δικτύων». Ηλ. Πρόσβαση: <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/DI262/dialexeis/2%20-%20PEST,%20SWOT%20analysis.pdf>
- Δασκαλοπούλου Σ., Μπούνια Α., 2008, Ψηφιακός πολιτισμός και «Εικονικά Μουσεία»: Έννοιες, Τάσεις, Προκλήσεις στο Λυριτζής Ι., 2008 (επιμ.) *Νέες τεχνολογίες στις αρχαιογνωστικές επιστήμες*. Αθήνα Gutenberg, 29-56
- Δεληγιάννης Ι. & Παπαϊωάννου Γ., 2014, Μουσείο και αξιοποίηση πολιτισμικού αποθέματος με χρήση ψηφιακής τεχνολογίας και διαδραστικών πολυμέσων, στο Μπίκος Γ. Δ. & Κανιάρη Α., 2014, (επιμ.) *Μουσειολογία πολιτιστική διαχείριση και εκπαίδευση*, Αθήνα 113-155
- Ηγουμενάκης, Ν., (1997) *Τουριστική Οικονομία*. Αθήνα: Interbooks
- Θεατρικό Μουσείο Κύπρου (2017) Επίσημη Ιστοσελίδα Μουσείου. <http://www.cyprustheatremuseum.com>
- ΙΝΕΚ-ΠΕΟ (2015) *Έκθεση για την Οικονομία και την Απασχόληση 2015*. Λευκωσία: Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου ΠΕΟ. http://www.inek.org.cy/images/pdf/2015/ekthesi_oik_apasxolisi/Cyprus EconomicOutlookFinal_2015.pdf (Πρόσβαση 17.10.2017)
- Καραχοντζίδης Δ., Σφακιανάκης Κ. (1993) *Αειφόρος Τουρισμός. Περιοδικό Τουρισμός και Οικονομική*, Ιούλιος 1993
- Καρπωδίνη-Δημητριάδη Ε., (2013) *Παλιές συνταγές σε νέα χρήση: από τον Μαζικό στον Πολιτιστικό Τουρισμό*. <http://ekarpodini.com/wp-content/blogs.dir/2/files/2013/06/%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%99%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3-%CE%A4%CE%9F%CE%A5%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%9F%CE%A3.pdf> (Πρόσβαση 30.04.2017)
- Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., (2001) *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*. Αθήνα: Κριτική ΑΕ
- Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., Γκρίμπα, Ε., (2011) *Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού – Ζήτηση και προσφορά νέων προϊόντων τουρισμού*. Αθήνα: Κριτική ΑΕ
- Κόνσολα Ν. (2006), *Πολιτιστική Ανάπτυξη και Πολιτιστική Πολιτική*, Αθήνα: Παπαζήσης

- Κόνσολα Ν. (2013), *Ομιλία για παρουσίαση του στρατηγικού σχεδίου πολιτιστικού τουρισμού για την περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου*. Ηλ. Πρόσβαση: www.grsa.prd.uth.gr/conf2013/51_konsola_ersagr13.pdf
- KOT (2011) *Στρατηγική Τουρισμού 2011-2015*. Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού. <http://www.cyprushotellassociation.org/Publications/2011/Stratigiki%20tourismou%20kot%202011-2015.pdf> (Πρόσβαση 16.10.2017)
- KOT (2017) Επίσημη Ιστοσελίδα Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού. Ηλ. Πρόσβαση: <https://www.youtube.com/watch?v=IWIsAEWUIt4>
- Κυπριακό Μουσείο Ιστορικού και Κλασσικού Αυτοκινήτου (2017) Επίσημη Ιστοσελίδα Μουσείου. <http://www.cyprusmotormuseum.com.cy/>
- Λάντου Δ. (2017) Προβλέψεις για 4,7 εκατ. τουρίστες μέχρι το 2027. *Ο Φιλελεύθερος*, 11/04/2017. Ηλ. Πρόσβαση 10/10/2017
- Λέανδρος, Ν., (2012) *Οικονομική Κρίση και Σύγχρονη Ανάπτυξη. Η Οπτική της Πολιτικής Οικονομίας*, Αθήνα
- Λιναρδάτου Χ., (2008) *Πολιτιστικός Τουρισμός-Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού. Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων*. Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Μαρκάτος Χ., Σπανόλιος Κ., Τσερέπη Ο., (2015) *Πολιτιστικό Μάρκετινγκ. Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδος. Σχολή Διοίκησης & Οικονομίας. Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Πάτρας*. Ηλ. Πρόσβαση: <http://repository.library.teimes.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/3522/%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%99%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%20%CE%9C%CE%91%CE%A1%CE%9A%CE%95%CE%A4%CE%99%CE%9D%CE%93%CE%9A..pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Νάκου Ε. (2001), *Μουσεία: εμείς, τα πράγματα και ο πολιτισμός*, Αθήνα: Νήσος
- Οικονόμου Μ. (2003), *Μουσείο: Αποθήκη ή Ζωντανός Οργανισμός;*, Αθήνα
- Οικονόμου Μ., 2004, Νέες τεχνολογίες και μουσεία: εργαλεία, τροχοπέδη ή συρμός;, *Μουσειολογία*, 1, 1-14
- Ορφανίδη Λ. (2003), *Εισαγωγή στη μουσειολογία*, Ρόδος, Πανεπιστήμιο του Αιγαίου
- Παπαϊωάννου Γ. & Στεργιάκη Α. (2013), *Σχολείο – Μουσείο – Ψηφιακός κόσμος. Σύνοψη ψηφιακού μουσειακού χώρου με συνεπιμέλεια μαθητών και εκπαιδευτικών*, Ρόδος
- Σαραντάκου Ε. (2010), *Ώριμοι τουριστικοί προορισμοί: εξέλιξη και δυνατότητες μετάβασης σε ένα βιώσιμο μοντέλο θερινού-πολιτιστικού τουρισμού: η ελληνική περίπτωση*, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

- Σκαλτσά Μ. (1999), *Για τη Μουσειολογία και τον Πολιτισμό*, Θεσσαλονίκη: εκδ. Εντευκτηρίου
- Σοφοκλέους Μ., (2017) *Ξενάγηση στο Παττίχειο Δημοτικό Μουσείο – Ιστορικό Αρχείο και Κέντρο Μελετών Λεμεσού. «Ένα μουσείο για τον σύγχρονο, υπαρκτό και γοητευτικό ρομαντισμό της Λεμεσού».* Ηλ. Πρόσβαση: https://www.limassolmunicipal.com.cy/pdf/Pattichion_history.pdf
- Σπιλάνης, Γ., (2000) Τουρισμός και περιφερειακή ανάπτυξη: η περίπτωση των νησιών του Αιγαίου. Τσάρτας, Π., (επιμ.) *Τουριστική Ανάπτυξη: Πολυεπιστημονικές Προσεγγίσεις*. Εξάντας 149-187
- Στατιστική Υπηρεσία (2017) *Δελτίο Τύπου-Αφίξεις Τουριστών* Οκτώβριος 2017. [http://www.cystat.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/all/20167F05D6448E67C225803E0028B794/\\$file/Tourists_Arrivals-Oct17-EL-171117.pdf?OpenElement](http://www.cystat.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/all/20167F05D6448E67C225803E0028B794/$file/Tourists_Arrivals-Oct17-EL-171117.pdf?OpenElement)
- Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου 2016: *Αφίξεις Περιηγητών Δείκτες*, Δεκέμβριος 2015. 08.03.2016
http://www.mof.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/services_71main_gr/services_71main_gr?OpenForm&sub=1&sel=2 (Πρόσβαση 18.10.2017)
- Στατιστική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας (2017) *Νεότερα Στοιχεία: Έσοδα από τον Τουρισμό, Σεπ 2017*
<http://www.cystat.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/All/BE00D3BDB9A8C178C225803E002955C7?OpenDocument&sub=1&sel=1&e=&print>
- Στυλιανού Μ. (2017) ΚΟΤ: SOS για το Υφυπουργείο Τουρισμού. Φόβοι για μη ψήφιση του νομοσχεδίου λόγω προεκλογικής περιόδου. 11/07/2017. *InBusiness news*.
<http://archive.inbusinessnews.com/inbusiness/news/business/travel-tourism/kot-sos-gia-to-yfyroyrgeio-toyrismoy>
- Σφακιανάκης Μ. (2000) *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού*. Έλλην
- Σχίζα Μ., (2011) Κίνητρα στα μουσεία. Κύρος και χρήμα προσφέρει η νέα πολιτική αναγνώρισης μη κρατικών μουσείων. *Ο Φιλελεύθερος* 05/03/2011
- Τμήμα Αρχαιοτήτων (2017) *Επίσημη Ιστοσελίδα Τμήματος Αρχαιοτήτων*. Ηλ. Πρόσβαση: http://www.mcw.gov.cy/mcw/da/da.nsf/DMLmuseums_gr/DMLmuseums_gr?OpenDocument
- Τσάρτας, Π., (1993) *Τουριστική ανάπτυξη Περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις*. Αθήνα: Σύγχρονη εποχή
- Τσάρτας, Π., (1996) *Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό*. Αθήνα: ΕΞΑΝΤΑΣ

- Τσούχλος Ν., (2014) Πολιτιστικοί οργανισμοί σε περίοδο κρίσης: Κίνδυνοι και ευκαιρίες, σ. 51-55., Βουδούρη, Δ. (επιμ.) 2014. *Διαχείριση πολιτιστικών οργανισμών σε περίοδο κρίσης. Πρακτικά διημερίδας*, 31 Μαΐου - 1 Ιουνίου 2013, Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο
- Υπουργείο Εξωτερικών (2014) *Τουρισμός στην Κύπρο – Γενικές Πληροφορίες*. Πρεσβεία της Κυπριακής Δημοκρατίας στο Μεξικό. http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_mexico.nsf/mex16_gr/mex16_gr?OpenDocument (Πρόσβαση 16.10.2017)
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2008) *Στρατηγικός Σχεδιασμός για τον Πολιτισμό*. Κυπριακή Δημοκρατία. Ηλ. Πρόσβαση: http://www.paideia.org.cy/upload/Arthrografia/29_1_2008stratigikos-sxediastosmos_gia_ton_politismo.pdf
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2016) *Ετήσια Έκθεση 2016*. Ηλ. Πρόσβαση: http://www.moec.gov.cy/etisia-ekthesi/pdf/annual_report_2016_gr.pdf
- Φραγγεδάκη, Μ. (2010) *Πολιτιστική Διαχείριση στο Χώρο των Μουσείων και η Συμβολή των Δήμων Η Περίπτωση της «Τεχνόπολις» του Δήμου Αθηναίων*. Ελληνική Δημοκρατία